

GA - 145

РУДОЛФ ЩАЙНЕР
РУДОЛФ ЩАЙНЕР

КАКВО ЗНАЧЕНИЕ

**ИМА ОКУЛТНОТО РАЗВИТИЕ
ЗА ЧОВЕКА И НЕГОВИТЕ ТЕЛА
/физическо тяло, етерно тяло,
и астрално тяло/ И ЗА НЕГОВОТО СЕБЕ**

ЦИКЪЛ ОТ 10 ЛЕКЦИИ
Държани в Хага
От 20 до 29 март 1913 г.

превод от немски: ДИМО ДАСКАЛОВ

НЕРЕДАКТИРАН ПРЕВОД

**ПО ЗАПИСКИ НЕПРЕГЛЕДАНИ ОТ СКАЗЧИКА
С ЕДНО ПРЕДИСЛОВИЕ
ИЗДАДЕНИ ОТ МАРИЯ ЩАЙНЕР**

изготвил: ПЕТЪР ИВАНОВ РАЙЧЕВ – препис от копие

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

СТР.

1. ПРЕДГОВОР.....7
2. ПЪРВА ЛЕКЦИЯ. 20 март 1913 г.....9
Изменения в човешките тела под влиянието на езотеризма. Органите на физическото тяло стават все по-самостоятелни и по-самостоятелни едни от други, по-подвижни, докато в неговата цялост то е чувствувано като неподвижно. Хранителните средства и техните действия. Алкохолът и неговото противодействие към дейността на Аза.
3. ВТОРА ЛЕКЦИЯ. 21 март 1913 г.....20
Отношението на нашите хранителни средства към планетите на нашата слънчева система. Вътрешното изживяване на възбудителните средства. Изживяване на кръвообращението и на сърцето като огледален образ на макрокосмическото действие на Слънцето върху Земята; мозъчните процеси като копие (изображение) на космическите отношения на цялото звездно небе; храносмилането като принадлежащо на Земята.
4. ТРЕТА ЛЕКЦИЯ. 22 март 1913 г.....34
Възприятието на етерното същество чрез едно сънищноподобно съзнание на мускулната система (като една марионетка), на костната система като една сянка (скелет), на отделните сетивни органи като особени светове, които проникват в човека. Човека възприема топлинния етер като проникващ с неговите лъчи пространството и като проникващ го самия него, а светлинния етер като един вдълбан в него етерен организъм, химическия етер /вкусовото сетиво/, жизнения етер (обонятелното сетиво). Днешният слухов орган събужда спомена за нещо космическо, събужда космическия спомен. Това важи до още по-голяма степен за сетивото на говора отколкото за сетивото на звука. (На старата Луна сетивото на говора диктуваше движенията, които тогавашните човешки същества правеха, за да обикалят Луната). Превръщането на паметта в едно виждане на образи, които стоят във времево разстояние. Чувствителност по отношение на собствения темперамент.

5. ЧЕТВЪРТА ЛЕКЦИЯ. 23 март 1913 г.....47

Добиване на едно чувство за времето в етерното тяло; човек изживява външния етер като живо същество. Диференцирания във вътрешното изживяване на етерното тяло. Работата на редуващите се Амшаспади върху етерното тяло на човешкия мозък през време на старата Луна се изживява в изображението на етерния първообраз: във физическия мозък. Вземане със себе си на течашото време: разгъването на едно прадалечно минало. В средната част на етерното тяло едно плуване заедно с времето, чувство като между флегматичното и сангвиничното настроение. Докато концентрирането върху етерното тяло на главата с едно меланхолично настроение. Една трета част на етерното тяло човек я чувства като изчезваща в Земята, като разширяваща се в Земята. Една четвърта част на етерното тяло бива изживявана като впечатление на една външна форма, като форма на яйце, която след това се оцветява. Действието на Духовете на течението на годината в течението на деня донася нови диференцирания в изживяването на етерното тяло, както иначе по годишните времена така също и по часове на деня. Подтискане на сетивното възприятие, след това на абстрактното мислене при езотеричното развитие. Подарената от Бога Мъдрост се влива в изчезващото собствено мислене; в плуващото с течението на времето етерното тяло се влива нещо като едно идващо насреща течение на бъдещето. Предварително условие за това е развитието на спокойствие.

6. ПЕТА ЛЕКЦИЯ. 24 март 1913 г.....61

Превръщането на здравата разсъдъчна сила в здраво виждане на едно вътрешно понятие на времето. Остроумието е заменено с Мъдрост: мислите се мислят (сами) в човека; те изгарят онова, което човекът сам е изработил като мисли. Той чувства, че мислите имат собствени сили. Чувството и волята се сродяват помежду си. Една по-висша потребност от наслада се явява по отношение на духовните неща като една тънка егоистичност и тя бива постепенно победена, неегоистичното чувство се превръща в духовно задължение. Все пак човек чувства, как волята и чувството още се надигат в него, докато даровете на Мъдростта го свързват с целия свят. Симпатия и антипатия по отношение на вътрешното действие на чувството и волята. Самоконтрол на чувството и посредством чувството също на мислите. В срещането на надигащото се отвътре чувство и на вливащата се отгоре Мъдрост човек изживява етерния свят. В реакция, която вливащата се в нас Мъдрост предизвиква /благодарност и срам/, човек изживява Архаите (Духовете на Личността). По-нататъшните вътрешни изживявания чрез измененото етерно тяло.

7. ШЕСТА ЛЕКЦИЯ. 25 март 1913 г.....75

Един миг ясновидско виждане като хипотеза: гледане обратно от аза и от астралното тяло върху физическото и етерното тяло. Впечатлението е едно чувство на неизмерима тъга. Положеното в подвижната етерна форма на етерното тяло физическо тяло се явява в неговите органи като спарушен остатък на минали величествени същества. В имагинацията тези органи се превръщат в това, което те са били по-рано. Нервната система, също един спарушен продукт, се превръща в сбор от растителни същества. Чувството на размисъла върху себе си напират човек да знае, защо всичко това се е спарушило: човекът сам е вложил със собственото си същество зародиша на смъртта.

Имагинация на рая. Човек вижда подвижните процеси на етерното тяло в тяхното протичане във време то. Той е отделен чрез пропастта на общия миров етер от него, отгатак брега, а след това изживява като едно отиване към своето етерно тяло и прониква с погледа вътре: явява се едно същество, като затворено от скални стени. Нашият череп е като един замък, в който се вливат етерните сили на нервни те нишки като един самоизкован меч, и на кръвта като едно окървавено копие. Обаче най-благородната част на мозъкът може да се храни само от съединението на най-тънките сетивни впечатления с най-благородните минерални продукти. Всичко това предадено в образи даде Легендата за Граала.

8. СЕДМА ЛЕКЦИЯ. 26 март 1913 г.....87

Осамостоятелствуването на астралното тяло. Егоизмът като свойство на астралното тяло прави необходимо разширението на интересите върху цялата Земя (Легендата за Рая), освобождаването от личните интереси /Амфортас/, вътрешната воля за разбиране на това, което човечеството получава в дар което се полага на човека (Парцивал). Възможност за повлияване на астралното тяло, освободено чрез окултното развитие, чрез религиозни ритуали или чрез еманципираното астрално тяло на една по-силна личност. Свиване на интересите на човечеството към точката на Аза в Съзнателната душа на нашата епоха. Подготовката за това стана св. Августин. Обяснението на астралността с егоизма. Трите образа на Фауст и тяхното сливане в Гьотевия Фауст.

9. ОСМА ЛЕКЦИЯ. 27 март 1913 г.....102

Изживяването на ледената самотност като противовес на вземането надмощие на егоизма в астралното тяло. Когато след това то се разширява до интересите на света, с идването близо до имагинацията на рая и два също моментът на срещата с Пазачът на Прага. Обвързването към магнетични те сили които привличат надолу личното същество, когато чо-

век не е направил още действително интересите на света да станат негови собствени интереси. Това му пречи да може да мине покрай Пазача на Прага. Съединението с имагинацията на рая създава един вид органа човек да вижда други същества: първо едно същество, което изглежда подобно нему. Описание на по-нататъшните изживявания: външното същество като пазител на вътрешното същество. Човек добива едно понятие за отношението на телата към душата. Имагинацията на разказа за Каина и Авела: отражение на една висша жертва. Човекът, както той е поставен тук на Земята, е обратното на онова, което е бил по-рано. От лекото чувствуване на желанията на астралното тяло в неговото взаимодействие със Себе-то се ражда човешкото земно познание. Това са затыпените инстинкти за унищожение. Представата потопена в същността на едно друго същество е затыпеното оръжие на Каин. Чрез това преминава в еволюцията това, което внезапно е било превърнато в неговата противоположност. Засилване на познанията, пренасяне в същността на едно друго същество. Себе-то е нещо повече от големия егоист, то иска също да бъде в другите същества. Човек узрява да се издигне до познанието само чрез това, че поставя интересите на другите по-високо от своите собствени интереси. Само така той добива изходната точка, за да се издигне до висшите йерархии.

10. ДЕВЕТА ЛЕКЦИЯ. 28 март 1913 г.....114

Ясновидското възприятие на първоначалната човешка форма в пробуждането на съзнанието през време на съня (Имагинация на рая). Сянокообразно впечатление на един кентавър, след това на един сфинкс, различни аспекти на едно животинско същество като продължение надолу на човешката форма. Впечатление на действителността на Луцифер, на духа на красотата и на егоистичността, в нощното вътрешно изживяване. Ариманическото впечатление в дневното виждане на това, което ни вдъхва страх, но също и на това, което ни съблазнява към наслада. Там където човекът сънува материални атоми, е всъщност Ариман. Интелектуализмът се опълчва срещу възприемането на духа. В образа на Мефисто още традиционното знание на 16-то столетие е изобразило изкушителя на човешкия род. През време на будния живот човекът е придружен от Ариман-Мефистофел. Като насрещен образ към това впечатление на Луцифер, нощният другар. Защитният Импулс против Ариман-Мефисто беше даден във физическото явление на Христос. Против бъдещето влияние на Луцифер човекът е въоръжен чрез явлението на Христос в етерно тяло. Познаването на трите обуславящи еволюцията на човечеството импулси води до едно правилно разбиране на Себе-то и на астралното тяло.

11. ДЕСЕТА ЛЕКЦИЯ. 29 март 1913 г. 125

Изменение на човека за външното ясновидско наблюдение. Това което се изживява във вътрешността като една по-голяма подвижност на физическото тяло, гледано отвън се показва разцепено, разделено едно от друго и нарастващо. На мястото на физическата материя се явяват имажинации. 12 членове (части) на една мирова картина, чрез която при окултното развитие говорят йерархиите. Етерното тяло е един разказвач на историята на света. Астралното тяло става все повече израз за вътрешната стойност на човека в Космоса. Себе-то на човека се разделя, изпраща навън съдържанието на своето съзнание, пренася го в едно същество на йерархиите. Образ на Слънцето за астралното тяло, и на въртящите се около него планети, за размножението на Себе-то. Превръщането на Съзнателната душа в Имагинативна душа, на Разсъдъчната душа в Инспиративна душа, на Сетивната душа в Интуитивна душа.

ПРЕДГОВОР

За да поставим и този цикъл от сказки в историческата връзка на антропософски ориентираното Духовнонаучно Движение от първата четвъртина на XX столетие, ще вземем следните данни от приветственото слово на Рудолф Щайнер отправено към слушателите от Хага, когато той изнесе издадените тук сказки. Той подчерта, че този цикъл от сказки представлява за него един тържествен случай, защото това беше първият цикъл от сказки, който той можа да държи в рамките на новооснованото Антропософско Общество.

Това основание беше предшествувано от скъсването с председателката на Теософското Общество, която искаше да противопостави на растящото разбиране за Християнството - едно последствие от действието на Рудолф Щайнер - основаването на ордена "Звездата на Изтока". На разположението на този орден трябваше да бъде поставена цялата организация на Теософското Общество като пропаганден инструмент, за да бъде подготвена почвата на новопопявяващия Христос в едно индийско момче. Чрез това Теософското Общество, което до тогава беше една стремяща се към духовно познание работна общност на неутрална основа в една широка и обективна форма, започна да става един фактор в служба на местни амбиции и лични цели с оглед да бъде постигнато едно господстващо влияние също в западния свят.

С това беше разрушена основата, върху която би могло да се работи заедно. Вместо свобода на изследване то и вътрешно обработване на духовните съдържания чрез задълбочаване на съзнанието, сега трябваше да бъдат наложени с внушаващи средства и лични обети за вярност такива догми, които не се обръщаха към разбирането, а се натрапваха по авторитет. Това беше противоречие с принципите и признатите предпоставки, при които бе прието да се работи съвместно и то трябваше да бъде отхвърлено като нещо, което искаха да наложат на германското Движение за Духовна Наука принудително и с помощта на служебни инструменти.

Както винаги, когато е отхвърлена една властна воля, най-близкото средство е тогава оклеветяването на онези, които не са се подчинили на тези претенция, и като най-ефективно средство за борба служи обръщането на фактите в тяхната противоположност: това, срещу което трябва да се води борба от морална необходимост, се приписва като вина на човека. Срещу тези неща се обръща Рудолф Щайнер в своето слово и приветствува тогава настъпилото отделяне от Теософското Общество като едно освобождение.

Изяснянето на цикъла на цикъла от сказки в Хага беше предшествувано от официалното основаване на Антропософското Общество, а преди бе

създаден един съюз на Коледа в 1912 година, когато в Кьолн бяха изнесени блестящите сказки върху "Бхагават Гита и Посланията на Апостол Павел", които могат да дадат доказателство колко много по-дълбоко беше проникнал Рудолф Щайнер в тайните на пра древната Мъдрост в сравнение с онези, които даваха само една разпалена източна мъдрост на един проникнат от материалистични мислителни форми език и имаха твърде малко разбиране за историческото развитие.

Рудолф Щайнер признава с удивление величието на прадревната Мъдрост и я поставя същевременно в потока на развитието на човешката духовна история. Той вижда в Християнството изпълнението на това, което е било подготвено от древната мистерийна Мъдрост и рисува развойния процес на тази духовна инволюция и еволюция.

Темата "Бхагават Гита и Посланията на Апостол Павел", която установява една връзка между древната източна Мъдрост и Християнството, беше дадена в онзи момент, когато отделянето на Антропософското Движение от теософското стана една необходимост. Древната Мъдрост не трябваше да бъде по-малко почитана и гледана с по-малко удивление, обаче трябваше да бъде безпрепятствено съобщени истините които лежах на основата на Християнството. И трябваше да се постави тежест на необходимостта от едно изменение на методите на окултното развитие с оглед на промяната, която самото човешко същество е изпитало в течение на столетията.

Непознаването на такива неща беше до голяма степен причината на сериозни обърквания в Теософското Общество, които искаха да наложат на европейца източни методи за развитието на вътрешното виждане, до като този европейец трябваше да мине в изработването на своята личност през едно съвършено друго развитие на неговото душевно същество. Както чрез превръщането на сънищните душевни сили в заострена умствена дейност, така също чрез затвърдяването на физическия организъм, се налага едно съобразно с времето изменение и обновяване на онези методи, които водят до духовно познание: към това духовно познание трябва да се стремим днес по бавния път на будното съзнание и на вътрешната дейност. Днес не трябва да се посяга в сферата на несъзнателните душевни сили. Този пълен със значение факт, наред с някои други неща, които бяха засегнати в предговора към цикъла "Бхагават Гита и Посланията на Апостол Павел", направиха коренното отделяне от Теософското Общество да бъде една необходимост, тъй като само благодарение на това може да бъде създадена възможността за едно плодотворно по-нататъшно развитие на изградената върху основата на християнския езотеризъм и на естественаучното мислене Антропософия.

От онзи изнесен в Кьолн цикъл от сказки "Бхагават Гита и Посланията на Апостол Павел" води една свързваща линия към изнесения в Хага цикъл върху "Значението на окултното развитие на човека за неговите тела и неговото себе" В едно време, в което хората играят много с трансцедентни неща, когато се разпространяват някои неща, които не само не са полезни, а са вредни за хората, и кога то се обръща малко внимание на необходимостта от най-строг морален контрол и себеконтрол и на под държането на един здрав човешки ум, който може да се справи със съществуването в практическия живот, сериозният размисъл трябваше да избере една тема, каквато е съдържанието на следващите сказки. В тези сказки се прониква по един много по-вътрешен начин в областта, основата на която беше вече създадена градивно в предшестващите писания на Рудолф Щайнер.

Сказчикът нарича този цикъл едно свещено, сериозно мероприятие; това беше първият цикъл от сказки, който може да бъде изнесен след освобождението от това, което беше поставило по определен начин вериги на свободното духовно развитие. "Вериги" - казва той - които, когато искаме действително да напредваме с изискванията на духовното развитие на човечеството, които би трябвало да ги чувствуваме като нещо все по-непоносимо и по-непоносимо. . . "Ние имаме работа с едно освобождение, имаме работа с това, да изхвърлим от нашите редове сега спящите ни по-рано мисли, да ги изхвърлим истински; мисли, които по-рано действуваха в нашата работа - не искам да кажа как. " "Даже трябва да бъдат разбрани някои неща. Обични приятели, (продължава той понататък), защото начинът, по който нашите противници в германия постъпиха - което доведе до необходимата защита - показва навсякъде, във всяка точка, противоположното на това, към което трябва да се стреми едно действително окултно движение, показва навсякъде едно излято в обективни неистини тиранизиране. Има нещо общо с онези, за които знае, че не могат да принадлежат към него: т.е. да не иска да ги има в своите редове. този е единственият принцип, който трябва да царува в едно окултно движение: положителната работа и правото да не иска да знае за други, които работят върху друга почва. "

Зачитането на това право Рудолф Щайнер нарича "Прадревен свещен критерий на едно истинско разбиране за окултизма. "

МАРИЯ ЩАЙНЕР

ПЪРВА ЛЕКЦИЯ

Ще Ви говоря, обични приятели, върху една тема, имаща голямо значение за много хора в настоящето, които се стремят по някакъв начин така, че правят от Духовната Наука не само една теория, а приемат Духов-

ната Наука в сърцето си и душата си така, че тя стана за тях едно действително съдържание на живота Духовната Наука става за тях нещо, което се влива в цялото им човешко съществуване като хора. Не само за истинския езотерик, а за всеки, който иска да приеме антропософските мисли в своите душевни сили, ще бъде важно да научи нещо върху изменението на цялото човешко същество чрез това, че или той изпълнява такива упражнения каквито са дадени в моята книга "Как се постигат познания за висшите светове?" или както те са накратко предадени във втората част на книгата "Тайната Наука", или пък също, че усвоява от сърце и душа антропософски мисли. Антропософията, изучавана езотерично или екзотерично обаче изучавана сериозно, произвежда просто определени промени в целия организъм на човека. Чрез Антропософията - можем смело да твърдим това - човек става свършено друг, той преобразява цялото свое човешко устройство. Както физическото тяло, така също етерното тяло, астралното тяло и същинският Аз на човека биват преобразени по някакъв начин чрез това, че човек действително приема Антропософията в своята вътрешност.

Ние ще говорим по ред за промените, които човешките тела изпитват под влиянието на езотеризма или чрез сериозното екзотерично изучаване на антропософията. Особено трудно е да говорим върху промените на човешкото физическо тяло, поради простата причина, че тези промени на човешкото физическо тяло са отначало наистина важни, пълни със значение, но по определен начин те са често пъти неясни, можем да ги считаме като нищожни. С физическото тяло стават важни, пълни със значение промени, но те са незабележими за едно външно знание. Те не могат да бъдат забележими поради причината, че физическото естество е онова, което човекът владее най-малко от своята вътрешност и защото биха се явили веднага опасности, когато езотеричните упражнения или изучаването на Антропософията биха били устроен и така, щото физическото тяло да изпитва промени, които надминават границите на това, което човекът е в състояние да владее напълно. Промените на физическото тяло остават в определени граници, но все пак е важно човек да научи нещо за това, да си го изясни.

Ако искаме да назовем първо с малко думи промените, които човешкото физическо тяло изпитва чрез посочените условия, ще кажем: това човешко физическо тяло става първо по-подвижно в себе си, вътрешно поживо. По-подвижно, що значи това? В нормалния човешки живот ние имаме пред себе си човешкото физическо тяло така, че неговите отделни органи се намират в съобщение едни с други, те са свързани по определен начин едни с други. Действията на отделните органи преминават едни в други. Чрез това, че човек оставя езотеризма или Антропософия-

та да действуват сериозно върху него, отделните органи стават по-самостоятелни, по-независими едни от други. По определен начин общият живот на физическото тяло бива понижен, заглушен и отделният живот на органите подсилен. Макар и степента на понижение на общия живот и на засилването на отделния живот на органите да е много малка, все пак трябва да кажем: чрез влиянието на езотеризма или на антропософията въобще сърцето, мозъкът, гръбначният мозък, всички органи стават по-самостоятелни по-живи и по-самостоятелни едни от други, вътрешно по-подвижни. Ако бих искал да говоря на езика на учените, би трябвало да кажа: органите преминават от едно стабилно състояние на равновесието в едно повече лабилно състояние на равновесието. Трябва да познаваме този факт поради това, че човекът е твърде лесно склонен, когато долавя нещо от това друго състояние на равновесието на своите органи, да припише това на обстоятелството, че е станал болен или че не се чувства добре. Той не е свикнал да чувства тази подвижност, независимостта на своите органи. Човек долавя, усеща органите само тогава, когато те функционират различно от нормалното състояние. Но човек усеща, макар и много слабо, как неговите органи стават по-самостоятелни едни от други; той може да счита това за едно заболяване. Следователно Вие виждате, как, когато се касае именно за човешкото физическо тяло, човек трябва да бъде много предпазлив, предвидлив. Разбира се от само себе си, че същото положение може да бъде веднъж едно заболяване, друг път само едно съпровождащо явление на вътрешния антропософски живот. Ето защо необходимо е човек да прави индивидуално разлика във всеки един случай; но трябва да кажем, че онова, което се постига тук чрез антропософския живот, е напълно нещо, което и без това лежи изцяло в нормалния ход на развитието на човечеството. В по-стари времена на развитието на човечеството, отделните органи бяха още повече зависими едни от други отколкото те са днес във външния живот и в бъдеще ще станат все по-независими и по-независими едни от други. Както онзи, който усвоява Антропософията, трябва така да се каже предварително да постигне степени на развитието, до които цялото човечество ще постигне по-късно, едвам в бъдеще, той трябва да приеме също с удоволствие тези степени на развитието, при които неговите физически органи стават все по-самостоятелни едни от други. Това може да се изрази в една лека, мека форма в отделните органи или системите от органи.

Искам да приведа един особен случай. Вие всички познавате явлението, че когато човек води уседнал живот, когато следователно професията му не го заставя да пътува много, той се сраства някакси със своята почва. Ако отидете на село, при селските хора, ще видите, че тези хора са се

сраснали с тяхната почва, с техния климат много повече отколкото днешното градско население, което много пъти търси да пребивава на село. Вие ще констатирате, че селските хора изпитват трудност, когато поради една или друга причина са пренесени в друга област или в друг климат. На тях им е трудно да се аклиматизират, както се казва, чувствуват вътре в душата си често пъти една непреодолима носталгия, един непреодолим копнеж за почвата, с която са се сраснали. Това ни показва, как човекът чувства необходимост - нещо, което можем да забележим също и иначе, когато той отива в една друга местност - да приспособи целия свой организъм към тази местност, към новия климат. В нашия нормален живот приспособяването става фактически с целия човешки организъм. Всичко е засегнато по определен начин, привлечено в състрадание, когато се пренасяме от полето в планинските области, когато се пренесем в една отдалечена област. При езотерикът или при този, който сериозно се занимава с Антропософията настъпва забележимо това, че сега не целият организъм е въввлечен в състрадание, но че кръвоносната система се отделя и че кръвообращението се отделя някакси от останалия организъм, че движението на кръвта изпитва по-голямо влияние, когато човекът отива от една област в друга. И който си усвоява една чувствителност за тези неща, може да забележи, че когато просто пътувайки отива от едно място на друго, той чувства тази промяна действително по пулсирането на своята кръв, по начина на туптенето на кръвта.

Докато при човека, който не е пропит от езотеризма или от антропософския живот, нервната система е още силно заангажирана чрез необходимото аклиматизиране, при този, който се прониква от езотеризма или от антропософския живот нервната система е слабо ангажирана, тя отстъпва в нейната дейност, отделя се от вътрешната връзка между нервната и кръвоносната система чрез вътрешния антропософски живот и кръвоносната система става по определен начин по-чувствителна за влиянията на климата и на почвата като в замяна на това нервната система става по-самостоятелна, по-независима.

Ако искате да имате доказателство за подобно нещо, трябва да търсите тези доказателства по най-естествения начин, по който те могат да бъдат намерени; а именно тогава, когато самите вие се почувствувате поставени в едно подобно положение, когато вие самите отидете на друго място. Опитайте се да обърнете внимание върху себе си и тогава ще откриете, че ще намерите потвърден този факт, просто поради причината, че този факт постепенно се развива в една напълно определена способност на усещането. Онзи, който е станал антропософ в своето сърце, забелязва по своята кръв характера на един чужд град. Съвсем не е нуж-

но той да прибъгва към нещо друго: по кръвта си той може вече да забележи, как местностите на земята са различни едни от други. Противоположно на това нервната система се отделя по един друг начин от общия организъм. Онзи, който се прониква с Антропософията при дадените условия, ще забележи постепенно, че чувствава именно разликата на 4-те годишни времена, например разликата между лятото и зимата, по още един съвършено различен начин отколкото я чувствава иначе нормалния човек на настоящето. Нормалният човек на настоящето чувствава на своето собствено физическо тяло в същност често пъти само разликата на температурата.

Онзи, който е направил по посочения начин Антропософията за съдържание на своята душа, чувстваване само разликата на температурата, а отделно от това има още едно особено изживяване в своята нервна система, така щото например на него му е по-лесно да схваща определени мисли, които са свързани с неговия физически мозък, през лятото отколкото през зимата. Не че би било невъзможно да схваща през зимата тази или онази мисъл; но човек може ясно да констатира, че през лятото е по-лесно отколкото през зимата, че през лятото мислите текат по-лесно отколкото през зимата. Той може да забележи също, че през зимата мислите стават по-лесно абстрактни, а през лятото по-лесно образни, нагледни. Това иде от там, че инструментът на физическото поле, нервната система сътрепти по един тънък начин с промяната на годишните времена, сътрепти вътрешно по-независимо от общия организъм отколкото това става иначе. Обаче една основна промяна в човешкото физическо тяло е тази, че човек започва да чувствава по-силно своето физическо тяло отколкото по-рано - нещо, което може да приеме наистина опасни форми; той става, така да се каже, по-чувствителен към душевното съществува не, става по-трудно поносим. Извънредно трудно е човек да си изясни напълно това, когато то трябва да бъде обосновано; но застанете пред една чаша, в която има вода и в която е разтворена сол така че да се получи една мътна течност.

Предположете - за нормалното състояние на човека -, че неговото етерно тяло, неговото астрално тяло и неговото Себе представляват заедно течността, и че физическото тяло е разтворено в тази течност както солта. Сега да оставим тази течност тук в чашата да се изстуди. Солта постепенно ще се втвърди, ще стане по-тежка, чрез това, че става по-самостоятелна. Така се втвърдява физическото тяло от общото съчетание на 4-те члена на човешкото същество; то се сбръчква, свива се, макар и в малък размер. Това трябва да се разбира напълно буквално. Физическото тяло се свива по определен начин. Вие не трябва да си представяте, че това става силно, така щото не трябва да се страхувате, че чрез антро-

пософското развитие човек получава много силни бръчки. Това сбръчване представлява като едно сгъстяване на физическото тяло. Но чрез това, то се показва в същност първо като нещо, което човек трябва да носи по-тежко отколкото по-рано. Той го чувства по-неподвижно отколкото по-рано. Към това се прибавя още, че другите членове стават сега по-лесно подвижни. Така чувства човек това, което в същност по-рано, когато е бил напълно здрав, съвсем не го е чувствувал, което е наричал съвсем уютно своя Аз; след окултното развитие той го чувства като нещо, което носи по-тежко, което започва да долавя в неговата цялост. И особено човек започва да долавя в своето тяло всички онези включвания, които водят така да се каже в това физическо тяло определено предварително самостоятелно съществуване.

И тук ние стигаме до един въпрос, който може да бъде обяснен до пълно разбиране само в тази връзка - но разбира се от само себе си с това не искам да правя никаква агитация, а само да покажа истината - ние стигаме до въпроса за месоядството. Понеже тук имаме работа с физическото тяло, ние трябва да се спрем на описанието на същността на месоядството и на растителното хранене, на храненето въобще. Всичко това трябва да съставлява един епизод при разглеждане влиянието на антропософския живот върху телата на човека, което може да бъде охарактеризирано така, че го наречем допълване, регенериране на физическото тяло от вън чрез това, което той приема като външно вещество. Ние разбираме отношението на човека към хранителните средства тогава, когато обгърнем с поглед отношението на човека към останалите природни царства, първо към растителното царство.

Растителното царство, като царство на живота, довежда неорганичните веществата, неживите вещества до определена организация. За да се развива живото растение, това предполага, че неживите вещества биват организирани нагоре, биват преработени нагоре до определена степен на организация, както в една жива лаборатория. Така че в растението ние имаме едно живо същество, което довежда неживите природни продукти до определена степенна организация. Но човекът е така организиран като физически организъм, че е в състояние да приеме организационния процес от там, до където го е довело растението и да го продължи по-нататък от тази точка, така че се ражда по-висшия човешки организъм, когато човекът организира по-нататък това, което растението е организирано до определена степен. Нещата се отнасят съвсем точно така, че тогава имаме в същност едно пълно продължение когато човекът откъсва една ябълка или един лист от дърво и го изяжда. Това е най-пълното продължение.

Ако всички неща биха стояли така, че винаги би могло да бъде направено това, което най-много отговаря на природата, ние бихме могли да кажем: най-близко до природата би било, човекът просто да продължи организационния процес от там, където го е довело растението, т. е. да приема органите на растенията така, както се предлагат външно, и от там ги организира по-нататък в самия себе си. Това би било една права линия на организацията, която не би била никъде прекъсната: от неживото вещество до растението, до определена точка на организацията, и от тази точка до човешкия организъм.

Нека вземем сега най-грубото положение: човекът яде животинска храна получена чрез убиването на животното. В животното ние имаме пред нас едно живо същество което също води по-нататък, по-далече отколкото растението процеса на организирането, води го до определена точка над растителната организация. Така щото можем да кажем за животното: то продължава по-нататък организационния процес на растението. Да предположим сега, че човекът яде нещо от животното. Тогава се получава по определен начин следното: човекът няма нужда сега да приложи като външна сила това, което би трябвало да приложи при растението. Ако той би трябвало да организира хранителните средства от там, където е спряло растението, той би трябвало да приложи определено количество сили. Тези сили остават сега неизползвани, когато той яде животно; защото животното е довело вече организацията на растението до определена по-висока точка; човекът трябва да започне сега едвам тук. Следователно можем да кажем: човекът не продължава организацията по-нататък от там, откъдето би могъл да я продължи, а оставя неизползваните сили, които се намират в него и продължава организацията по-късно; той оставя животното да поеме една част от работата, която той би трябвало да извърши, ако би ял растителна храна.

Но доброто състояние на организма се състои в това, не да върши колкото е възможно по-малко, а да поставя в действие всичките си сили. Човекът прави с онези сили, които бяха развили органически дейности при консумиране на растения, когато яде животинска храна, той прави с тези сили онова, което би направил, когато би казал: аз се отказвам да използвам моята лява ръка, ще я завържа, така че тя да не може да бъде използвана. Така човекът обвързва вътрешните сили, когато яде животинска храна (разбира се не мляко и млечни продукти, а части от тялото на животното), сили които той иначе би поставил в действие, ако би ял растителна храна.

Следователно той осъжда на бездействие определено количество сили. Обаче всичко, което е осъдено на бездействие по този начин в човешкия организъм, има като резултат това, че съответната организация, която

иначе биха били действащи, остават необработени, парализират се, втвърдяват се. Така щото човек убива една част от своя организъм или най-малко я парализира, когато яде животни. Тази част на неговия организъм, която човек втвърдява по този начин в себе си, той я носи тогава със себе си през живота като едно чуждо тяло.

В нормалния живот той не чувства това чуждо тяло. Обаче когато организмът става вътрешно така подвижен и неговите органически системи стават независими едни от други, както това става в антропософския живот, тогава и без това физическият организъм започва вече, както охарактеризирахме това, да се чувства неприятно неудобно, при окултното развитие той започва да се чувства още по-неприятно и по-неудобно, защото сега има в себе си едно чуждо тяло. Както казах, аз не искам да правя агитация, а само да покажа истината. И ние ще се запознаем още и с други действия на животинската храна; този път ще бъдем принудени да разглеждаме подробно тази глава. От там идва това, че напредъка във вътрешния антропософски живот създава постепенно един вид отвращение от животинската храна.

Това не значи, че трябва да забраним на антропософите да ядат животинска храна, а здраво напредващият инстинктивен живот постепенно се защитава срещу животинската храна и не може да я понася вече; и това е също много по-добре отколкото ако човек стане вегетарианец изхождайки от някой абстрактен принцип. Най-добре е, когато Духовната Наука довежда човека до там, да изпитва един вид погнуса, отвращение от месната храна и няма стойност по отношение на това, което можем да на речем едно по-високо развитие, ако човек свикне да се въздържа от местната храна по друг начин. Така щото можем да кажем: животинската храна произвежда в човека нещо, което за физическото тяло е едно бреме и това бреме се чувства. Този е окултен факт от една страна. Ние ще го охарактеризираме още от една друга страна. Като един друг пример бих искал да спомена алкохола. Също и отношението на човека към алкохола е подложено на една промяна, когато човекът се прониква вътрешно живо, сериозно с Антропософията.

Алкохолът е нещо още по-особено в царствата на природата. Той се оказва като нещо, което произвежда не само едно бреме, един товар в човешкия организъм, а се оказва като противостояща сила, произвежда една противостояща сила в човешкия организъм до определена точка; с изключение на лозата, която превишава тази точка. Това, което другите растения си икономисват само за младия зародиш, цялата растежна сила, която иначе се икономисва само за младия зародиш и не се влиза в останалия организъм, при гроздето тази сила се влива също по определен начин в пулпа на плода, така че чрез така наречената ферментация,

чрез превръщането на това, което се влива в гроздето, което е доведено до най-високо напрежение в гроздето, се създава нещо, което в действителност има в растението една сила, която бихме могли да сравним окултно със силата, която Азът на човека има върху кръвта. Следователно това, което се създава при производството на виното, което се образува винаги при производството на алкохола, е, че в едно друго природно царство се произвежда онова, когато човек трябва да произведе, когато той действува от своя Аз върху кръвта.

Ние познаваме вътрешната връзка между Аза и кръвта. Тя може вече да бъде външно охарактеризирана чрез това, че когато Азът чувства срам, червенината на срама се качва в лицето на човека, а когато Азът изпитва страх, той побледнява. Това действие от Аза върху кръвта, което обаче съществува също иначе, е, окултно взето, напълно подобно на действието, което се ражда, когато растителният процес бива развит обратно, така че това, което се намира в плодовото месо на гроздето или което въобще идва от растението бива превърнато в алкохол.

Както казахме, Азът трябва да произведе един напълно подобен процес в кръвта. Това е една негова нормална функция - говорейки окултно, не химически - нещо, което се произвежда чрез един вид обръщане на процеса на организирането, само чрез химическото действие, когато се произвежда алкохолът. Последствието от това е, че чрез алкохола ние внасяме в организма нещо, което действува от друга страна така, както Азът действува върху кръвта. А това значи, че в алкохолът ние сме приели в себе си един аз противник, един аз, който води направо борба срещу действията на нашия духовен Аз. От друга страна върху кръвта се действува чрез алкохола именно така, както Аза се действува върху кръвта.

Така, че следователно ние развързваме една вътрешна борба, една вътрешна война и всъщност всичко това, което изхожда от Аза, ние го осъждаме на безсилие, когато му противопоставим в алкохола един противник. Това е окултното състояние на нещата.

Онзи, който не пие никакъв алкохол, си осигурява свободната възможност, да действува от своя Аз върху кръвта; онзи, който пие алкохол, прави това също както някой, който иска да събори една стена и удря към едната страна, обаче същевременно поставя от другата страна хора, които удрят срещу него. Съвсем точно чрез алкохола се елиминира дейността на Аза върху кръвта. Ето защо онзи, който е направил от Антропософията един елемент на своя живот, чувствува действието на алкохола в кръвта като една пряка борба срещу своя Аз и поради това естествено е, че едно действително духовно развитие може да върви леко само тогава, когато срещу него не се поставя тази съпротива. От този при-

мер ние виждаме именно, как това, което иначе също съществува, става възприемаемо, доловимо за езотерика или антропософа чрез измененото равновесие, което настъпва във физическото тяло.

Отделните органи и органически системи на човешкия физически организъм стават самостоятелни също в много други отношения и това осамостоятелствуване можем да отбележим също чрез това, че гръбначният мозък и главният мозък стават много по-независими един от друг.

За храненето, за окултната физиология на храненето ние ще говорим по-нататък също и утре. Днес обаче искам да се спра само върху темата на осамостоятелствуването. Тази независимост на гръбначния мозък от главния мозък може да се прояви чрез това, че чрез едно вътрешно проникване на душата с Антропософията човек постепенно стига до състоянието да чувства на своето физическо тяло, като че този физически организъм добива по себе си по-голяма самостоятелност. Това може да създаде отново неприятни положения. Ето защо е толкова необходимо, човек да знае тези неща. Може да се случи именно, че докато иначе човек се владее напълно, както това се нарича обикновено, когато напредне в окултното развитие да забележи внезапно, че казва някои думи, без да е имал намерението да ги каже. Той върви например по улицата; внезапно забелязва, че казва някоя дума, която може би е една негова любима дума, която иначе не би казал, ако не би минал през онова осамостоятелствуване, каквото е това на гръбначния мозък по отношение на главния мозък. Това, което иначе е възпрепятствано, се превръща в чисти рефлексни явления чрез осамостоятелствуването на гръбначния мозък по отношение на главния мозък. Но и в самия главен мозък една част става по-самостоятелна спрямо една друга част.

А именно вътрешните части на мозъка стават по-самостоятелни спрямо външно разположените части, до като в нормалния живот тези последните работят повече във връзка с вътрешните части. Това се проявява чрез факта, че за езотиката или за действителния антропософ абстрактното мислене става по-трудно, отколкото е било по-рано, човек постепенно започва да чувства една съпротива в мозъка. При развиващия се антропософ става по-лесно да мисли образно, да мисли така да се каже имагинативно, отколкото да мисли абстрактно.

Това е нещо, което много скоро може да се забележи при някои ревностни антропософи. Констатира се едно предпочитание само за антропософска дейност, хората започват да предпочитат да четат и мислят повече нещо от Духовната Наука, не само поради това, че са ревностни антропософи, а защото за тях става по-лесно да се занимават с тези духовни представи. Тъй като, доколкото се касае за физическото поле, това мислене ангажира средните части на мозъка, докато абстрактното

мислене ангажира външните части на мозъка, от това се получава при някои ревностни антропософи едно отбягване на абстрактното мислене, на абстрактната наука. От това се получава също, че някои от антропософите забелязват с тъга, как по-рано са могли добре да мислят абстрактно и как сега абстрактното мислене при тях започва да става по-трудно.

Така отделните органи стават относително по-живи и по-самостоятелни в себе си и даже някои части на органите стават по-живи и по-самостоятелни. От това можете да видите, че при човека, който изпитва подобно нещо, трябва да настъпи нещо ново. По-рано той е бил една добра натура, която без негово участие е довеждала неговите органи в една правилна връзка.

Сега тези органи стават по-самостоятелни, идват в едно по-независимо отношение едни към други. Сега той трябва да притежава от вътре силата да доведе органите отново в хармония. Това възстановяване на хармонията на органите и на органичните части се постига чрез това, че при всяко правилно изучаване на антропософията се подчертава това, което повишава властта на човека върху неговите органи, които са станали самостоятелни. Ето защо спомнете си, обични приятели, колко често се подчертава, защо в същност в нашата литература играе такава голяма роля нещо, за което някои хора казват: о, но това е ужасно трудно! Аз много често съм давал един своеобразен отговор, когато са ми казвали: "за начинаещи книгата "Теософия" е всъщност много трудна." Аз трябваше да казвам: тази книга не можеше да бъде по-лесна за изучаване, защото, ако бих я написал в една по-лесна форма, хората във всеки случай биха приели в себе си определени теософски истини - тези истини биха действували също за осамостоятелствуване на отделните части на мозъка - но тази книга е построена в една изискана мислителна структура, за да бъде постоянно принудена също и другата част на мозъка да се упражнява, да не остане така да се каже назад. Тази е особеността, която при едно такова движение почиващо на окултни основи прави необходимото да се обръща внимание не само на това, което е правилно в абстрактния смисъл и което трябва да се проповядва както и да е; а необходимо е то да бъде предадено по едни здрав начин и най-често да се обръща внимание върху това, заради популярност нещата да не се предават така, че тяхното предаване да се отрази вредно върху човека.

В Антропософията важното не само това, съответните истини да бъдат предадени в книги и в сказки, а важното е, как те трябва да бъдат написани и съобщени на хората. И толкова по-добре е, ако онези, които искат да станат носители на едно такова движение, да не се оставят задържани, щото заради популярността да не провеждат това или онова. Пове

че отколкото във всяка област в нашата област се касае да изповядаме чистата и честна истина. И именно когато се разглеждат такива въпроси като измененията на човешките тела чрез антропософския живот, забележаваме първо, колко е необходимо Антропософията да бъде предадена по един правилен начин на света.

Бих искал да забележа само, не сказките които ще държа, да бъдат взети като едно цяло и че някои съмнителни неща, които могат да възникнат при първата сказка в една или друга душа на слушателите, ще бъдат понататък отстранени.

ВТОРА ЛЕКЦИЯ

Естествено до антропософа са много по-близо въздействията на езотеризма или също на Антропософията върху етерното и астралното тяло и върху неговия Аз, върху неговото Себе, отколкото именно въздействията върху физическото тяло. Въпреки това за следващите дни, когато ще разгледаме по-духовните членове на човешката природа от тази гледна точка, ние ще добием една основа, ако обгърнем с поглед също и това, което може да бъде изнесено за физическото тяло. Обаче изрично трябва да отбележа, че промените, които давам тук, не се отнасят за най-високите степени на посвещението, а повече за началния езотеричен или антропософски живот и поради това те представляват вече определено общо значение. От казаното вчера Вие ще сте видели, че чрез охарактеризираните влияния физическото тяло на човека става така да се каже по-подвижно в себе си, по-живо, че поради това то може да стане по определен начин също по-независимо. Човек го чувства по определен начин повече отколкото при външния езотеричен, при така наречения нормален живот на човека. Ние ще има да говорим също и при другите тела за разликата на растителната и животинската храна; обаче за формата и организацията на физическото тяло разликата между растителната и животинската храна е извънредно голяма. Постоянно трябва да подчертаваме, че не може да бъде наша задача да правим пропаганда за единия или другия начин на храненето, а нашата задача е да кажем само това, което е вярно, което е правилно в тази област и фактите, за които става дума се превръщат чрез развитието на душата във факти на опита.

Един факт на опита става особено онзи, че при животинската храна нашето физическо тяло има да носи повече, да влече повече със себе си, отколкото при растителната храна. Вчера ние подчертахме, че физическото тяло се сбръчка един вид, свива се, отделя се от другите духовни членове чрез развитието. Когато му се дава животинска храна, тогава тази животинска храна, която бе охарактеризирана вчера се показва,

проявява се също чрез това, че тя е чувствувана като нещо, което се включва като едно силно чуждо вещество в човешкия организъм, което човек се научава да чувствава, ако можем да употребим един радикален израз, като един кол, който човек си е забил в плътта.

В това отношение при едно езотерично развитие човек изпитва така да се каже земната тежест на животинската храна повече отколкото той я чувствава иначе и преди всичко той започва да чувствава, че животинската храна разпалва инстинктивния живот. Волевият живот, който протича повече несъзнателно, който протича повече в афекти и страсти, него разпалва животинската храна. Ето защо напълно вярно е външното наблюдение, когато се казва, че войнствените народи клонят повече към животинската храна отколкото миролюбивите.

Обаче това съвсем не трябва да ни накара да вярваме, че растителната храна заличава в човека всяка смелост и всяка сила за действие. Ние ще видим, как това, което човек изгубва по определен начин чрез отказване то от животинска храна, а именно инстинктите, агресивните страсти и афекти, той го замества вътрешно с душевната сила. Върху всичко това ще говорим, когато разглеждаме астралното тяло.

Обаче всички тези неща са свързани с отношението на човека и на останалите земни природни царства с Космоса и, без да има нужда да прибягне до едно по-висше ясновидство, човек може да намери един вид доказателство, един вид потвърждение на това, което окултистът констатира върху връзката на човешкия живот с Космоса. Човек намира един вид доказателство за това, когато той се запознае с това, което изпитва на своето собствено тяло, а именно, че процесите в неговото тяло стават по-оживени и по-подвижни и върху тези процеси естеството и особеността на хранителните средства оказват едно чувствително влияние.

Видите ли, интересно е да сравним три вида хранителни средства относно тяхното космическо значение: това са млякото и всичко, което е свързано с него, растителния свят и всичко, което е свързано с него, и животинската храна. Млякото, растението и животното като хранителни средства - ние можем да се научим да ги сравним по определен начин, когато сме станали по-чувствителни чрез езотеричното развитие, когато сме станали по-чувствителни за това, което изпитваме при тези хранителни средства. И тогава ние ще се научим също да обгърнем по-лесно с поглед потвържденията, които се получават чрез разумното разглеждане на външния свят. Ако бихте изследвали окултно света, Вие не бихте намерили това, което на Земята е вещество на млякото, на никоя друга планета на нашата слънчева система Това, което е произвеждано в живите същества по същия начин на другите планети на нашата слънчева

система, би Ви се представило като нещо съвършено различно от земното мляко. Млякото е нещо специфично земно.

И ако бихме искали да генерализираме това, което е млякото, би трябвало да кажем: живите същества на всяка една планетна система имат тяхното собствено мляко. Когато изследваме растителната система на нашата Земя и я сравним с растителните системи на другите планети, с това, което може да бъде сравнено с него, трябва да кажем: наистина формите на различните растения на земята и тези на другите планети на нашата слънчева система се различават едни от други, обаче вътрешната същност на растението на земята не е все пак нещо само земно, а е нещо принадлежащо на слънчевата система, т.е. същността на растенията върху нашата земя е сродна със същността на растенията върху другите планети на нашата слънчева система, така щото в растението съществува нещо, което може да се намери също и върху другите планети на нашата слънчева система. Що се отнася за животинския свят, вече от това, което бе казано върху млякото и освен това може да се констатира много лесно окултно, следва, че животинският свят е коренно различен като земен животински свят от всичко, което би могло да се намери като нещо подобно върху другите планети. Ако вземем сега, това, което човек изпитва при консумирането на млечната храна, пред погледа на окултиста, пред това, което той изживява, млечната храна се показва така, че за човешкото тяло - ние искаме да останем при човека - тя означава онова, което го привързва към земята, към нашата планета, което го свързва с човешкия род върху Земята като принадлежащ на един общ род с този човешки род. Че човеците съставляват едно цяло също и по отношение на физическата телесна система, за това допринася фактът, че нещо живо приготвя храна за нещо живо в животински смисъл. И можем да кажем: всичко което се внася като млечна храна в човешкия организъм, го приготвя за това, той да бъде едно човешко земно създание, свързва го с условията на земята, но не го приковава всъщност към Земята. Млечната храна прави от него един гражданин на Земята, обаче не му пречи той да бъде същевременно един гражданин на цялата слънчева система.

Друго е положението при месната храна. Месната храна е взета от царството, което е специфично земно. Тя не е взета както млякото от непосредствения жизнен процес на човешкото или животинското същество, а е взета от онази част на животинското вещество, което е приготвено вече за животно. Тази местна храна обвързва човека специално към Земята, прави от него едно земно същество така, че можем да кажем: колкото повече човек се прониква с действията на месната храна, толкова повече той се отдалечава от силите, които биха му помогнали въобще да

се освободи от земята Чрез месната храна той се свързва в преходния смисъл с планетата Земя. Докато млечната храна към едно преходно място на неговото развитие, чрез месната храна човек се осъжда на това, да направи пребиваването си на Земята нещо постоянно, да се приспособи напълно към това пребиваване на Земята. И решението човек да приема млечна храна означава: аз искам да остана на земята, да мога да изпълня моята мисия върху земята, но не искам да съществувам единствено за Земята. Волята за месна храна означава: на мене така ми допада земното съществуване, че аз се отказвам от всякакво небе и на драго сърце бих искал да се срасна с условията на земното съществуване.

Растителната храна е такава, че тя раздвижва в организма онези сили, които довеждат човека в един вид космическа връзка, свързват го с цялата планетарна система. Това, което човекът има да върши, когато преработва в своя организъм растителната храна, възбужда сили, които се съдържат в цялата слънчева система, така щото човекът става в неговото физическо тяло един съучастник в силите на цялата слънчева система, следователно не се отчуждава от тях, не се откъсва от тях.

Това е нещо, което душата, която се развива езотерично или антропософски, може действително да изживее постепенно, тя може да изпита, че в определено отношение с растителната храна приема в себе си не нещо свързващо я с тежестта на Земята, а нещо свойствено на Слънцето, т. е. на централното тяло на цялата планетарна система. Лекотата на организма, която той получава чрез растителната храна, го издига над земната тежест, прави възможно - бихме могли да кажем - в човешкия организъм да се развие постепенно една вътрешна способност за изживяване, която се превръща в едно вкусно усещане: като че действително този организъм вкусува с растенията по определен начин слънчевата светлина, която върши такава голяма работа в растенията.

От това, което бе казано, можете да разберете, че именно при окултното, при езотеричното развитие има извънредно голямо значение, човек да не се обвързва така да се каже със Земята, да не се приковава към земната тежест чрез консумирането на месо, когато той може да се лиши от него при индивидуалните и наследствени условия; истинското решение може да бъде взето винаги според тези условия, според личните условия на отделния човек. Следователно ще означава едно действително улеснение на цялото развитие на човешкия живот, ако човек може да се въздържа от яденето на месо. Напротив започват вече определени вдъхващи опасения неща, когато човек иска да бъде фанатичен вегетарианец в смисъла, искайки да избегне всякакво мляко и всякакви млечни продукти. Именно при развитието на душата към духовното могат да се появят определени опасности, а именно поради това че, отказвайки се

от консумирането на мляко и на млечни продукти, той лесно изпада в едно предпочитание да се стреми да избягва земния живот, като по този начин лесно изгубва нишките, които го свързват с човешката дейност на Земята.

Ето защо трябва добре да се съблюдава, щото именно антропософски стремящият се човек да не се превърне в един фанатичен духовен мечтател създавайки едно такова състояние на своето физическо тяло, което го откъсва от всяко сродство със земно-човешкото. За да не се превърнем твърде много в чудаци, които се стремят към развитието на душата, за да не се отстраним от човешкото чувствувание, от човешката дейност на Земята, добре е като същества ходещи по Земята да създадем в себе си известна тежест чрез консумира нето на мляко и на млечни продукти. И може да бъде даже едно систематично трениране за един човек, който е в състояние не само да живее постоянно в духовните светове, отчуждавайки се чрез това от земния живот, за един такъв човек, който на ред с духовния стремеж има също да изпълнява задачи на Земята, може да бъде едно систематично трениране, когато той реши да бъде не само вегетарианец, а наред с това да консумира също мляко и млечни продукти. Чрез това той ще направи своя организъм, своето физическо тяло сродно със Земята, сродно с човечеството, обаче не ще го обвърже със земната тежест, какъвто е случаят с местната храна.

Следователно по всякакъв начин е интересно да видим, как тези неща са свързани с космическите тайни и как чрез познаването на тези космически тайни можем да проследим действието на хранителните вещества в човешкия организъм.

Обични приятели, като хора, които се интересуват от окултните истини, Вие постоянно трябва да се прониквате от истината, че онова, което се явява върху нашата Земя - а към нашето земно съществуване принадлежи също нашето физическо тяло - че това, което се явява върху Земята, не зависи само от земни сили и от земни отношения а зависи също от силите и отношенията на извънземните същества, на космическите същества. Но това се представя по свършено различен начин.

Така например, когато имаме предвид животинския белтък, какъвто той съществува, да речем, в кокошето яйце, трябва да бъдем наясно върху това, че такъв животински белтък не е само това, което химикът намира в своя анализ, а в неговото устройство той е резултат на космически сили. Но когато говорим за белтък, то белтъкът е в своето устройство един такъв продукт на космическите сили, че върху този белтък действуват в същност главно само такива космически сили, които първо са действували върху самата Земя и най-много още върху придружаващата Земята Луна.

Следователно космическото влияние върху животинския белтък е едно косвено влияние. Космическите сили не действуват направо върху белтъка, а косвено; те действуват първо върху земята и земята действа отново с нейните сили, които получава от космоса, върху състава на животинския белтък. Най-много в това може да участва Луната, но само така, че тя получава първо силите от Космоса и едва след това отразява тези сили върху животинския белтък.

Онзи, който е в състояние да проникне нещата с окултен поглед, може да открие в най-малката клетка на животинското тяло, следователно също в белтъка, как там съществуват не само физическите и химически сили на Земята, а как и най-малката клетка, да речем, на кокошето яйце, е изградена от силите, които Земята получава първо от Космоса.

Следователно това, което наричаме белтък, е свързано косвено с Космоса, но така каквото е на Земята това белтъчно вещество не би могло да се роди никога, ако не би съществувала Земята. То не би могло да се роди направо от Космоса, а е напълно един продукт на онова, което Земята трябва да приеме първо от Космоса.

Не такова е отново положението с това, което познаваме като местно вещество като мазнина, което познава ме като земна мазнина на живите същества, която също съставлява една част от храната, а именно при онези хора, които консумират животинска храна.

Следователно искам да говоря за животинската мазнина. Онова, което наричаме мазнина, безразлично дали човекът я взема за храна отвън или тя се образува вътре в самия негов организъм, е изградено според свършено други космически закони в сравнение с тези, които изграждат белтъка. Докато в изграждането на белтъка действуват онези космически сили, които идват от йерархията на Духовете на Формата, в изграждането на мазнината участвуват предимно онези Същества, които ние наричаме Духове на Движението. Видите ли, важно е да споменем такива неща, защото само чрез това човек добива едно понятие, колко сложно е в същност нещо такова, което официалната наука си го представя безкрайно просто.

Никакво живо същество не би могло да бъде проникнато от една страна от белтъчното вещество и от друга страна от мастно вещество, ако не биха действували съвместно от Космоса - макар и косвено - Духовете на Формата и Духовете на Движението.

Следователно ние можем да проследим духовните действия, които познаваме като идващи от Съществата на различните йерархии, чак до веществата, които образуват нашето физическо тяло. Ето защо при изживяването, което настъпва когато душата минава през антропософското развитие, и това изживяване става също диференцирано в себе си, по-

подвижно в себе си, това изживяване, което имаме по отношение на белтъка и на мазнината, които носим в нашето физическо тяло. Това е едно двойно усещане. Това, което при човека живеещ във външното нормално съществуване е едно единно усещане, човекът има едно сме сено усещане по отношение на това, което мазнините и белтъчните вещества правят в неговия организъм. Но когато чрез езотеричното развитие физическият организъм става по-подвижен, развиващата душа се научава да различава в собственото си тяло два вида усещания: едното усещане, което ни прониква един вид вътрешно така, че ние чувствуваме: това ни изгражда, дава ни ръста. . . Тогава ние усещаме в нас белтъчните вещества. А когато усещаме: това ни прави безразлични по отношение на нашата вътрешна завършеност и цялост, то ни издига един вид над нашата форма, прави ни по-флегматични по отношение на нашето човешко вътрешно чувствуване, когато следователно към нашето усещане се прибавя флегма по отношение на това усещане (тези усещания се диференцират много силно при едно антропософско развитие), това последното усещане иде от изживяването на мастното вещество във физическото тяло. Следователно също и вътрешното изживяване по отношение на физическото тяло става по-сложно.

Това бива възприемано особено силно тогава, когато става въпрос за скорбялното за изживяване на скорбялното вещество и на захарното вещество. Захарта е особено характерна. Захарта се диференцира много силно от другите вещества първо във вкусовото усещане. Това диференциране може да бъде много добре забелязано в обикновения живот, не само при децата, а понякога също и при по-старите хора от предпочитанието, което съществува при тях за захарните изделия. Но обикновено диференцирането не отива много далеч, то не отива по-далече освен до областта на вкусовото усещане. Когато душата минава през едно развитие, тя изживява тогава всичко, което приема като захарни изделия или което има в себе си като захарно вещество като нещо, което и дава вътрешна устойчивост, вътрешна твърдост, която я подкрепя вътрешно, което я прониква с един вид естествен егоист/себичност/. В това отношение можем даже да държим на захарта една хвалебствена реч.

Именно онзи, който минава през едно душевно развитие, може да забележи често пъти, има даже нужда да приема захар, защото душевното развитие трябва да отива в посоката човек да става все по-безкористен и по-безкористен. Душата става от само себе си по-безкористна чрез антропософското развитие. Чрез своето физическо тяло човекът има да изпълнява една земна мисия, и за да не изгуби връзката на своя Азов организъм със Земята, добре е във физическото тяло да бъде създадена една

противовес във физическото тяло, където егоитетът няма такова голямо значение както в моралната област.

Чрез консумирането на захар - бихме могли да кажем - се създава един вид невинна себичност (егоитет), която може да образува една противовес срещу необходимото безкористие в моралната духовна област. Иначе лесно би могло да се яви изкушението човек да стане не само безкористен, неегоистичен, а той би станал също един мечтател, фантазър, би изгубил връзката с една здрава разсъдъчна способност относно земните отношения.

Ето защо известна добавка на захар към храната дава на човек възможност, въпреки издигането в духовните светове той да стои с двата крака на Земята, дава му един земен възглед. Вие виждате, нещата са сложни, но всичко става сложно, когато човек иска да проникне в действителните тайни на живота. Така чувствава понякога именно този, който напредва антропософски в своята душа, че за да не изпадне в една погрешна неегоистичност, а именно да не изгуби своята личност, е необходимо да консумира понякога захар. И тогава той изживява консумирането на захарта така, че казва: сега, аз си добавям нещо, което, без да се понижавам морално, ми дава един вид без да искам, един вид в един по-висш инстинкт определена твърдост и устойчивост, определен егоитет. В цялост можем да кажем, че консумирането на захар повишава физически личния характер на човека, можем да твърдим това така силно - разбира се от само себе си, че всичко това трябва да се придържа само в здравите граници - можем да кажем, че хората, които обичат по определен начин да консумират захар, на такива хора им е по-лесно да отпечатат своя личен характер в тяхното физическо тяло, отколкото онези, които не вършат това. Тези неща могат даже да доведат до разбирането на това, което можем да наблюдаваме също и външно.

В страните, където статистически се консумира по-малко захар, хората притежават по-малко един личен характер отколкото в страните, където статистически се консумира повече захар. Идете в страните, където хората се проявяват с по-личен характер, с по-развита личност, където всеки човек се чувства така да се каже в себе си, и от там идете в страните, където, бихме могли да кажем, имат повече общия народен характер, където те са по-безлични вече във външната физическа природа, тогава ще откриете, че в първите се консумира повече захар, а във вторите по-малко.

Ако искаме да имаме от тези изживявания на хранителните вещества понятия, които бият още повече на очи, ние можем да получим такива понятия при консумирането на така наречените възбудителни средства. Възбудителните средства биват особено живо чувствувани, изживявани

още във вътрешния живот. Кафето, чайт се изживяват в повишен размер. Но това, което вече нормалният човек изживява при кафето и чая, онзи, който минава през едно антропософско развитие го изживява до много по-висока степен. Както казахме, всичко това съвсем не е една агитация за или против кафето, а едно представяне на нещата такива, каквито те са, и моля то да бъде взето също и този смисъл. Кафето действа вече в напълно нормален живот възбуждащо върху човешката природа, също така и чайт, само че тези възбуждания, които кафето и чайт упражняват върху организма са чувствувани по-живо от душата, която минава през едно антропософско развитие. За кафето можем да кажем например, че то действа върху човешкия организъм така, щото чрез това този човешки организъм отделя по определен начин своето етерно тяло от физическото тяло но така, че физическото тяло се чувствувва като една здрава основа на етерното тяло. Това е специфичното действие на кафето. Следователно при консумирането на кафе физическото тяло и етерното тяло се диференцират до известна степен, но така, че в неговите формени свойства физическото тяло е чувствувано като че под влиянието на кафето изпраща лъчи в етерното тяло, то е като един вид здрава основа за това, което се изживява тогава чрез етерното тяло. Наистина това не трябва да бъде една агитация за консумирането на кафе; защото всичко това се движи върху физическа основа и човекът би направил от себе си едно напълно несамостоятелно същество, ако би искал да се нагласява чрез консумацията на това хранително или възбуждащо средство. Аз искам само да охарактеризирам влиянието на това хранително или възбуждащо средство.

Но понеже логическото, свързано мислене зависи именно много от структурата, от формата на физическото тяло, чрез своеобразното действие на кафето, което нюансира по-остро структурата на физическото тяло, логическото свързване на мислите бива подпомагано. Чрез консумирането на кафе човекът е подпомогнат да мисли логически по физически път. И можем да кажем, че макар и това да крие известна опасност за здравето, когато човек консумира много кафе, то именно за онези хора, които искат да се издигнат във висшите области на духовния живот, може да бъде много добре те да си помагат в логическото мислене с кафето. Бихме могли да кажем, че изглежда много естествено, щото онзи, който е по професия писател и труд но намира логическата връзка от едно изречение до друго и би искал да изтръгне всичко от перото, когато такъв човек се възбужда чрез кафето.

Това е напълно разбираемо за този, който разбира да наблюдава тези неща до тяхната окултна и пълна с тайнственост природа. Макар такова консумиране на кафе да е понякога необходимо според личните индиви

дуални отношения, тъй като сме граждани на Земята, трябва именно да подчертаем, че въпреки вредите, които може да причини, консумирането на кафе може да допринесе за повишение солидарността на мисленето. Не бих искал да го препоръчвам като средство за добиване на солидарност в мисленето, а трябва да кажа, че то може да повиши тази здравина на мисълта и че например при онзи, който се развива антропософски, ако има склонност да изгубва своята правилна мисъл, не трябва да считаме като нещо лошо, ако той прибегва до помощта на кафето.

Различно стоят нещата например при чая. Чаят произвежда едно подобно действие, един вид диференцира не на физическата природа и на етерната природа. Но чрез неговото действие физическата природа е един вид заличена. Етерното тяло изпъква повече в неговите колебаещи права. Ето защо чрез консумирането на чая мислите се откъсват едни от други, те стават по-малко годни да се свързват с нещата.

Вярно е, че с консумирането на чая фантазията бива понякога възбудено в един не симпатичен смисъл, но не се възбужда нагаждането към истината и нагаждането към здравината на отношенията. Ето защо можем да кажем че е разбираемо, когато в общества, в които участващите искат да направят да проблясват мислите, да развият искряща духовност, се прибегва до консумирането на чая; е от друга страна е също разбираемо, че когато консумирането на чай взема надмощие, то произвежда по определен начин едно безразличие към изискванията, които могат да се проявят в хората чрез здравата структура на тяхното физическо земно тяло. Така щото чрез консумирането на чай лесно може да бъде поощрена една мечтателна фантастичност и определено безгрижие определено нехайство, едно състояние, което на драго сърце не обръща внимание на изискванията на външния солиден живот. И при тази душа, която се развива в антропософски смисъл, не е добре тя да консумира много чай, за щото консумирането на чай води по-лесно до шарлатанство отколкото консумирането на кафе. Консумирането на кафе прави човека по-солиден, а консумирането на чай го прави по-склонен към шарлатанство, макар и думите за тези неща са казани много силно.

Всичко това са неща, които - както казахме - могат да бъдат изживени, почувствувани чрез подвижността, в която навлиза физическото тяло, когато човек минава през едно антропософско развитие. Бих искал да добавя, че - Вие можете да размишлявате по-нататък върху това или да се стремите действително да изживейте подобни неща -, бих искал да добавя, че докато консумирането на кафе произвежда известна солидарност във физическото тяло, а консумирането на чай определена склонност към шарлатанство, то например шоколадът поощрява най-много еснафщината.

Шоколадът може да бъде доволен като истинско питие на еснафщината в едно непосредствено изживяване, когато физическото тяло става по-подвижно в себе си. Ето защо той може да бъде добре препоръчан именно при еснафски празници и тогава - извинете за това вмятане - може да се разбере добре, че при семейните празници, при празнувания на рождения ден, на именния ден, именно в определени кръгове, при определени празненства се пие именно шоколад. И когато обгърнем с поглед тези неща, които са следователно възбудителни средства, това застава пред нас по един още по-пълнен със значение начин, защото онова, което изживяваме именно по отношение на хранителните средства, хвърля своите лъчи в обикновения така наречен външен нормален живот, но не само така, че забелязваме така да се каже само вещественото, от което е съставено тялото и постоянно се обновява, но ние забелязваме също, както вече споменахме вчера, вътрешното отделяне на органите едни от други.

Това е важно, това е пълно със значение. И тук трябва да изтъкнем особено, че за едно окултно наблюдение става разбираемо изживяването относно физическото тяло с физическото сърце. Физическото сърце на човека е за окултиста един извънредно интересен, един извънредно пълнен със значение орган; защото това физическо сърце може да бъде разбрано само тогава, когато обгърнем с поглед цялото взаимно отношение, също и духовното отношение, в което се намират Слънцето и Земята. Още когато след Стария Сатурн, Старото Слънце беше един вид планетен претеча на Земята, още тогава започна да се подготвя така да се каже онова отношение, което днес съществува между двете небесни тела, между Слънцето и Земята. А именно отношението между Слънцето и Земята трябва да бъде обгърнато с поглед така, че при това да разберем напълно, как Земята, каквато тя е днес, се храни отначало от действията на Слънцето и ги преработва. Това, което Земята приема в себе си като действия на Слънцето, като сили на Слънцето в нейното твърдо основно вещество, това, което тя приема в нейната въздушна и водна обвивка, в нейната атмосфера и хидросфера, в нейните променящи се топлинни отношения, което тя приема в обливащата я светлина, което тя самата приема в онова, което сега не е физически възприемаемо като дял на Земята в хармонията на сферите, това което Земята приема като жизнени сили, които тя получава направо от Слънцето, всичко това стои във връзка с вътрешните сили, които действуват в човешкото сърце от кръвообращението. В същност всички тези сили действуват върху кръвообращението и от него върху сърцето.

Всичко, което е външна теория в това отношение, е основно погрешно. Тази външна теория прави днес от сърцето една помпа, която помпи

кръв през цялото тяло, така че според официалната теория трябва да виждаме в сърцето един орган, който регулира кръвообращението. Обратното е вярно. Кръвообращението е това, което е първоначално, а в своето движение сърцето дава един отзвук на това, което става в движение то на кръвта. Кръвта движи сърцето, а не обратно сърцето да движи кръвта. Но целият този организъм, който е описан тук и който се концентрира в дейността на сърцето, целият този организъм не е нищо друго освен човешкият микрокосмичен огледален образ на онези микрокосмически действия, които Земята получава направо от Слънцето. Това, което Земята има от Слънцето, се отразява отново в това, което кръвта има да върши със сърцето.

Не така стои например работата с мозъка. Някои от съответствията на мозъка бяха споменати вече вчера. Мозъкът на човека има непосредствено много малко работа с това, което са действията на Слънцето върху Земята. Непосредствено казвам аз. Обаче косвено като орган на възприятието той е свързан със Слънцето, като възприема например светлината, цветовете. Но това е именно възприятие. Обаче непосредствено в неговото устройство, в неговата външна подвижност, в целия негов вътрешен живот мозъкът има много малко работа с действията на Слънцето върху Земята; той има работа с всичко това, което се влъчва върху нашата земя от това което се намира вън от нашата слънчева система. Човешкият мозък има работа с космическите отношения на цялото звездно небе, но не с по-тесните отношения на нашата слънчева система. Във всеки случай в едно по-тясно отношение с Луната стои това, което трябва да наречем мозъчно вещество, обаче само дотолкова тя не е зависима от Слънцето, доколкото тя е запазила своята независимост от Слънцето. Така щото следователно това, което става в нашия мозък, отговаря на действията, които се намират вън от онези сили, които имат в нашето сърце тяхното човешко микрокосмическо копие. Слънцето живее в човешкото сърце, това, което съществува вън от Слънцето в Космоса живее в човешкия мозък.

Така по отношение на тези два органа човекът е един микрокосмос, като в своето сърце той е отдаден на упражняваните върху Земята слънчеви действия и отразява един вид тези действия, със своя мозък обаче той има вътрешен живот, който е свързан непосредствено намиращия се вън от Слънцето Космос. Това е една извънредно интересна и пълна със значение връзка. Мозъкът е свързан с това, което Слънцето произвежда върху Земята, само чрез външното възприятие.

Обаче в антропософското развитие това външно възприятие бива именно преодоляно. Антропософското развитие превъзмогва външния сетивен свят. Ето защо мозъкът е разгънат в един такъв вътрешен живот, кой

то е толкова космичен, че самото Слънце е нещо твърде специално, за да може да стане нещо вътре в мозъка от него. Когато човек е отдаден в медитацията на някои имагинации, в неговия мозък стават процеси, които нямат нищо общо със слънчевата система, а които отговарят на процеси във от нашата слънчева система. Ето защо в действителност съществува определено отношение между сърцето и мозъка, както между Слънцето и звездното небе и в известно отношение това се показва в изживяването на антропософската развиваща се душа чрез това, че, когато душата е отдадена вътрешно и изолирано на чисто антропософски мисли, сърцето образува действително нещо като един вид противоположен полюс, влиза в един вид опозиция към - бихме могли да кажем - звездния мозък. Тази опозиция се изразява в това, че човек се научава да чувства, как сърцето и мозъкът започват да вървят по различни пътища и как този човек, докато по-рано нямаше нужда да обръща по отделно внимание върху двата тези органа, а всичко се смесваше, сега трябва да започне, при своето антропософско развитие, да насочва своето внимание по отделно върху двата.

Съществува едно своеобразно понятие за цялото космическо положение на човека, когато разглеждаме по този начин физическото тяло и обгърнем с поглед, как човекът стои тук на Земята. В него живее чрез кръвоносната система и чрез сърцето всичко това, което Слънцето има да върши със Земята. И когато той е отдаден вътрешно само на това, за което на Земята се нуждае като инструмент от физическия мозък, в това живеят мировите процеси, които стават във от нашата слънчева система. Ние ще трябва да направим да се разбере, че човекът има едно напълно ново изживяване по отношение на сърцето и на мозъка. Неговите усещания действително се диференцират, така че той се научава да чувства всичко това, което са процеси на мозъка, бихме могли да кажем, в онзи спокоен ход, който нощното небе показва със своите звезди, и чувства подвижността на слънчевата система в своето сърце. От това Вие виждате същевременно един път, който при една по-висока степен на посвещението става един важен път, защото Вие виждате един вид вратите, които се отварят от човека към Космоса. Човекът, който излъчва от себе си чрез едно по-висше развитие - както това бе описано даже в екзотермичните сказки -, който поглежда назад към своето собствено тяло, който се научава да познава напълно процесите на своето физическо тяло, той се научава фактически да познава в кръвообращението с дейността на сърцето един огледален образ на пълните с тайнственост сили на слънчевата система, а в процесите на мозъка, който гледа тогава духовно от въвн, се научава да познава Космоса и неговите тайни.

Нещата, които изказвам тук с последното си изречение, са свързани с една забележка, която аз направих веднъж в Копенхаген и която след това бе внесена в моята книга върху "Духовното ръководство на човека и човечеството". От там можете да прочетете, че по определен начин даже структурата на мозъка е един вид огледален образ на положението на небесните тела, което съществува при раждането на човека за онази точка на Земята, на която се ражда даден човек. Понякога е полезно да дойдем отново до такива неща от една друга гледна точка; защото от това можете да получите едно чувство за широтата на Окултната наука и за тясногърдието на някоя критика, която се упражнява, когато една такава забележка се прави от една или друга гледна точка. Без съмнение такива важни факти, каквито са тези за отражението на звездния свят в човешкия мозък, могат да бъдат обяснени от определена гледна точка и това може да изглежда като нещо произволно.

Когато след това се прибавят други гледни точки, всички тези гледни точки се подкрепят взаимно. И Вие ще констатирате още - бих могъл да кажа - някои други течения на Окултната Наука, които се сливат и от тяхното сливане за Вас ще се получи все повече и повече това, което ще почувствувате като едно пълно доказателство за нещата, които биха могли да изглеждат, че са казани само от една гледна точка. От това Вие виждате обаче също тънкостта на цялата структура на човека. И когато помислите сега, че приемайки храната човекът се свързва така да се каже напълно със Земята, че само при определени вещества той се освобождава отново от Земята (а именно при растителната храна), когато помислите следователно, че именно чрез приемането на храната човекът трябва да стане гражданин на Земята. Вие ще разберете троичния състав на човека по отношение на неговото физическо тяло. Чрез своя мозък човекът принадлежи на цялото звездно небе, чрез сърцето с всичко това, което принадлежи към него, той принадлежи на Слънцето, а чрез своята храносмилателна система той принадлежи заедно с всичко, което е свързано с тази система, в един друг смисъл на Земята, той е едно земно същество. Това също може да бъде изживяно и се изживява, когато външното физическо тяло става по-подвижно.

Чрез това, което човек получава само от Земята и го внася в своето тяло, той може да сгреша много против това, което се отразява в него чрез чистите сили на Космоса. Например чрез това, че предизвиква смущения чрез външното хранене, чрез чисто земните закони, които действуват в храносмилането, които действуват по-нататък както слънчевите закони в дейността на сърцето и както космическите закони във външната слънчевата система действуват в дейността на мозъка - човек може да греша много силно чрез своето хранене против космическите действия

в неговия мозък и това може да бъде изживяно от антропософски развиващата душа именно в момента на събуждането. През време на съня става също и това, че храносмилателната дейност се простира чак до мозъка, прониква в мозъка. При будното състояние мислителните сили обработват мозъка; тогава храносмилателната дейност на мозъка отстъпва на заден план. Когато при съня престава мисленето, храносмилателната дейност прониква в съзнанието и когато човек се събужда и долавя един отзвук от това, тогава това, което той изживява, може да бъде един истински барометър за здравното или нездравно действие на храната при развиващата се душа. О, човек долавя това проникване от неговия организъм в мозъка в затыпяващи, бодящи чувства, в чувства, които понякога могат да се проявят така, когато е консумирал нещо неподходящо, както - да речем - малки притъпяващи центрове в мозъка. Всичко това се изживява по най-тънък начин от антропософски развиващата се душа.

И моментът на събуждането има извънредно голямо значение, искам да кажа по отношение възприятието на произхождащите от храносмилането здравни отношения на физическото тяло. И човек изживява във все повече и повече изтънчаващи се усещания, които се локализируют в мозъка, дали в неговото храносмилане действа против космическите закони въвн от нашата слънчева система или дали е в хармония с тези закони. Тук Вие виждате това физическо тяло в едно чудесно отношение с целия Космос и как моментът на събуждането е като един барометър за човека които чрез своето хранене се противопоставя на космическите отношения или живее в хармония с тези космически закони.

Тези разглеждания ще ни позволят да преминем постепенно към промените, които стават чрез езотеричното или антропософско развитие в човешкото етерно или астрално тяло.

ТРЕТА ЛЕКЦИЯ

Един вид като пренасящи ни от физическата телесна система в етерната система, в етерното тяло са онези промени, които стават при едно окултно или антропософско развитие относно мускулната система, а имен по отношение на сетивата, на сетивните органи. Относно мускулната система трябва да кажем, че човек започва постепенно да чувствава мускулната система не само по-подвижна, както това става по отношение на другите физически органи, а освен това той чувствава - бихме могли да кажем - че тази мускулна система става по-жива, като се добива едно слабо вътрешно съзнание. Това е като че съзнанието фактически се разпростира върху мускулната система. И ако бихме искали да говорим не някакси неточно, но малко парадоксално върху съответното

изживяване, бихме могли да кажем: в течение на езотеричното развитие на човек стига постепенно до там, да чувства отделните мускули и тяхната система като вътрешно сънуващо; той носи постоянно своята мускулна система със себе си така, като че в будното дневно съзнание слабо сънува за дейността на тази мускулна система.

Много интересно е да обгърнем с поглед тази промяна на физическото тяло поради това, че в това възприятие имаме нещо, което в известно отношение може най-добре да ни научи, че сме напреднали в наше то окултно развитие. Когато започваме да чувствуваме отделните мускули така, че например при прегъването или изпъването имаме едно слабо съзнание за това, което става в тях, едно слабо съчувствие, тогава трябва да си кажем: там вътре в мускулите става нещо. Когато сънуваме за движенията на нашите мускули, това е тогава едно доказателство, че започваме постепенно да чувствуваме импрегнираното във физическото тяло етерното тяло; защото това, което чувствуваме всъщност тогава, са силите на етерното тяло, които действуват мускулите. Така че имаме едно начало на възприятието на етерното тяло, когато сънуваме за нашите отделни мускули, когато имаме един вид сънищно съзнание за себе си така, както намираме човека представен в книгите по анатомия, където той е изобразен без кожа и се показват само неговите мускули. Да, това е вече един вид едно такова смъкване на кожата и като че сънуваме за нашите отделни части на тялото като един вид група части, до което се издигаме, когато започваме да възприемаме етерното същество.

По-малко приятно, но все пак съществуващо е чувствителността по отношение на костната система. Тази чувствителност е затова по-неприятна, защото, когато започваме да имаме възприятие за тази костна система, ние чувствуваме всъщност най-много, най-изпъкващо нашето постепенно остаряване. Ето защо не е така приятно да обръщаме внимание на чувствителността, която настъпва по отношение на костната система, нещо, което в нормалния живот човек въобще никак не чувства; но той започва да чувства в своята костна система нещо като една сянка в себе си, когато се развива етерно. И тогава човек добива едно понятие за това, че когато древните хора са представляли скелета като символичен израз на смъртта, това е отговаряло на една стара ясновидска способност. Древните хора са знаели, че в своя скелет човек се научава да чувства постепенно приближаването на смъртта.

Но далеч по-голямо значение от всичко това има още онова изживяване, което човек има през време на езотеричното развитие по отношение на своите сетивни органи. Ние знаем, че тези органи на сетивата трябва да бъдат изключени, когато човек минава през едно езотерично развитие; те трябва така да се каже да замълчат.

Чрез това през време на езотеричното развитие физическите сетивни органи се чувствуват един вид осъдени на бездействие. В замяна на това, че като физически сетивни органи те са изключени, настъпва нещо друго: първо едно постепенно осъзнаване на отделните сетивни органи, като особени светове, които проникват в човека. Човек се научава да чувства очите, ушите, даже сетивото на топлината, като промушени в него. Но това, което човек се научава да чувства тогава, не е физическият сетивен орган, а това са етерните сили, силите на етерното тяло, които действуват организиращо върху сетивните органи. Така щото, когато изключим дейността на сетивата, ние виждаме един вид природата на тези сетивни органи като вдълбани, като вмущани в нас етерни организми. Това е извънредно интересно. Когато през време на нашето езотерично развитие изключим сериозно от неговото действие например окото, когато не мислим за физическото виждане, ние се научаваме да познаваме нещо, което се вдълбава в собствения ни организъм като организми на светлината; тогава се научаваме действително да познаваме, че окото се е родило постепенно благодарение на това, че вътрешните сили на светлината са работили върху нашия организъм. Защото когато се абстрахираме от всяка дейност на физическото око, ние чувствуваме полето на зрението проникнато от етерните сили на светлината, които действуват организиращо върху окото. Това е едно своеобразно явление, че когато изключваме от действие окото, ние се научаваме да познаваме чрез него силите на светлината. Всички теории на физиката не представляват нищо с онова познание на вътрешната природа на светлината и на нейното действие, която узнаваме, когато се упражняваме известно време да заличим физическата зрителна сила на окото и постепенно успеем вместо физическото използване на окото да възприемаме вътрешната природа на етерните сили на светлината.

Сетивото на топлината стои някак си на една по-ниска степен. Извънредно трудно е да изключим действително чувствителността за топлината и студенината. Можем да успеем най-добре това, ако през време на нашето езотерично развитие, през време, когато извършваме медитация да не бъдем смушавани от никакво чувство за топлина. Следователно тогава е добре да правим нашата медитация така, че да бъдем заобиколени от онази температура, която не се чувствува нито като топлина, нито като студенина, така че да не бъдем дразнени по никакъв начин нито от чувството на топлина, нито от това на студенината. Когато успеем да направим това, тогава можем постепенно да свикнем да познаваме също и вътрешната природа на топлинния етер - във всеки случай трудно е да направим разлика с обикновеното възприятие на температурата. Тогава можем да възприемаме проникващия със своите лъчи пространс

твото топлинен етер; едвам тогава се чувствуваме в нашето собствено тяло като проникнати от същинското действие на топлинния етер. Когато нямаме вече чувствителното възприятие на топлината, тогава се научаваме да познаваме чрез самите нас природата на топлинния етер.

Чрез заличаване на вкусовото сетиво - естествено през време на езотеричното упражнение сетивото на вкуса е без съмнение заличено -, но когато успеем да си спомним за вкусовите усещания, с това ни е дадено едно средство да познаем природата на един още по-тежък етер в сравнение със светлинния етер, а именно природата на така наречения химически етер. Това също не е съвсем лесно, но то може да бъде постигнато. Също така съответното изключване на сетивото на обонянието можем да познаем жизнения етер.

Нещо особено се получава с изключването на слуха. За целта трябва да стигнем до там, да постигнем едно такова отвличане, че макар и в близост да съществува нещо, което може да бъде чувано, ние да не го чуваме вече. Следователно трябва по воля да постигнем заличаването на слуха. Тогава срещу нас застават като вмъкнати, като вдълбани в организма намиращите се в етерното тяло сили, които са организирали нашия слухов орган. Тогава можем да открием нещо знаменателно. Тези неща принадлежат фактически на все по-високо и по-високо криещите се тайни. Ето защо не ще бъде трудно да кажем, че не веднага може да бъде проникнато с погледа всичко това, което може да бъде казано относно тези изживявания относно такива сетива каквото е слуховото сетиво.

Ние откриваме именно, че ухото е един такъв организъм, че то има една такава организация, която ни позволява да познаем точно, че ухото, такова каквото го носим като човек в нашия чудесен организъм, съвсем не би могло да бъде организирано от силите, които обвиват Земята като етерни сили. Силите на светлината, етерните сили на светлината, които обливат Земята, са вътрешно свързани с образуването на нашите очи, макар и залождбата на очите да съществуваше от по-рано; обаче така, както е изградено окото, така както то стои сега на нашия организъм, то е свързано вътрешно с етерните светлинни сили на земята. Също така нашето вкусово сетиво е свързано с химически етерни сили на Земята, то е образувано до голяма част от тези етерни сили. Нашето обонятелно сетиво е свързано с жизнения етер на Земята; то е организирано почти изключително от жизнения етер, който облива земята. Обаче нашият слухов орган, когато го изживеем окултно при нашето езотерично развитие, показва, че той дължи своето съществуване до много малка част на етерните сили, които обливат Земята. Бихме могли да кажем: последната ръка на нашия слухов орган са сложили етерните сили, които обливат

Земята, че те не са го направили по-съвършен, а по-несъвършен; защото тези обливащи земята етерни сили могат да действуват върху ухото само чрез това, че те работят във въздуха и постоянно срещат една съпротива във въздуха. Ето защо можем да кажем - макар и това да е парадоксално казано: в нашия слухов орган една много по-тънка организация е била покварена на Земята.

И тогава за развиващия се антропософ на тази степен става обяснимо чрез собствено изживяване, че той е донесъл вече със себе си на Земята ухото, целия слухов орган, когато е изминал път от старата Луна до Земята; той разбира, че на Старата Луна този слухов орган е бил много по-съвършен отколкото на Земята. Той се научава да чувства по самото ухо, че, бихме могли да кажем - ето видите ли, понякога трябва да употребим парадоксални изрази - бихме могли следователно да кажем, че по отношение на ухото човек би могъл да изпадне в меланхолия, защото ухото принадлежи към органите, които в цялото тяхно устройство свидетелствуват за минали съвършенства. И който постига постепенно да има посочените изживявания, ще разбере окултиста, който без съмнение черпи своите познания от много по-дълбоки сили, когато този окултист му казва: на Старата Луна ухото имаше едно много по-голямо значение за човека отколкото то има днес.

Тогава ухото съществуваше за това, за да може тогавашното човешко същество да живее по определен начин напълно в още звучащата музика на сферите. И по отношение на тези звуци на музиката на сферите, макар и те да бяха вече слаби в сравнение с миналото, но все пак съществуваха, ухото се отнасяше така, че то ги възприемаше. По силата на своето съвършенство на старата Луна ухото беше постоянно потопено в музиката на сферите. Тази музика на сферите на старата Луна още се предаваше на целия човешки организъм; тогава вълните на музиката още проникваха човешкия организъм и вътрешният живот на човека на Старата Луна беше едно съизживяване с цялата заобикаляща музикална среда, едно приспособяване към цялата заобикаляща музикална среда; ухото беше един съобщителен апарат, за да възпроизведе вътрешно онези движения, които звучаха навън като музика на сферите.

На старата Луна човекът се чувствуваше още като един вид инструмент, върху който свиреше Космосът със своите сили и ушите бяха в тяхното тогавашно съвършенство посредници между свирачите на Космоса и инструмента на човешкия организъм. Така днешното устройство на слуховия орган е като един вид будилник на един стар спомен и човек свързва един смисъл с това, че чрез един вид покваряване на слуховия орган човекът е станал неспособен да изживява музиката на сферите, еманципирал се е и на Земята може да улови тази музика на сферите само в

това, което е днешната музика, която в същност може да се прояви само във въздуха, който обгръща Земята.

Също и по отношение на другите сетива се явяват изживявания; обаче те стават все по-неясни и не би имало голямо значение да проследим по същия начин изживяванията относно другите сетивни органи, защото е трудно да се хвърли светлина в тези изменения с обикновените човешки понятия. Трудно е да се обяснят измененията, които стават в тези органи чрез езотеричното развитие. Какво значение би имало например по отношение на това, което човекът може да изпитва днес на Земята, ако бихме говорили за сетивото на говора. . . с това сетиво аз не разбирам разбирането на говора.

За онези, които слушаха сказките върху "Антропософията", изнесена в Берлин, е вече известно, че съществува едно собствено сетиво на говора. Както съществува сетивото на тона, така също съществува едно сетиво, което има един орган само вътрешно, а не външно, за възприемането на изговорените думи; това сетиво е било още повече покварено; то е било така покварено, че днес всъщност съществува само един последен отзвук от онова, което това сетиво на говора е било например на Старата Луна. На Старата Луна онова, което днес се е превърнало в сетиво на говора, в разбиране на думите при нашите себеподобни, служеше за това, тогавашните човешки същества да се вживяват съзнателно с имагинативно съзнание в целия заобикалящ Луната свят, то им служеше един вид да обикалят старата Луна. Какви движения правеха лунните човешки същества, как те са се оправяли, това диктуваше сетивото на говора върху старата Луна. Човек се научава постепенно да познава този вид изживявания на сетивото на говора, когато постепенно усвои едно усещане за вътрешната стойност на гласните и съгласните е усещана в мантрическите изречения. Но все пак това е само един слаб отзвук, до който може да се издигне общо взето земния човек в тази област, в сравнение с това, което сетивото на говора е било някога.

Така Вие виждате, обични приятели, как тук човекът се вживява постепенно във възприятието на своето етерно тяло, как това, което в окултното развитие той отстранява от себе си, а именно дейността на сетивните органи, бива заменено от друга страна, като го въвежда във възприятието на етерното тяло. Но тук имаме нещо своеобразно: тези възприятия за етерното тяло, за които говорихме сега, ние ги чувствуваме така, когато ги изживяваме, като че те не принадлежат на нас, като че както казахте са вдълбани, вмъкнати от вън в нас. Ние чувствуваме светлинното тяло като вдълбано в нас, чувствуваме като едно недоловимо на Земята музикално движение вдълбано в нас през ухото; обаче не чувствуваме топлинния етер като вдълбан в нас, а като проникващ ни; и се

научаваме да чувствуваме действието на работещия в нас химически етер за заличения вкус и т. н. Тук ние се намираме вече в положението, че по отношение на състоянието, което наричаме за нормално, човек чувствува различно своето етерно тяло, като че в него са вкарани един вид отвън присадки. Обаче сега човекът започва постепенно да възприема също направо своето етерно тяло. Най-очевидната промяна, която става с етерното тяло и която за някои хора е твърде несимпатична, която не се признава ката една промяна в етерното тяло, която обаче все пак е такава, се състои в това, че езотеричното развитие позволява на човека да забележи много ясно на своето тяло, как отначало паметта някакси отслабва. Това, което човек има обикновено като памет, претърпява почти винаги едно отслабване чрез езотеричното развитие. Човек добива първо една по-лоша памет. Който не иска да има една по-лоша памет, не може да мине през едно езотерично развитие.

При езотеричното развитие силно престава да действа онази памет, която можем да наречем механична памет, която е най-много развита при човека в детските и младежките години и която най-много се разбира, когато става дума за паметта. И даже някои езотерици ще се оплакват за това понижение на тяхната памет. Защото те много скоро могат да забележат това; във всеки случай много по-рано, отколкото възприемат на себе си тези тънки истини, които току-що бяха обяснени, те забелязват това понижение на паметта. Обаче както човек не може да получи увреждания на своето физическо тяло чрез това, че то става по-подвижно при езотеричното развитие, ако това развитие се провежда правилно, така също той не може да има никакви увреждания с времето също по отношение на своята памет. По отношение на физическия организъм - когато външното тяло става по-подвижно, когато вътрешните органи стават по-независими едни от други, така щото човек може да ги доведе по-трудно в хармония отколкото то по-рано - по отношение на този физически организъм човек трябва да направи себе си вътрешно по-силен.

Това се постига чрез онези упражнения, които намирате описани във втората част на моята книга "Тайната Наука". Който прави по съответния начин тези упражнения, ще види че неговата вътрешна сила нараства достатъчно, за да може да поддържа в ред своето по-подвижно физическо тяло. По отношение на памет та също трябва да постъпим правилно. Паметта, която съществува за външния живот, се изгубва; но за нас не се получава никаква вреда, ако обръщаме внимание на всичко, което ни се случва в живота, ако се стремим да развием повече интерес, дълбок интерес, да развием повече участие, отколкото сме свикнали по-рано. Ние трябва да започнем да усвояваме именно един чувствен инте-

рес за нещата, които имат значение за нас. По-рано ние сме развили една повече механическа памет и тази механическа памет работи много сигурно също и тогава, когато искаме да забележим нещата, които не обичаме особено; обаче това положение престава да съществува.

Човек ще забележи, че когато минава през едно антропософско или езотерично развитие, той лесно забравя нещата. Нещата, за които той не проявява един чувствен интерес, лесно избягват от паметта му. Така се случва с нещата, които човек не може да обикне, с които той не може да се срасне душевно. Напротив нещата, с които той се сраства душевно, се запазват толкова по-добре в неговата памет. Ето защо човек трябва да се стреми да произвежда систематично това душевно срастване с нещата.

Окултният ученик може да има следната опитност: да предположим, че има една личност, която в нейната младост, когато не е била още запознатата с антропософията, че след прочитането на някой роман тази личност не можела да забрави този роман, че тя винаги можела да го разкаже отново. По-късно, когато е влязла в антропософското развитие, тя прочита отново един роман. Обаче когато с една книга постъпваме така, че при четенето тя става много ценна за нас, когато след прочитането непосредствено повтаряме в себе си нейното съдържание, но го повтаряме не както това се прави обикновено, а я прекарваме през съзнанието си отзад напред, като си повторим първо последните неща, а последно първите, - когато положим усилия да прекарваме през съзнанието си втори път особени подробности, когато се срастваме по този начин с нещата, когато даже вземаме парче хартия и си запишем кратки мисли, и когато се опитаме да си зададем въпроса: от коя страна можеш да се интересува особено много от този предмет? Тогава ще видим, че по този начин развиваме в себе си един друг вид памет.

Това не е същата онази памет, която сме имали по-рано. Ние забелязваме точно разликата, когато си служим с нея. Когато си служим с човешката памет, тогава положението е такова, че нещата се явяват в нашата душа като спомени; обаче когато като езотерик или антропософ развием в себе си една такава памет, положението е вече такова, като нещата, които сме преживявали по този начин, са останали да съществуват във времето. Ние се научаваме да насочваме един вид поглед назад във времето и положението е действително такова, като че гледаме навън преживяните неща; ще забележим, че нещата стават все повече и повече образни, че паметта става все повече и повече имагинативна, образна. Когато сме постъпили така, както току-що бе описано - да речем с една книга -, тогава, ако е необходимо да извикаме отново в душата си преживяните неща, достатъчно е само да се спрем на нещо, което е свързано с тях и

погледът ни се насочва върху времето, върху онзи момент, в който сме се занимавали с книгата, ние ще видим себе си, как четем книгата следователно тогава нямаме един обикновен спомен: пред нас застава цялата картина, целият образ.

Тогава ще можем да забележим, че, докато по-рано само сме чели в книгата, сега нещата фактически изникват пред нас. Ние ги гледаме като в едно времево отдалечение, паметта се превръща в едно виждане на образи, които стоят в едно времево отдалечение. Това е вече именно най-първото начало, във всеки случай елементарното начало, но постепенното учене за четене в Акашовата Летопис: паметта бива заменена с едно изучаване на четенето в изтеклото време. И понякога онзи, който е минал през определено езотерично развитие, може да е изгубил напълно своята обикновена памет, това никак не му вреди, защото той вижда, как нещата протичат в миналото време. Доколкото човек е свързан действително с тях, той ги вижда с особена яснота.

Тук аз Ви казвам нещо, което онзи, който стои вън от Антропософията, ако му бъде казано, само ще се смее, защото не може да свърже никакво понятие с това, когато един езотерик му казва, че няма вече никаква памет и въпреки това знае много добре, какво е станало, защото го вижда в миналото. Тогава другият казва: ето на, ти имаш една особено предимствена памет! Той казва това, защото няма никакво понятие за това, каква промяна е станала. И това е именно нещо, на основата на което лежи едно преобразуване в етерното тяло.

Обаче по правило тогава това преобразуване на паметта е свързано с нещо друго; то е свързано с това, че се явява също някакси един нов вид преценка на нашия вътрешен човек. Ние не можем именно да си усвоим това виждане в миналото, без същевременно да заемем едно определено становище по отношение на това, което сме преживяли. Така онзи, който поглежда обратно в едно по-късно време върху нещо, с което е постъпил така, както казахме за четенето на една книга - когато той вижда самия себе си в тази картина - той самопонятно ще трябва да прецени дали фактът, че се е занимавал с това е било нещо умно или глупаво. И много по-силно отколкото едно друго изживяване с това виждане в миналото се свързва по необходимост един вид оценка на самия себе си. Човек не може да постъпи по друг начин, освен да вземе становище относно своето минало: по отношение на някои неща ще си направи упреци, а по отношение на други ще изпитва радост, че е успял да ги извърши.

Накратко казано, човек не ще може да постъпи по друг начин, освен да съди за миналото, което той вижда насочвайки поглед назад. Така че той става фактически един по-строг съдник на самия себе си, именно на

своето минало, на своя минал живот. Човек чувства така да се каже раздвижващото се в него етерно тяло като нещо включено в самия него, като нещо, което живее в него и съставлява неговата стойност. С етерно то тяло става една такава промяна, щото човек често пъти долавя в себе си стремежа за една такава ретроспекция на самия себе си; той насочва поглед върху това или онова, за да се научи да съди по напълно естествен начин за своята стойност като човек. Докато иначе човек живее и не възприема етерното тяло, сега това етерно тяло бива един вид възприемано в ретроспективен поглед насочен към собствения живот.

Собственият живот постепенно създава работа на човека, когато той минава през едно езотерично развитие. Когато езотеричният живот създава така да се каже работа на човека, той трябва да реагира чрез това, че е принуден да насочва по-точно поглед върху своите добри страни и върху своите грешки, върху своите недостатъци и несъвършенства. Но човек започва да възприема нещо по-дълбоко, което е свързано с етерното тяло, нещо, което той можеше да възприема и по-рано, обаче не с такава сила. Това е темпераментът.

И при сериозно развиващия се езотерик на промяната на етерното тяло се дължи една по-голяма чувствителност спрямо неговия темперамент. За да изтъкна веднага един особен случай, да предположим, че става дума за един меланхолик. При меланхолика това може да бъде особено видимо. Меланхоликът, който не е станал езотерик, който не се е запознал с Антропософията, който минава през света така, че някои неща в този свят го правят намръщен, недоволен, че някои неща предизвикват у него една твърде осъдителна картина, че нещата го засягат въобще така, щото предизвикват неговата симпатия или антипатия по-силно отколкото например при флегматика - такъв един меланхолик с всички негови качества имащи онази степен, която прави от него един противен човек, отхвърляйки целия свят, презирайки го и мразейки го до такава степен че става извънредно чувствителен по отношение на възприятията на света - съществуват без съмнение всички междинни степени нюанси - когато един такъв меланхолик влиза в едно езотерично развитие, тогава при него темпераментът става една главна основа за чувствуването на етерното тяло. Системата от сили, които произвеждат неговата меланхолия, става чувствителна, става ясно възприемаема в самата себе си, и докато по-рано такъв човек насочваше само своето недоволство против външните впечатления на света, той започва сега да обръща това недоволство против самия себе си.

Много е необходимо, щото при едно езотерично развитие себепознанието да бъде грижливо упражняване - и да бъде внушено на развиващия

се той да упражнява това себепознание. Това ще му даде възможност да приеме спокойно една такава промяна като меланхолик.

Както по-рано светът му беше противен, сега той става противен на самия себе си, започва да критикува самия себе си, така че вижда се, как у самия него нещо не е в ред.

Обични приятели, ние можем да съдим правилно за тези неща само тогава, когато правилно познаем това, което е темпераментът у даден човек. Един меланхолик е такъв само поради това че при него преобладава меланхоличният темперамент; защото всъщност всеки човек притежава и 4-те темперамента в своята душа. По отношение на някои неща един меланхолик е също флегматик, по отношение на други сангвиник и отново по отношение на други той е холерик, само че при него преобладава меланхоличният темперамент пред другите. И един флегматик не е онзи, който да не притежава нищо от другите темпераменти, но при него преобладава флегматичният темперамент и другите темпераменти остават само на заден план. Така е също и при другите темпераменти.

Както сега промяната на етерното тяло при изразения меланхолик си проявява така, че той се обръща така да се каже със своята меланхолия против самия себе си, така също настъпват промени, нови усещания и чувства по отношение и на другите темпераментни свойства. Обаче чрез едно мъдро себепознание при езотеричното развитие положението може да бъде доведено до там, щото човек да подобри вредните страни, които са причинени от преобладаващия темперамент. Човек може да започне да чувства до висока степен: вредите, които темпераментът нанася, могат да бъдат подобрени чрез това, че биват произведени промени също и с другите темпераменти, такива промени, които вървят ръка за ръка с преобладаващия темперамент и държат равновесие с него. Трябва само човек да познава, как се проявяват промените по отношение на другите темпераменти.

Да предположим, че един флегматик става езотерик - той трудно може да стане такъв, но да предположим, че е станал един добър езотерик. Това не е невъзможно да бъде постигнато, защото понякога, когато флегматикът получава силни впечатления, той е безсилен спрямо тези впечатления. Така щото понякога именно флегматичният темперамент, когато той не е разяден дълбоко от материализма, съвсем не е едно лошо предварително условие за едно езотерично развитие. Нужно е само този темперамент да се прояви по-благороден отколкото в неговия гратестен смисъл, в който често пъти хората виждат единствено флегматичния темперамент. Когато един такъв флегматик става езотерик, тогава флегматичният темперамент се променя по един своеобразен начин.

Флегматикът има тогава много силно склонността да наблюдава много добре себе си и за него никак не е болезнено да наблюдава добре себе си, поради което флегматичният темперамент не едно лошо предварително условие за едно езотерично развитие, когато такова развитие може да настъпи, защото тогава той става способен да наблюдава себе си с определено спокойствие. Това никак не го дразни, както меланхолика, него не го дразни нищо от това, което може да види в самия себе си. И благодарение на това неговите самонаблюдения проникват по правило по-дълбоко отколкото самонаблюденията на меланхолика, който е възпрепятствуван в това чрез яростта против самия себе си, която самонаблюдението събужда в него.

Ето защо когато флегматикът има едно душевно развитие, тогава той е така да се каже най-добрият ученик за сериозното антропософско развитие. Но всеки човек има в себе си всички темпераменти и - както казах - при меланхолика преобладава само меланхоличният темперамент. В него съществува също флегматичният темперамент. При меланхолика винаги могат да бъдат намерени страни, при които той показва като флегматик относно едни или други неща. Но когато меланхоликът става езотерик и искаме да го ръководим, ние трябва да се стараем, когато той несъмнено започва от една страна да се занимава остро със себе си, като постоянно си прави упреци, трябва да се стараем да насочим чувството към неща, по отношение на които по-рано той е бил флегматичен. Трябва да се стараем да събудим интереса му към неща, за които той по-рано не се е интересувал. Когато успеем да направим това, ние парализираме така да се каже вредите, които биват предизвикани от меланхолията.

Един своеобразен езотерик става сангвиникът, който във външния си живот е охарактеризиран с това, че лесно преминава от едно впечатление към друго и не се спира на драго сърце върху едно впечатление. Такъв сангвиник се променя именно твърде своеобразно чрез преобразяването на неговото етерно тяло. В момента, когато той самият иска да се запознае с езотеризма или когато някой друг иска да го доведе до това, той става флегматик по отношение на неговата собствена вътрешност. Така щото при определени обстоятелства сангвиникът е първоначално най-негодният материал относно своя темперамент за езотерично развитие. Когато сангвиникът влиза в езотеричния или в антропософския живот - и той много често стига да това, защото се интересува за всичко възможно, понякога също и за Антропософията или езотеризма, макар и не така силно, само че не се задържа много дълго време -, той трябва да стигне тогава до един вид самонаблюдение. Но той приема всичко с голямо безразличие, не поглежда драговошно вътре в себе си.

Едно или друго нещо в него го интересува вече, но той не отива особено дълбоко той открива в себе си вся какви качества, но се задоволява само с това; и говори на драго сърце за това интересно качество, но много скоро забравя всичко, също и това, което е наблюдавал на самия себе си. И между онези, които се запознават с езотеризма от един моментен интерес и които скоро го изоставят, има предимно сангвинични натуре. Утре ще се опитаме да обясним това, което аз описах днес с думи, също като рисуваме етерното тяло върху дъската. Тогава ще покажем на рисунката промените на етерното тяло чрез езотеричното или антропософско развитие.

По-различно е положението с холеричния темперамент. Холерикът не може да бъде направен езотерик почти никак или това може да се получи само в най-редки случаи. Тогава ще се покаже, че той отхвърля от себе си всякакъв езотеризъм, ако холеричният темперамент е особено силно изразен при него. Той не ще иска да знае нищо за езотеризма. Все пак може да се случи, щото чрез кармичните отношения на живота именно холерикът да бъде някога доведен при езотеризма. Тогава ще бъде трудно да бъдат произведени промени в неговото етерно тяло, защото при холерика това етерно тяло се оказва особено гъсто и трудно повлияемо. При холерика етерното тяло е такова - бихме могли да кажем - (извинете за тривиалното сравнение, но това, което искам да кажа, ще стане нагледно чрез това сравнение) - при меланхолика етерното тяло е подобно на една гумена топка, от която е изкаран въздухът: когато натиснем с пръст в тази топка, следата остава продължително време. При холерика етерното тяло е като една гумена топка, която е напompана с въздух; когато искаме да натиснем с пръста в нея, следата от натиска не се задържа, а веднага изчезва и топката заема своето първоначално положение. Следователно етерното тяло на холерика не е податливо, упорито е. Ето защо на самия холерик му е трудно, даже много трудно да измени своето етерно тяло. Той не може да работи лесно над себе си. Ето защо той отхвърля също езотеричното развитие, което трябва да го промени, отхвърля го предварително. Той не може да се справи така да се каже със себе си.

Обаче когато пред холерика застава едно сериозно положение в живота или нещо друго или когато човек има един такъв темперамент, че в този темперамент съществува един лек меланхоличен нюанс може да бъде доведен до там, щото холерикът да доведе до развитие своята холерична черта в организма до там, че да работи сега с цялата си сила срещу съпротивлението на своето етерно тяло. И когато въпреки всичко успее да произведе промени в своето етерно тяло, тогава той произвежда чрез това в себе си едно твърде особено качество: той става по-способен откол

кото другите хора чрез своето езотерично развитие да описва изискано обективно и дълбоко външните факти и тяхната причина или историческа връзка.

И който може да чувствава едно добро писане на историята - обикновено такова писане не става чрез езотерици -, но който може да чувствава едно добро писане на историята, което действително оставя нещата да говорят, винаги ще намери началото, несъзнателното, инстинктивното начало на това, което езотерикът, който има холеричен елемент в себе си, би могъл именно да направи като историк или като разказвач или като описател. Хора като например да речем Тацит - се намираха в началото на едно такова инстинктивно езотерично развитие. На това се дължи чудесното, несравнимо описание на Тацита. И онзи, който като езотерик чете Тацита, знае, този своеобразен начин на писане на историята се дължи на едно твърде особено сработване на един холеричен темперамент в етерното тяло.

Но това изпъква особено силно тогава, когато имаме описатели, които са минали през едно езотерично развитие. Макар и външния свят да не вярва на това, такъв е все пак случаят при Омир. Това пластично, величествено описание Омир дължи на холеричния темперамент, който е работил вътре в неговото етерно тяло. И така ние бихме могли да покажем още някои неща в тази област които доказват или поне подчертават вече във външния живот, че холерикът, особено когато той минава през едно езотерично развитие, става способен да описва света в неговата действителност, да го описва вътрешно в неговите причини връзки. Когато холерикът минава през едно езотерично развитие, тогава тези описания са такива, че - бихме могли да кажем - те носят вече в тяхната външна структура характера на истината и на истинността.

Така ние виждаме, че в промените на етерното тяло се изразява твърде особено така да се каже човешкият живот, който става по-възприемаем в неговата досегашна форма в това възплъщение, повече отколкото и иначе случаят. По-нататък в езотеричното развитие стават по-силно възприемаеми темпераментите и зачитането на темпераментите при истинското себепознание има особено голямо значение. За тези неща ще говорим по-нататък.

ЧЕТВЪРТА ЛЕКЦИЯ

Колкото повече етерното тяло се променя под влиянието на едно езотерично развитие, толкова повече човекът получава онова, което бихме нарекли чувство на времето. Под това чувство на времето трябва да се разбира едно чувство за съизживяването на редуващите се факти и съ-

бития във времето. Обикновено във външния живот човекът е без това чувство на времето.

Аз вече показах малко, как това чувство на времето се явява вече при промяната на физическото тяло, като чрез едно езотерично развитие човек става по-чувствителен относно - да речем - лятото и зимата. Но чрез промяната на етерното тяло съизживяването на външната смяна на събитията става още по-живо, по-чувствително. И онзи, който определено време се е опитал с цялата сериозност да напредне в своята душа, ще почувствува една ясна разлика първо между различните годишни времена, даже между части на годишните времена, ще почувствува вътрешно постепенно една голяма разлика между лятото и зимата, между пролетта, лятото и есента, а също и много по-малки раздели, периоди от време в течение на годината. Времето става един вид живо в неговото напредване. Човек забелязва постепенно, че долавя в течението на времето диференциран живот. Както във физическото тяло отделните органи се показват диференцирани, както те стават вътрешно по-живи и по-независими едни от други, така частите на напредващото време стават някакси по-самостоятелни, по-независими едни от други. И това е свързано с обстоятелството, че с развитието на своето етерно тяло човек съизживява живота във външния етер, който ни заобикаля навсякъде. Ние сме заобиколени не само от въздуха, а сме заобиколени навсякъде също от етера; обаче този етер живее един действителен живот във времето.

Заобикалящият ни етер е така да се каже един вид живо същество, той живее, и живее различно в редуване то на времето, както и самият човек живее различно в своите различни възрасти. И човек се научава да съизживява напредващото време на външния етер. Така той получава все повече и повече чувството за това, какъв е навън животът на жизнения етер, когато идва пролетта, когато приближава лятото, когато лято то стига до своята върхова точка, когато лятото е на привършване, когато приближава есента и когато тя вече е настъпила. Това вътрешно течение на времето се научава да съизживява човек. Той се научава да познава една ясна разлика между този живот лято-пролет, лято-есен и между същинския зимен живот. Тази разлика става все по-ясно възприемаема, така че накрая човек може действително да си каже: земята живее в нейния етер един самостоятелен живот и живеейки с времето ние плуваме формално в този променящ се живот на етера. Когато настъпва връхът на лятото, ние чувствуваме най-ясно, как в нашето етерно тяло сме предадени така да се каже на самите себе си, как заедно със Земята минаваме през един своеобразен живот така, че тогава Земята ни засяга малко вътрешно; ние сме както казах, изоставени на самите себе си и тогава постепенно свързваме едно понятие с това, което окултистът казва: през лятото е истинс

кото време на сън, на спане на Земята. Тук ние стигаме до един факт, който поради външната Майя (илузия), от който човекът е постоянно заобиколен се преценява напълно погрешно.

Във външния, управляван от илюзията (майя) живот човекът на драго сърце сравнява пролетта с утрото, лятото с пладнето, есента с вечерта. Това сравнение е погрешно, защото в същност нещата не са представени така. В действителност, когато сравняваме вътрешното протичане на Земята с нещо в нас, пролет, лято, есен - в това редуване есен, зима, пролет, трябва да сравняваме с будното състояние на Земята. И когато говорим за един Дух на Земята, трябва да си представяме, че за онова земно полукълбо, където лято, през време на това лято Духът на Земята се намира така да се каже в същото състояние, в което ние хората се намираме в нашето състояние на сън.

Естествено при Земята положението е различно. Човекът сменя абсолютно своето будно и своето сънно състояние, но при Земята това е така, че будността и сънят преминават така да се каже от едното полукълбо в другото че всъщност Духът на Земята никога не спи истински, а когато прави неговата будна дейност да бъде заменена в едно полукълбо от съня, той пренася своята будна дейност върху другото полукълбо. Но това трябва да вземаме за сега по-малко под внимание. Ние искаме да разгледаме съизживяването на човека със Земята: тук вземаме под внимание всъщност само едно земно полукълбо. Тук трябва да си представим, че през време на лятото Духът на Земята се отделя по определен начин от своето физическо тяло и че през време на лятото този Дух на Земята живее в отношение със своето физическо тяло Земята та същия живот, който човекът живее в отношение със своето физическо тяло през време на съня.

През време на съня физическото и етерното тяло лежат в леглото; те водят един чисто вегетативен живот. За окултния поглед се установява, че в спящото човешко тяло се развива нещо като една фина вегетация, като едно покарване и развитие на чистия растителен живот, и изразходваните през време на будността сили биват отново възстановявани чрез този растителен живот, така щото през време на съня човекът има в същност своето лятно време. И ако погледне през времето, когато със своето астрално тяло и със своя Аз се намира вън от физическото тяло, ако насочи поглед към живота на спящото физическо тяло, този спящ живот на физическото тяло ще му се представи така, както през пролетта и лятото човек вижда да покарва и се развива растителния живот на Земята. Така той ще забележи един покълващ и разцъфтяващ летен живот в своето физическо тяло през време на съня. Но чрез това, че на обитаваната от нас част Земята има през време на лятото своето спящо състояние, чове

кът е изоставен с неговото етерно тяло така да се каже на самия себе си и последиствие от това е, че при едно езотерично развитие, когато въобще е добил способността да възприема нещо подобно, човек възприема през това лятно време своето етерно тяло повече, по-добре, по-ясно отколкото през време на зимата. Той възприема така да се каже самостоятелността на своето етерно тяло, а именно предимно в нашия цикъл на времето самостоятелността на етерната част на главата, на етерната част, която стои на основата на мозъка

Това едно твърде своеобразно усещане, което човек започва да добива едно вътрешно усещане за тази особена част на човешкото етерно тяло, която стои на основата на главата, благодарение на това, че през време на лятото съживен земния етер; и той чувства така ясно разликите в това вътрешно изживяване различно през пролетта, различно през лятото, различно през зимата и есента. Човек чувства така ясно разликите в това вътрешно изживяване, че сега действително може да говори, точно както при физическото тяло, за едно диференциране на частите, за различни животи, през които минава в течение на лятното време, за ясно различаващите си едни от други изживявания.

Друг е животът, който се развива вътрешно през лятото и друг е този през есента. Когато говорим за етерното тяло, трябва да направим едно деление, което ще направим днес: ще отделим така да се каже една особена етерна част, която стои на основата на главата.

Това е, което искам да Ви скицирам с няколко черти, обични приятели. Ако се представим скицирано човека, можем да си представим, че това етерно тяло, за което сега току-що говорих, е чувствувано така - а именно чувствувано е все по-малко отивайки нагоре, но изгубвайки се в неопределеност -, че то върви заедно с времето. И ние се научаваме постепенно да чувствуваме даже съвсем ясно, че върху тази част на нашето етерно тяло са действували творещо Същества, които се сменят така да се каже едни други в различните времена, през които минаваме от пролетта към есента; ние забелязваме, че върху мозъчната част на нашето етерно тяло са работили времената, така че нашият етерен мозък е в известно отношение един сложен орган. Той е бил един вид съчетан в неговата цялост от различните духовни Същества, които разгръщат техните способности в редуващите се времена. Сега ние добиваме едно понятие за едно много важно учение - и се научаваме да чувствуваме постепенно това учение в неговата истина - за учението, което е било развивано особено в школите на Заратустра.

Това учение казваше, че етерното тяло на човешкия мозък е било създадено постепенно от духовния Космос чрез работата на духовните Същества, наречени Амшаспанди. И тези Амшаспанди действуват така, че те

имат тяхното господство през време на лятото, а именно и днес още имат тяхното господство така, че се сменят едни други, като първият има господството през пролетта, рано през пролетта, вторият в разгара на пролетта и т.н. до шестия и седмия. Седем, съответно шест такива духовни Същества действуват във времето сменяйки се едни други и те са творещите Духове, които - благодарение на това, че се сменят едни други и когато единият завършва своята дейност влиза в действие другият - , те произвеждат едно такова сложно същество, каквото е етерното тяло, особено това на човешкия мозък.

Следователно в нашия мозък действуват шест до седем сменящи се едни други духовни Същества и ние ще разберем физическия мозък на човека само тогава, когато ще си кажем: тук действува един дух, който може да бъде чувствуван особено рано през пролетта - той изпраща лъчезарно своите сили, които са първо етерни сили; след това в късна пролет идва вторият дух, който отново изпраща своите лъчезарни сили (рисунаката е направена на дъската). Следователно етерните сили на този втори Дух лъчезарят в същото пространство. Третият Дух отново изпраща лъчезарно своите етерни сили вътре в мозъка и така се образува тази етерна част на човешкия мозък по такъв начин, че в редуващите се времена в същото пространство изпращат своите етерни сили Духовете, които се сменят едни други.

Сега трябва да ни бъде ясно, че ние можем само да чувствуваме определени връзки на това, което съществува в нашия мозък като родство с тези Духове, които днес развиват въвн от нас техните етерни сили. Защото Окултизма ни учи, че това, което аз току-що описах, е станало вече на Старата Луна; така щото не трябва да вярваме, че тези духове, които - както можем да кажем - имат господство през лятото, действуват още и днес и излъчват формиращи сили. Заложбите, които тези Духове действително са влъчили през време на старата Луна, човекът ги е донесъл със себе си в земното съществуване; но понеже ги носи така в своето етерно тяло той и днес още долавя - днес, когато тези духовни същества нямат вече никакво непосредствено влияние върху нашето етерно тяло в мозъка - той още долавя днес родството с тях и това е, което той долавя през лятото. Той чувствува през ранна пролет първия от тези Духове, който днес имат една друга задача навън в етера; но той чувствува, че от него произхожда това, което носи в себе си, което е приел през време на Старата Луна; човек се чувствува в това време сроден с него. Това е мощното откритие, което човек може да направи в течение на своето езотерично развитие: че в течение на времето изживява в себе си нещо като едно копие на духовно действуващите същества, които имат днес вече една съвсем друга задача отколкото по-рано, които в миналото са

били сътворящи същества върху нашето същество. През време на образуването на Земята след това се е родил физическият мозък като едно копие, като един отпечатък на това, което вече се е развило чрез тези духовни космически влияния, като един етерен първообраз през време на старата Луна. Аз нарисувах тази част на нашето етерно тяло отворена нагоре, защото тя действително е чувствувана така. Тя е чувствувана така, че, щом я /Виж рисунка №1/ възприемем в самите нас, ние получаваме фактически чувството: ти се разтваряш тук навън в духовните све-

рис. 1

тове, стоиш във връзка с духовните светове, които са постоянно над тебе. Съществува още едно усещане, което човек постепенно развива в езотеричния живот по отношение на тази част на етерното тяло . . . Общо взето никак не е лесно хората да се разбират върху тези неща, все пак можем да се разберем. Положението е такова, като че фактически, когато човек започва да чувства етерното тяло, той се чувства като плаващ в потока на времето. Обаче за тази етерна част на мозъка е така, той чувствава, като че взема със себе си времето, следователно не само плува нататък, а взема със себе си течащото време.

Действително човек носи много нещо от миналото време в тази етерна част на главата: той носи вътре в себе си времето на Старата Луна; защото същественото, което се е родило там, то се е родило през време на Старата Луна и човекът носи в себе си потока на Старата Лунна епоха, носи го в етерната част на своя мозък. И когато сега човек започва да чувствава така, това е като един спомен за епохата на старата Луна. Който си създава едно понятие за вътрешните изживявания, които вчера бяха изнесени като изживявания на темпераментите, той може също да разбере, когато се казва, че окултистът, който се научава да чувствава по този начин вътрешността на етерното тяло на своята глава, когато се концентрира особено върху тази етерна част на главата, той винаги чувствава това концентриране върху етерната част на своята глава с едно

меланхолично настроение, като разлято в езотеричното развитие меланхолично настроение в своята глава. И от това меланхолично настроение се развива постепенно във вътрешното изживяване едно разбиране за такива неща, каквито бяха описани на нашите приятели при окултното описание на старата Луна.

Естествено езотеричното развитие трябва да отиде още много по-далеч, когато искаме действително да опишем отделните отношения върху старата Луна; но вие виждате, как започват нещата, които водят до едно такова описание. Вие виждате, че нещо изплува вътре в самия човек, нещо, което бих ме могли да наречем меланхолията на неговата глава, вътре в което настроението се диференцира едно виждане като едно възпоменателно виждане в едно прадалечно минало, в старата Лунна епоха. И желателно би било, обични приятели, от такива описания, каквито токущо бяха дадени, да прецените, как напредва всъщност езотеричното развитие, как се изхожда от едно определено изживяване, как това изживяване ни учи да познаем първо (в този случай например като един спомен за едно прадалечно минало, от което човек е взел със себе си в настоящето потока на времето) и един вид отново се научава да развива онава, което е било някога преживяно. Преценете от това, че наистина окултистът не говори за никакви фантазии, когато дава онзи строеж на Вселената, който се простира обратно в миналото до епохите на старата Луна, на старото Слънце и на стария Сатурн, а, когато постоянствуваме с търпение, да добием едно понятие за постепенно вживяване в онази мощна велика картина на света която без съмнение принадлежи на едно прадревно минало, която обаче отново може да бъде извикана в съзнанието от настоящия живот. Необходимо е само да стигнете до там, да изживеете в себе си например минали явления на времето, които се намират един вид навити вътре в нас, и след това да ги развиете.

Различно бива изживяно етерното тяло, онази част на етерното тяло, която принадлежи на средната част на човека. По посока навън усещането се изгубва; вътрешното се възприема приблизително така, че можем да кажем: това нарисуваното тук в средата има едни вид формата на яйце, то е усещано разделено от другата част.

Ако отделим тази средна част на етерното тяло като едно особено изживяване, ние трябва да кажем: онзи, който чрез едно езотерично развитие стига до там, да изпита диференцирания живот на тази средна част на човека в себе си, той има тогава чувството, че в тази част на етерното тяло един вид плува заедно с потока на времето. И фактически в тази част на етерно то тяло човек ясно усеща съизживяването, живеенето заедно с диференцирания в редуващото се време етерен живот на Земята.

Който напредва езотерично, чувствава именно в тази част, как през ранна пролет върху него действуват така да се каже други Духове, различни от тези, които действуват през лятото и есента. Това е един вид съживяване, по-точно казано един вид съвместно плуване. Благодарение на това също тази част се отделя от останалото етерно тяло и ние имаме, когато можем да навлезем в такива неща, ние имаме за тази част на етерното тяло едно чувство, което се колебае между флегматичното и сангвиничното настроение. Това чувство приема най-разнообразните нюанси между флегматичното и сангвиничното настроение.

Например през време на пролетта то е повече един вид вървене, един вид движение в етерното тяло заедно с потока на времето (във физическото тяло това се изразява напълно различно), а към есента то е повече един вид защитаване едно отблъскване на потока на времето. След това една трета част на етерното тяло е усещана така, че ние чувстваваме тази част протичайки надолу в неопределеността, като че тя изчезва вътре в Земята, но се разпростира. Това са трите части на етерното тяло, което можем да усещаме отделени едни от други. Това би представлявало вътрешното усещане, вътрешното изживяване на етерното тяло; но ясновидеца това не би се представяло по този начин, когато той би наблюдавал етерното тяло на един друг човек, а това е вътрешното изживяване на етерното тяло. Това изживяване бива изменено съществено чрез факта, че съществува една четвърта част на етерното тяло, ясно разграничена като една форма на яйце, която в същност приема човека в себе си.

От различните усещания, които имаме по отношение на тези части на етерното тяло, ние постепенно си създаваме такива усещания, че добиваме чувството, като че имаме вътрешно впечатление от етерното тяло като от една външна форма. И тогава етерното тяло се оцветява и ние получаваме впечатлението, като че тук в тази част на етерното тяло има един вид синкава или синкавовиолетова аура.

Тази част, която отговаря на главата е също синкава или, според естеството на човека, синкавовиолетовата, но надолу постепенно преминава в зеленикаво. Средната част има едно ясно жълто-червеникаво оцветение - когато човек може да чувствава цвета -, а долната част има един ясно червен или тъмно червен цвят, която обаче лъчезари и често пъти отива далеч навън. Силите, които действуват в /Виж рисунка № 1/ тези четири части, са диференцирани, така щото онова, което човек има като вътрешни усещания, не се проявяват точно. Когато обаче ги гледаме ясновидски от вън, силите, които се намират в тази най-външна аура, действуват натискащо, сплескващо горната част когато гледаме отвън, получаваме впечатлението, като че горната етерна част на главата е негодна според формата на главата, нагодена е напълно според тази форма, но е

малко по-голяма. Също така средната част. Колкото повече отиваме надолу, толкова повече това вече не е така, но чрез това, че силите действуват едни върху други, когато гледаме това отвън, получаваме впечатлението, като че етерното тяло е един вид основна форма на физическото тяло, обаче до известно разстояние излиза вън от физическото тяло. Отивайки надолу постепенно се изгубва чувството за съвпадение на физическото и етерното тяло. Следователно трябва да запомните това, че вътрешното изживяване на етерното тяло е различно от същността, която етерното тяло показва на ясновидеца, който го наблюдава от вън. Трябва много точно да се запомни това.

Когато се научите в езотеричното развитие да обръщате внимание на настроението, в смисъл на онези основни настроения, които са заложили в етерното тяло и които бяха охарактеризирани вчера, получава се, че за най-долната част на етерното тяло се чувства като едно холерично настроение. Така се диференцират за различните части на нашето етерно тяло отделните темпераменти.

Горната част на етерното тяло е настроена меланхолично, средната част е настроена в сменящи се състояния флегматично-сангвинично, а долната холерично. И моля Ви много добре да обърнете внимание, че това описание важи за етерното тяло. Който не преценява точно това, може например много лесно да изпадне в грешки, ако взема нещата повърхностно. Обаче който преценява точно това, ще бъде до най-висока степен фрапиран, впечатлен, виждайки съвпадението на това което бе описано с определени явления в живота. Опитайте се например да проучите холериците -, това е интересно до най-висока степен. Според това, което бе казано, при холерика долната част на етерното тяло трябва да бъде особено изпъкващо развита; тази част ще преобладава над другите части. Благодарение на което човекът ще бъде холерик.

Естествено другите части също са развити, обаче долната част ще изпъква особено много. Но когато долната част на етерното тяло е особено развита като етерно тяло, когато тя има там своите мощни сили, тогава винаги се явява нещо друго: че именно физическото тяло е по-късо в тази част, че физическото тяло може да покаже в тази насока недостатъчно развитие, именно в тези части, които са подложени на тази част на етерното тяло. Следователно от това би се получило например, че при изразени холерици, които се явяват в живота като такива, анатомическото устройство на определени органи, които отговарят на тази част на етерното тяло, показват един вид скъсяване. Моля Ви прочетете анатомическото устройство на един Наполеон и ще бъдете фрапирани от това, което ще ви се представи там като едно доказателство. Когато чо-

век започва да проучва тези скрити страни на човешката природа, тогава той ще се научи да разбира действително това.

Сега Вие можете да зададете въпроса: как това, което вчера казахте, съвпада с това, което днес казахте? То съвпада напълно. Вчера ние говорихме за 4-те темперамента. Те са обусловени чрез силите на етерното тяло. И действително: животът на етерното тяло се отнася към времето така, както устройство, диференцирането се отнася към пространството. Физическото тяло става по-живо в себе си в пространството, то се диференцира един вид в неговите отделни органи; етерното тяло става по-живо, като неговите части се диференцира във време то, т. е. като животът на времето бива съизживян по ред в самостоятелни части и органи. Действително при меланхолика на основата лежи това, че той постоянно допринася от това, което изживява във времето, донася в себе си нещо минало. Който може да вникне в етерното тяло на меланхолика, ще открие, че това етерно тяло постоянно носи в себе си трептенията на това, което е преживял в миналите времена. Сега аз не разбирам с тези думи това, което бе споменато тук при човешкия мозък, което се отнася за прадалечни времена, а това, което обикновено се нарича меланхолия: тук се възбужда предимно етерният живот на главата в определено време - да речем - в младостта; и тогава това, което бива възбудено, е повлияно така силно, че в по-късна възраст човек все още носи в себе си като меланхолик трептения на етерното тяло, които са се отпечатали в младостта, докато при немеланхолика тези трептения са изчезнали вече. При флегматика и сангвника имаме един вид плуване заедно с времето; само че при флегматика съществува някакси едно напълно равномерно плуване в потока на времето, докато при сангвника се сменя по-бързото вътрешно изживяване с по-бавното изживяване относно външно протичащия поток на времето. Напротив холерикът се опъва, съпротивлява се - и това е особеното -, той се опъва срещу времето, което идва към него, което един вид тече от бъдещето към него. Следователно холерикът отхвърля един вид от себе си времето и бързо се освобождава от трептенията, които времето предизвиква в неговото етерно тяло. Ето защо меланхоликът носи най-много в себе си последствията на трептенията от преживяното в миналото; холерикът носи най-малко в себе си тези последствия на преживяното в миналото. Вземете малко гротескното сравнение с гумената топка, от която е бил напълно изпомпен въздухът, при меланхолика, и напумпаната гумена топка при холерика. Можете да приложите това сравнение също и тук.

Напомнената топка трудно може да бъде натисната навътре чрез редуващите се събития; тя отхвърля събитията от себе си, поради което не оставя събитията да продължат да трептят в нея силно, както тези събития

действуват в потока на времето. Ето защо той не носи това дълго време в себе си. Меланхоликът, който оставя събитията да действуват дълбоко, дълбоко в своето етерно тяло, носи дълго време трептенията, които взема със себе си от едно минало на времето в бъдещето.

Добре е, когато човек иска въобще да разбере етерното и физическото тяло на човешкото същество, той да усвои представата, че физическото тяло е предимно едно пространствено тяло, че етерното тяло е предимно една същност на времето, една времева същност. Ние никак не разбираме етерното тяло, когато го разглеждаме само като една пространствена същност. И една такава рисунка, каквато бе направена тук, е в същност само едно изображение в пространството за това, което е етерното тяло, за протичащия във време то и обясняващия се с времето живот на етерното тяло. Понеже животът на етерното тяло протича във времето, понеже неговият живот е един живот във времето, затова с нашето етерно тяло ние съизживяваме времето, т. е. външния поток на събитията във времето.

Човекът изживява, съизживява още един друг поток на събитията във времето, когато минава през едно окултно развитие. В обикновения живот този поток от събития бива малко възприеман, но той бива възприеман при едно по-високо развитие на душата: това е протичането на деня. Защото по определен начин Духовете на течението на годината действуват с по-слаби сили също в течението на деня. Нали същото Слънце е това, което обуславя течението на годината и течението на деня!

Онзи, който е минал през едно езотерично развитие, ще открие скоро, че съществува едно такова родство между неговото етерно тяло и това, което става във външния етер, че така да се каже той ще стои по друг начин срещу Духовете на утрото, по друг начин срещу Духовете на обедата и срещу тези на вечерта. Духовете на утрото ни пробуждат така, че ние се чувствуваме така да се каже по-възбудени в нашето етерно тяло за една дейност, която клони повече към ума, към разума, която може да размисли повече върху преживяното, която може да обработи повече с разсъдъка наблюдаваното в спомена. При отиването към пладне тези сили на разсъдъка постепенно намаляват, човек чувствава, как вътрешно работят импулсите на волята. Макар и към обяд човек да започва така да се каже да бъде по-малко работоспособен относно външните работни сили, отколкото сутринта: вътрешно силите на волята работят повече. И когато след това приближава вечерта, тогава идват производителните сили, това което е свързано повече с фантазията. Така се различават по отношение на техните задължения духовните Същества, които изпращат техните сили в земните отношения на жизнения етер.

Можем да бъдем убедени, че постепенно ще се научим все повече да разбираме - колкото повече ще сме преодолели цялото материалистично настроение на нашето време. Ние ще се научим да държим сметка въобще за приспособяването на човешкото етерно тяло към протичането на времето. Ще дойде време, когато на хората ще им изглежда странно, когато в предобедните училищни часове се преподава един училищен предмет, който изисква особено работа на въображението, на фантазията, както днес ще им се вижда странно, когато някой облича през месец август своя кожух или посред зима носи тънка дреха. Без съмнение днес ние сме още твърде далече от тези неща; но те ще дойдат много по-рано отколкото вярват хората. Ще дойде време, когато общо взето (отново ще съществува разлика между лятното и зимно то време), но ще дойде време, когато хората ще разберат, че е нещо неразумно и безсмислено училищните часове да бъдат подредени както това се върши сега правилно ще бъде те да бъдат подредени така, че сутрин да има няколко часа, след това обедът да остане свободен продължително време и след това вечерта отново да бъдат поставени няколко часа. Може би според днешното разпределение на времето това ще изглежда непрактично съобразено с природата на човека. И часовете по математика ще бъдат разпределени сутринта, а четенето на поети във вечерните часове. Днес ние се намираме именно в едно време, в което разбирането на тези неща е затрупано чрез материалистичното схващане, което днес образува един голям прилив; така щото днес ще се случи хората да считат като много глупаво това, което всъщност е най-разумното, ако се вземе под внимание цялата природа на човека.

Друг един резултат ще бъде този, че благодарение на езотеричното развитие човекът все повече ще започне да чувствава през зимата: аз не съм затворен с моето вътрешно етерно тяло както през лятото, а влизам все повече във връзка с непосредствения дух на земята. Той ще чувствава разликата така, че през време на лятото ще си каже: ти живееш сега с духовете, които са работили над тебе в прадревни времена и чиято работа ти носиш със себе си, докато непосредственият жизнен дух на земята сега през лятото е далеч от тебе. През зимата ще мълчат повече вътрешните трептения, които човек носи със себе си от древни времена именно в главата; той ще се чувствава свързан с духа на земята, ще се научи да разбира, че духът на земята е буден през зимата. Както спи през лятото Духът на Земята вижда как идва покълващият и разцъфтяващ се растителен живот в неговото собствено тяло. През зимата Духът на Земята е буден; земята е свързана с бодърстващия дух, както човекът е свързан със своя буден дух през време на будността. Когато чрез езотеричният живот човек си създава едно чувство за това, последствието е: той се на

учава да чувствава, че през лятото трябва да мисли, трябва да се изработва мислите. Той няма вдъхновенията, които идват от това, което се намира вътре, в независимото етерно тяло. Обаче през зимата човек е по-лесно вдъхновен с мисли отколкото през лятото, така щото през зимата човешкото мислене действа повече като едно вдъхновение, което не става през лятото: следователно именно в особения случай през зимата човешкото мислене става лесно, то идва в известно отношение от само себе си. Естествено тези отношения се комбинират. При отделните хора тези отношения се проявяват напълно индивидуално. Така че, когато един човек има повече заложбата да развива мисли, които са насочени към свръхсетивното, отношенията могат да се кръстосат. Чрез това, че през време на лятото е възможно да бъдат произведени по-лесно мислите насочени към свръхсетивното, може да настъпи точно обратното. Но за изживяването на етерното тяло важи това, което сега токущо казах.

Именно това съизживяване с вътрешния етер става по-чувствително колкото човек напредва повече в своето езотерично развитие. И когато човек иска въобще да развие по съответния начин своето етерно тяло, той трябва - както трябва първо да потисне сетивното възприятие - той трябва постепенно да изключи мисленето; той трябва да изключи именно абстрактното мислене и постепенно да премине към конкретното, към образното мислене; той трябва да премине от мисленето към мисълта и след това също да остави да отпадне мисълта. Обаче тогава, когато човек създаде своето празно съзнание, когато оставя мислите да отпадат, както намирате това описано в моята книга "Тайната Наука", тогава той чувствава, как живеещото в него мислене изчезват надолу, как един вид се стопява това, което до сега е произвеждал като свое мислене чрез своите собствени усилия. В замяна на това обаче той се чувствава особено оживен от мисли, които се вливат в него като от непознати светове, които съществуват за него.

Това е един преход в човешкия душевен живот, който можем да охарактеризираме приблизително (моля Ви да не разбирате криво израза) така, че човек си казва: аз пресявам да бъда умен и започвам да ставам мъдър. Това е нещо, с което човек свързва напълно определени понятия. Остроумието, което човек си изработва вътрешно чрез разсъдъчната сила, чрез ума, който е едно земно благо, изчезва. А именно във вътрешното схващане човек стига до там че той го цени особено високо; защото той чувствава постепенно да просветва в себе си подарената му от боговете мъдрост. Моля да не разберете криво този израз; защото изживяването ме довежда до там, да мога да го използвам този израз без каквато и да е нескромност, да мога да го използвам в пълно смирение

и скромност. По отношение на подарената от Боговете Мъдрост човек става вече все по-смирен и по-смирен; човекът е горд и високомерен всъщност само по отношение на изработеното от него остроумие. И тогава, когато е имал това изживяване, той чувства постепенно, като че тази мъдрост, тази подарена от Боговете Мъдрост се влива в него, влива се в етерното тяло, изпълва етерното тяло. Това е много важна опитност, която човек има; защото той има тази опитност по един своеобразен начин. Той е получава така, че чувства, как животът върви и плува по-нататък с потока на времето. И потокът на Мъдростта е нещо, което иде срещу човека, което, когато човек плува по-нататък с времето, то се влива в него като един противоположен поток, като един поток идващ насреща му; и той чувства фактически това вливане така, че - това е нарисувано образно - той го чувства като потоци, но протичащи именно във времето потоци, които влизат в него през главата и се вливат в тялото и са уловени от тялото.

Постепенно това, което изказах именно сега, се превръща в едно напълно определено изживяване. Човек не се чувства вече в пространството; защото той се научава да чувства етерното тяло, което е едно същество на времето, научава се да се движи нататък във времето, но постоянно се научава да се среща така да се каже с духовните същества, които идват срещу него като че от другата страна на света, които идват срещу него от бъдещето и го даряват с мъдростта. Тогава чувството, че човек приема тази Мъдрост може да бъде постигнато само тогава, когато той е устроил езотеричното или окултно развитие така че е развил в себе си едно чувство, което поставя душата по един своеобразен начин срещу всички бъдещи събития: когато е развил спокойствие по отношение на това, което бъдещето ни носи, т.е. което непрестанното изживяване носи срещу нас. Когато отиваме срещу нашето изживяване още със силна симпатия и антипатия, когато не сме се научили още да приемаме Кармата сериозно, т.е. онова, което ни сполетява, да сме се научили да го приемаме в спокойно понасяне на Кармата, тогава не можем да имаме онова свое образно усещане на течащата срещу нас Мъдрост; защото само от едно спокойно чувствувано изживяване се диференцират светло вливащите се в нашето същество потоци на мъдростта.

От току-що описаното усещане може да бъде охарактеризирана една напълно определена точка на езотеричното изживяване, онази точка до която стигаме и която всъщност можем да изживеем само тогава, когато оставяме да дойде при нас всяко изживяване с всеотдайната благодарност и спокойствие. За това ни прави способни промяната на нашето етерно тяло, която става при едно правилно езотерично развитие и която наред с другите изисквания на развитието поставя също и това: да

усвоим спокойствие, да усвоим едно действително разбиране на нашата карма, така че да не привличаме със симпатията и антипатията това което трябва да дойде, или да въставаме срещу това, което ни сполетява, а да се научим да понасяме нашата Карма в един равномерен поток на изживяването. Това научаване на понасяне на Кармата принадлежи към езотеричното развитие и това е, което ни дава възможност да преобразим нашето етерно тяло така, че то да се научи да усеща все повече и повече заобикалящия го външен етерен живот.

П Е Т А   Л Е К Ц И Я

Обични приятели, важно ще бъде да вземем този цикъл от сказки в неговия правилен смисъл, т.е. да го считаме като едно обяснение върху изживявания, които човекът има като промени в самия себе си през време на неговото езотерично - да речем - чрез произведеното върху него развитие от Духовната Наука; така щото това, което се описва, трябва да се счита напълно като нещо, което може действително да бъде изживяно през време на развитието. Естествено могат да бъдат обяснени само изпъкващите изживявания, така да се каже типични изживявания; обаче при тези най-главни изживявания човек може да добие една престава още върху някои други неща, които могат да се наблюдават в течение на развитието.

Вчера ние говорихме главно за това, че човек добива една по-тънка чувствителност относно това, което става във външния жизнен етер или въобще в етера. Тези изживявания са свързани с други, и едно изживяване, на което трябва да обърнем особено внимание, е това, което имаме относно нашата разсъдъчна способност.

Нали, като човеци ние стоим в света така, че съдим по определен начин за нещата, които срещаме, че си образуваме представи върху нещата, че намираме едното за правилно, другото за неправилно. Как един човек е в състояние да съди за нещата, от това зависи онова, което обикновено хората наричат остроумие, схватливост, разсъдъчна способност. Това остроумие, тази схватливост, тази разсъдъчна способност се превръща постепенно в течение на развитието в нещо, което се поставя в една друга светлина. Ние още вчера загатнахме малко за това. Човек открива все повече и повече, че за истинските въпроси на по-висшия духовен живот именно това остроумие, тази схватливост няма ни най-малка стойност, въпреки че човек трябва да донесе със себе си от нея от изходната точка, от физическото поле, когато иска да тръгне по пътя за по-висшите светове. И така в даден момент човек стига вече до положението, което онзи, който търси да извлича само полза от всичко, може да изглежда непоносимо: а именно, че отначало човек се нуждае напълно от нещо за

своето по-високо развитие и че въпреки това после, когато той вече се намира в това по-високо развитие, то изгубва стойност за него.

Следователно ние трябва да вложим всичките си сили, за да развием тук на физическото поле една отговаряща на фактите разсъдъчна способност, трябва да развием първо тази способност, но след това трябва да ни стане ясно, че при пребиваването във висшите светове самата тази разсъдъчна способност няма същата стойност както тук долу на физическото поле. Ако искаме да имаме здрави по-висши сетива, ние трябва да изходим от една здрава разсъдъчна способност; обаче за по-висшето виждане тази разсъдъчна способност трябва да се превърне в едно здраво виждане.

Но, колкото и много да сме се развили, докато трябва да пребиваваме на физическото поле, ние сме хора на това физическо поле и на това физическо поле имаме задачата да развием здраво нашата разсъдъчна способност. Ето защо трябва грижливо да обръщаме внимание на това, своевременно да се научим да не смесваме един с друг живота на висшите светове и живота върху физическото поле. Който иска да приложи непосредствено това, което преживява за висшите светове, на физическото поле, той лесно ще се превърне в мечтател, в неизползваем човек. Ние трябва да свикнем да можем да живеем ясно в по-висшия свят и след това, когато излезем от състоянието на това живеене в по-висшите светове, да се придържаме колкото е повече възможно към това, което е правилно за физическото поле. И това двойно становище, което се изисква чрез самото двойно положение на физическия и на духовния живот, ние трябва грижливо да го спазваме. Ние привикваме към едно правилно становище към света в тази област чрез това, като привикнем колкото е повече възможно да не смесваме във всекидневните отношения онова, което принадлежи на по-висшия свят; трябва да привикнем да смесваме колкото е възможно по-малко във всекидневните отношения от това, за което така лесно можем да бъдем съблазнени: да казвам например, когато чувствуваме нещо несимпатично у някой човек, че не можем да понасяме неговата аура.

По-добре е, ако при обикновения начин на говорене не употребяваме в обикновения живот други думи освен обикновените за този живот. Когато искаме да кажем за някого, че ни е несимпатичен, трябва да използваме именно думата "несимпатичен", а не да казваме, че не можем да понасяме неговата аура. По-добре е в това отношение един човек на физическото поле да остане между хората на физическото поле и да бъдем колкото е възможно повече икономични с изразите, които са правилни относно по-висшия живот. Трябва грижливо да се пазим от това да вмесваме в обикновените отношения думи, понятия и представи, които при

надлежат на по-висшия живот. Това би могло да изглежда може би едно педантично изискване за онзи, който - да речем - изхождайки от определено въодушевление за духовния живот намира, че е необходимо да проникне цялото съществуване с този духовен живот; и въпреки това - нещо, което може би в обикновения случай би могло да изглежда педантично за обикновения живот, то е един важен принцип на възпитанието за по-висшите светове.

Ето защо, когато би могло да ни се струва за естествено да назовем обикновения живот с думи на по-висшия живот, ние трябва да преведем това на един език, който да бъде колкото е възможно по-подходящ за физическото поле! Трябва постоянно да подчертаваме, че тези неща не са безразлични, а те имат голямо значение и действуват особено силно. Когато имаме предвид това, тогава можем също да говорим безпристрастно за това, как по отношение на живота в по-висшите светове обикновената разсъдъчна способност изгубва своята стойност, как така да се каже ние се научаваме да чувствуваме, че начинът, по който човек е бил по-рано остроумен, трябва сега да престане. И тогава отново забелязваме (това е една опитност, която човек все повече и повече има), ние отново забелязваме нашата зависимост от етерния живот на света, а именно от времето.

Колкото лесно можем да констатираме именно в нашата епоха, че хора - да речем - още от определени млади години пристъпват към всичко, върху което може да се разсъждава в света, пристъпват към него и сега и вярват: да, когато човек си е усвоил известна разсъдъчна способност, той може да се произнесе за всичко с да или не, може да философства върху всичко. Тази вяра, че човек може да философства върху всичко възможно, при едно езотерично развитие се изтръгва коренно от душата; защото човек забелязва, че нашите съждения имат всъщност в себе си нещо живо, което преди всичко се нуждае от зрялост. Човек се научава да познава, как с определени представи, които е приел в себе си, той може да живее просто определено време, трябва да живее просто определено време, така че нашето етерно тяло да може да се обясни с тях, когато искаме да стигнем до това съждение, с което можем да бъдем напълно в съгласие. Ние забелязваме, че трябва да изчакаме, докато стигнем до определено съждение. Едвам тогава забелязваме пълното значение на думите: да оставяме да узрее онова, което е съдържание на душата, и тогава ставаме всъщност все по-скромни и по-скромни.

Обаче да стане човек по-скромен, това е един такъв въпрос, своеобразен въпрос, защото не винаги можем да държим равновесието между това, да трябва да разсъждаваме, и да трябва да изчакаме да узреят нещата, за да имаме едно правилно съждение върху нещата, защото също и по

отношение на тези неща именно човек се мами до висока степен, защото не съществува нищо всъщност правилно, освен самият живот, който може да ни изясни нещата. Възможно е - да речем - при един въпрос върху някоя тайна на света един философ може да застане срещу един такъв, който е развит до определена степен езотерично: когато този философ може да произнесе едно съждение, едно само философско съждение, той ще вярва в себе си, че трябва да има право върху някои въпрос и ние трябва да разберем, че той трябва да има тази вяра; другият ще знае напълно добре: с разсъдъчната способност, която философът може да прояви, въобще не може да бъде решено върху дадения въпрос. Защото той знае, че представите, които философът сверява в едно съждение, той самият ги е приел в себе си в едно минало време, че ги е оставил да узреят в себе си и само това му е дало възможност да има един възглед върху дадения въпрос; той знае, че е живял с този въпрос и благодарение на това е узрял за това съждение, което сега произнася при една висока степен на зрялост. Обаче едно разбиране между двамата е в същност изключено, то в много случаи не може да бъде постигнато непосредствено; то може да бъде постигнато само тогава, когато във философа изниква едно чувство за необходимостта от узряването на определени съдържания на душата, за да може човек да си позволи едно мнение върху тях. Човек се научава все повече и повече да познава, че мненията, възгледите трябва да бъдат извоювани, трябва да бъдат постигнати. За това човек си усвоява едно дълбоко, едно силно чувство и това иде от там, че той добива това чувство на времето, което е свързано главно с развитието на етерното тяло.

Да, ние постепенно забелязваме, как в душата изниква определена противоположност между начина, по който сме разсъждавали по-рано, и този по който сега разсъждаваме, след като сме постигнали определена зрялост относно съответния въпрос. И ние забелязваме, как това, което сме могли да разсъждаваме в миналото, и това, което сега разсъждаваме, стои едно срещу друго като две сили и след това забелязваме определена вътрешна подвижност на временното в себе си забелязваме, как по-предишното трябва да бъде победено от по-късното. Това е зазоряването на определено чувствуване на времето в съзнанието, което се явява чрез съществуването на вътрешни борби, които обаче се явяват само чрез това, че по-късното идва в противоположност на по-предишното. Абсолютно необходимо е да усвоим това като едно вътрешно чувствуване на времето, като едно вътрешно усещане на времето; защото трябва да се придържаме здраво към това, че можем да се научим да чувствуваме етерното само тогава, когато усвоим едно вътрешно понятие за времето.

По-нататък това става за нас едно определено изживяване, че винаги имаме чувството: по-предишното в нашето съждение произхожда от самите нас, то произхожда от самите нас в нашето познание; по-късното се е вляло един вид в нас, като че е текло срещу нас, било ни е подарено. Все повече се явява чувството за това, което бе споменато вчера: че остроумието, което произхожда от самите нас, трябва да бъде заменено с мъдростта, която се добива като един вид самоотдайност на един идващ от бъдещето поток към нас.

Да се чувствуваме изпълнени от мисли, противоположно на това, което сме вършили по-рано, когато сме живели в съзнанието, че ние създаваме мислите, това свидетелствува за нашия напредък. Когато се научим все повече и повече да чувствуваме: ние не създаваме мислите, а мислите се мислят в нас когато имаме това чувство, това е един признак, че етерното тяло постепенно е развило в себе си чувствуването на времето, необходимото вътрешно чувствуване на времето. Всичко по-предишно ще има привкуса на нещо направено егоистично; всичко, което е добито чрез узряването, ще има привкуса, че то изгаря онова, което сами сме направили, че изяжда онова, което сами сме направили. И така ние превръщаме нашата вътрешност в едно забележително изживяване: ние все повече и повече добиваме съзнанието за това, че нашето собствено мислене, нашето собствено създаване на мислите, трябва да бъде потисната, защото то е нещо малоценно, и че самоотдаването на мислите, които текат срещу нас от космоса, има всъщност пълното значение, че то е ценното.

Собствения живот изгубва така да се каже една от неговите части - това е извънредно важно -, той изгубва онази част, която ние наричаме предимно нашето собствено мислене, и остава само нашето собствено чувство, нашето собствено усещане и нашата собствена воля. Но и тези последните изпитват една промяна едновременно с мисленето. Ние вече не създаваме мислите, а те сами си мислят вътре в душата. С чувство то, че мислите имат собствени сили, чрез които те сами си мислят, се получава определено сливане на чувството и волята. Бихме могли да кажем: чувството става все повече и повече активно, а волята стават все повече и повече чувственосъобразна. Чувството и волята стават по средни едно с друго, отколкото са били по-рано на физическото поле. Тогава вече не можем да вземем един волеви им пулс, без да развием с него едно чувство. Някои от нещата, които вършим, произвеждат в нас едно горчиво чувство, други произвеждат едно възвишено чувство.

Същевременно с проявяването на нашата воля ние чувствуваме в себе си една чувствена присъда, върху нашите собствени волеви импулси. Чувства, които съществуват само заради насладата, при тях констатира-

ме, че те се превръщат в един вид упрек; но чувствата, които човек изпитва така, че си казва: като човешка душа аз трябва да предложа арена-та за такива чувства, трябва да ги живея вътрешно, иначе те не биха съществували във вселената, такива чувства човек намира за по-оправдани отколкото другите. Ще превода един пример, а именно един радикален пример, за да може да изпъкне ясно това, което трябва да се разбере. Някои - с това не искам да оскверня нищо, а само да изразя нещата радикално -, някой би могъл да изпитва голяма радост при едно добро ядене. Кога то изпитва тази радост, с него става нещо - в това няма никакво съмнение -, но не се изменя много в съдържанието на света, в Космоса, от това, дали някой отделен човек изпитва тази радост при едно ядене или дали той не изпитва такава радост. Това не представлява нещо много за общия миров живот. Обаче когато някой взема Евангелието на Йоана и протича от него само три изречения, три реда, това представлява нещо много за цялата Вселена; защото ако например никоя от земните души не би чела Евангелието на Йоана, цялата мисия на земята не ще може да бъде изпълнена: от нашето участие в такива неща се излъчват духовно силите, които внасят постоянно нов живот в земята по отношение на това, което умира в нея.

Ние трябва да се научим да правим разлика в изживяването между онова, което е само егоистично чувствуване, и онова, при което ние предлагаме само арената за изживяване на чувството, което трябва да съществува за мировото съществуване.

При дадени обстоятелства един човек може да върши външно много малко, обаче когато, не за да има една лична наслада, а с една развита душа знае, че в неговото чувство се дава възможност въобще да съществува това чувство, което е важно за мировото съществуване, с това той върши извънредно много. Колкото и странно да изглежда, ще кажа следното: някога е съществувал един гръцки философ, наречен Платон. Той е написал съчинения. Докато човек живее със своята душа само на физическото поле, той чете тези съчинения, за да се поучава от тях. Едно такова външно поучаване има своето значение за физическото поле и много добре е, когато човек използва всичко възможно, за да се поучава на физическото поле, защото иначе той става глупак. Нещата, които се вършат на физическото поле, съществуват за това, за да се поучава човек от тях. Обаче когато душата се е развила езотерично, тогава тя взема - да речем - съчиненията на Платон и ги чете отново поради една друга причина: а именно защото със своите съчинения Платон е имал смисъл в земното съществуване само тогава, когато това, което е създадено, е живяно също в душите; и тогава човек чете не само за да се поучава, а чете затова, защото чрез това се върши нещо.

Така ние трябва да усвоим за нашето чувство нещо, което ни позволява да правим разлика между егоистичното чувствуване, което е насочено повече към страната на наладата, и неегоистичното чувствуване, което се явява за нас като едно задължение. Това може да се разпростре даже чак във външния възглед за живота. И тук стигаме до там, да говорим върху една точка, която - бихме могли да кажем - от отделното изживяване хвърля светлина в социалното изживяване. Когато онзи, който е запознат с тайните на езотеризма, насочва поглед върху това, което се върши външно в света: как толкова много хора прахосват времето, което им остава свободно, вместо да облагородят техните чувства свързвайки се с това, което земното съществуване получава от духовните творения, тогава този, който е минал през едно езотерично развитие, би искал да плаче заради тъпотата на човешкото съществуване, което минава покрай това, което съществува, за да премине през човешкото чувствуване и човешкото усещане. И в тази област трябва да обърнем вниманието върху това, че там, където започват тези изживявания, в човешката природа ще се яви вече определен по-тънък егоизъм.

В следващите сказки ние ще чуем, как този по-тънък егоизъм е предназначен сам да победи себе си, но първо той се явява като един по-тънък егоизъм и през време на духовното развитие човек ще изпитва на себе си, че се явява един вид по-висша потребност за наслада, една потребност за наслада относно духовните неща и духовните работи. И колкото и гротескно да звучи това, все пак то е вярно: онзи, който минава през едно езотерично развитие той си казва от определена точка, макар и да не довежда това съзнание до гордост и суетност, такъв човек си казва: онова, което съществува като духовно творение на земята, трябва да бъде вкусено от мене; то съществува за това, за да бъде вкусено от мене. Така подобава. И човек развива постепенно един стремеж към такава духовна наслада. В това отношение езотеризмът не ще създаде никакво нещастие в света; защото можем да бъдем сигурни, че когато се явява такъв стремеж към наслада по отношение на духовните творения на човечеството, това не ще бъде нещо вредно. Като следствие на това се явява обаче и нещо друго. Човек постепенно чувствува следователно, как неговото етерно тяло така да се каже се събужда чрез това, че той чувствува собственото мислене като нещо по-малоценно, и той чувствува, как в него проникват, вливат се мислите, които идват от Космоса, от проникнатия от Бога Космос Той все повече чувствува, как волята и чувството се издигат от самия него; той започва да чувствува егоистичност всъщност още само във волята и чувството, докато даровете на мъдростта чувствува като нещо, което го свързва с целия свят. Той се чувствува проникнат от потока на тези дарове на Мъдростта. И тогава

това изживяване е свързано с едно друго: човек започва да изживява това вътрешно действие на чувството и волята като втъкано със симпатия и антипатия. В замяна на това чувството става все по-тънко и по-тънко: когато вършим това или онова, това е един позор, понеже имаш известно количество мъдрост в тебе. А за друго нещо човек може да чувства: това, което вършиш е достойно, понеже чувствуваш в тебе това количество мъдрост. Установява се едно проявяващо се в чувството изживяване на самоконтрола като нещо напълно естествено. Когато човек чувства, че в него възниква една воля, която го тласка да направи това или онова, което обаче се явява неоправдано по отношение на мъдростта, която се е вляла в него, завладява го едно горчиво чувство. Това горчиво чувство се възприема най-ясно по отношение на това, кое то сме говорили; и при духовно развиващия се е добре той да не отминава това без да му обръща внимание. Ние трябва да обърнем внимание, как именно в това отношение може да се изтънчи целият вътрешен живот на усещането. Докато човекът на езотеричния живот счита за нещо свършено, когато е казал някои думи, когато е казал това или онова, при онзи, който е минал през едно езотерично развитие се ражда едно допълнително чувство именно по отношение на казаното: нещо като един вътрешен срам, когато е казал нещо неправилно в морално или интелектуално отношение, нещо като един вид благодарност - не удоволствие в себе си - когато е успял да каже нещо, за което постигнатата мъдрост може да каже "да". И ако човек почувствува - той добива също и за това едно тънко усещане -, че в него се ражда нещо като самодоволство, като самоприятност, когато е казал нещо правилно, той трябва да счита това като едно свидетелство, че носи още в себе си твърде много суетност, която е една пречка в развитието на човека.

Човек се научава да прави разлика между чувството на задоволство, когато е казал нещо, с което може да бъде в съгласие, и чувството на самодоволство, на самоприятност, което не само не е годно, а е вредно. Ние трябва да се стремим да не допускаме да се роди това чувство, а да развием само усещането по отношение на срама, когато сме казали нещо неправилно или неморално, и по отношение на благодарността за мъдростта, която се вляла в нас и за която не можем да претендираме, че е наша собствена, а знаем, че ни е подарена от Вселената, когато успяваме да кажем нещо, което е в съгласие с тази Мъдрост.

Постепенно ние започваме да чувствуваме така също и по отношение на нашето собствено мислене. По-рано ние казвахме: трябва да останем един човек на физическото поле; следователно на ред с това, че не отдаваме много голяма стойност на мислите, които сами изработваме, ние все пак трябва да изработваме тези мисли, обаче това собствено мисле-

не също се изменя сега, а именно така, че ние го поставяме именно под току-що охарактеризирания себеконтрол. По отношение на една мисъл, за която можем да си кажем: ти роди тази мисъл и тя отговаря на мъдростта, по отношение на тази мисъл ние развиваме едно чувство на благодарност спрямо мъдростта; една мисъл, която възниква в нас като погрешна, като некрасива, като неморална мисъл, една такава мисъл води до едно вътрешно чувство на срам и ние добиваме усещането: нима можеш да бъдеш още такъв! Нима е възможно да имаш още толкова егоизъм в себе си, за да мислиш така по отношение на това, което е проникнало вече в тебе като Мъдрост! Това е извънредно важно, да чувстваваме един такъв вид самоконтрол в нашата вътрешност. Този самоконтрол има още особеността, че ние не го получаваме чрез един критичен ум, а той се явява винаги в чувството, в усещането ни. Трябва добре да внимаваме, обични приятели, относно това: онзи, който е умен, който има само разсъдъчна способност по отношение на външния живот, който е критичен, никога не може да стигне до това, за което става дума; защото това трябва да се роди в чувстването. Когато то възниква в чувството, когато сме постигнали това чувство, то е едно чувство, което изплува като от нашата собствена вътрешност. Тогава ние се отъждествяваме с това чувство на срам или на благодарност и усещаме нашето Себе свързано с това чувство.

И ако бих нарисувал схематично това, което човек изживява тогава, би трябвало да кажа: това е, като че мъдростта се влива отгоре, човек е чувствава като идваща отгоре срещу него, вливайки се отпред в главата и след това го изпълва отгоре надолу. Напротив ние чувстваваме, че нещо като срам се издига от собственото тяло насреща, така че се отъждествяваме с това чувстване и това, което съществува в нас като Мъдрост, се показва като дадено отвън. И ние чувстваваме в себе си една област, в която се среща това, което сега е Азът, това чувство, и вливащата се в нас Мъдрост.

Тази област, където и двете се срещат, ние можем да изживеем вътрешно. Когато чувстваваме тази среща, тогава това е правилното изживяване на етерния свят. Ние изживяваме, как нахлуват мислите вътре от външния етерен свят - защото това е Мъдростта, която се влива срещу нас от външния етерен свят, която нахлува и бива усещана чрез двете чувства. Това е правилно усещане на етерния свят. И когато се усещаме така, ние се издигаме до висшите Същества, които слизат надолу само до едно етерно тяло, а не до едно човешко физическо тяло. Напротив, човек може да изживее този етерен свят по един неправилен начин. Етерният свят бива правилно изживян между мисленето и чувстването, както току-що бе показано: изживяването е следователно един чисто вътре-

шен душевен процес. Елементарният или етерен свят може да бъде неправилно изживян, кога то човек го изживява на границата между дишането и нашето собствено етерно тяло. Когато човек прави / Виж рисунка № 2/ преждевременно или неправилно упражнения на дишането, той по-

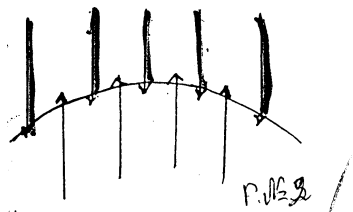

рис. 2

степенно става свидетел на своя собствен процес на дишането. С процеса на дишането, който той възприема тогава (докато иначе диша, без да го възприема), човек може да добие едно като че възприемащо себе си дишане. И към това усещане може да се присъедини определено възприятие на етерния свят чрез всички възможни процеси на дишането човек може да добие една опитност едно наблюдение на етерните процеси, които във външния свят са реални, които обаче принадлежат към най-нисшите външни психически процеси и, ако човек ги изживява преждевременно, те никога не ще му дадат едно правилно понятие за истинския духовен свят.

Без съмнение, от определен момент на езотеричното упражнение може да настъпи също един регулиран процес на дишането; обаче този процес трябва да бъде воден по един правилен начин. Тогава се ражда това, че ние възприемаме етерния свят, описано, на границата между мисленето и чувствуването. И това, което ние се научаваме да познаваме тогава, бива само подкрепено от това, че се научаваме да познаваме също и грубите етерни процеси, които стават на границата на етерния свят и нашия процес на дишане то. Защото положението е такова, че съществува един свят на действително по-висша духовност до която стигаме чрез онзи процес, който бе описан, между Мъдростта и чувствуването. Тук ние проникваме също до делата, който Съществата на висшите йерархии вършат в етерния свят. Обаче съществуват голям брой всевъзможни добри и лоши и противни и ужасни и вредни елементарни същества, които, ако се запознаем с тях ненавреме, ни се натрапват така, като че те действително са един ценен духовен свят, докато всъщност не са нищо друго освен по определен начин последните отпадъчни същества на духовния свят. Онзи, който иска да проникне в духовния свят, трябва да се запознае също и с тези същества; обаче не е добре той да се запознава първо с тях. Защото особеното е това, обични приятели, че, когато човек

се запознае първо с тези същества, без да върви по по-трудния път на собственото вътрешно изживяване, той добива едно предпочитание ние, една склонност за тези същества, едно извънредно предпочитание за тези същества. И тогава може да се констатира, че някой, който се издига по един неправилен начин в духовния свят, а именно чрез такова физическо трениране, което може да наречем изменение на процеса на дишането, такъв човек влиза в духовния свят така, че описва определени неща от духовните светове, така както те му се явяват. И той ги описва така, че някои хора ги приемат като нещо извънредно красиво, докато за онзи, който възприема във вътрешното изживяване, това могат да бъдат ужасни и отвратителни неща. Тези неща са напълно възможни в изживяването на духовния свят.

Тук не трябва да говорим за други процеси, които човек може да предприеме като трениране върху себе си и чрез които той може да влезе в лоши светове, тъй като в двата на проповядвания Окултизъм е нещо прието да не се говори за това, с което човек се запознава в духовния свят като нечиста пяна на този духовен свят. Не е необходимо човек да навлиза духовно в този свят; ето защо не е прието да се говори за методи, които стоят още по-ниско от процеса на дишането. Още процесът на дишането, когато той не се практикува по правилен начин, води при отпадъчните същества, с които човек несъмнено трябва да се запознае, обаче не от самото начало, защото иначе те предизвикват определена влюбеност в тях, която човек не трябва да има. Ние добиваме едно правилно обективно становище по отношение на тях само тогава, когато сме проникнали в духовните светове от другата страна.

Когато човек започва да чувствава разливащи се навън от него насрещни чувства към Мъдростта, по отношение на Мъдростта, когато започва да изпитва чувства на срам, на благодарност, когато тези чувства напират нагоре от собствения организъм, той прави тогава отново първото запознанство, първото елементарно запознанство с нещо, което след това трябва да се научи да познава по-нататък в напредващото окултно развитие. Вчера ние обърнахме внимание върху това, че при постепеното изживяване на етерното естество се запознаваме с това, което действува в нашия етерен мозък като Амшаспанди на Заратустровото учение. За нашите понятия можем също да кажем: тук не се запознаваме първо с едно понятие за действащите архангелски същества, за това, което тези архангели имат да вършат в нас. Чрез това, което се заприщва обратно, което прониква нагоре от самите нас в чувството на благодарност и на срам, което има един личен характер, защото извира от нас, чрез това получаваме първото елементарно истинско понятие за това, което наричаме Първични Сили или Архаи; защото това, което пър-

вичните сили действуват в нас, ние го изживяваме по именно описания начин в неговата първа елементарна форма. Докато в нашата глава, когато започваме да изживяваме етерното естество, първо изживяваме - бихме могли да кажем - сякообразните Архангели в техните действия, в техните етерни действия, то в това, с което Мъдростта се сблъсква в нас и дава един обратен удар, ние изживяваме проникнати с нещо волево Първичните Сили, които са проникнали в нас и които съдействуват в човешката личност. Тогава добиваме постепенно едно понятие за това - когато се научаваме да чувствуваме така - което окултистът разбира, когато казва: в прадревното въплъщение на нашата земя, на стария Сатурн, са живели на тяхната човешка степен първичните сили или Духовете на Личността.

Тогава тези Първични Сили или Духовете на Личността бяха човеци. Те са се развили по-нататък, добили са способността да действуват от свръхсетивната област. И как разгръщат те в нашето древно време, в нашата земна епоха, тази сила, която са добили, като тяхното развитие е напреднало до днешната Земя? Те са добили способността да работят от свръхсетивната област върху нашето собствено тяло, върху нашата обвивка така, че произвеждат в нашето етерно тяло сили, които се проявяват така, както бе описано. Те са насочили тези сили в нас и когато днес чувствуваме: ние сме организирани така, че можем да развием в нас охарактеризираните чувства на благодарност и срам като един вътрешен естествен процес /това може да стане изживяване в нас/, ние трябва да кажем: за да може да стане това вътрешно изживяване, за да може нашето етерно тяло да пулсира така, за да може то да реагира така, се дължи на факта, че за тази цел първичните сили са втели в него необходимите за това сили. Също така човекът ще стигне някога в своето развитие до там, при по-нататъшните въплъщения на Земята, да влива в други същества, които ще стоят по-ниско от него, такива способности за едно съответно тяло. Това, което трябва да знаем за висшите светове, се добива постепенно чрез вътрешно изживяване, се добива чрез това, че ние се издигаме, че преминаваме от физическото изживяване в етерното изживяване.

На стария Сатурн - искам да приведа това още за пояснение на тези неща -, на стария Сатурн, както знаете, най-гъстото физическо състояние, до което се стигна в средата на Сатурновата епоха. И това, което съществуваше тогава като физически сатурнови действия, като сатурнови действия във физическото - можете да прочетете това в моята книга "Тайната Наука" -, бяха течения на топлина и студенина. Ние можем да разгледаме тези топлинни и студени течения психически, душевно също чрез това, че кажем: лееше се топлина, обаче това беше разливаща се

благодарност на Духовете на Личността или лееше се студенина и тази разливаща се студенина, която течеше в една друга посока, беше разливащо се чувство на срам на Духовете на Личността. Това е; което трябва да усвоим постепенно, че физическото действие се свързва с моралното действие; защото колкото по-високо отиваме в духовните светове, толкова повече се съединяват тези две неща, физическото ставане, което тогава не е вече физическо ставане, и моралното, което обаче тогава тече през света със силата на природните закони.

Всичко това, което сега бе охарактеризирано като нещо, което се явява във вътрешното изживяване чрез измененото етерно тяло, произвежда още нещо друго в човешката душа. То прави, щото тази човешка душа постепенно започва да изпитва едно неприятно чувство върху това, че човек е въобще един отделен човек, че той е този отделен личен човек. Важно е също да се научим да обръщаме внимание и на това, е добре е, ако човек си създаде като принцип да обръща внимание на това. А именно, колкото по-малко е усвоил човек на тази степен на езотеричното развитие като интерес за това, което засяга общо взето хората, като интерес за общочовешкото, толкова по-смуцаващо чувствува той това при своя напредък.

Една душа, която е останала без интерес за общочовешкото и която въпреки това би минала през едно езотерично развитие, такава една душа би чувствувало все повече и повече себе си като един товар, като едно бреме. Една душа например, която може да върви през света без състрадание и без да изпитва радост за това, което една друга душа може да изпитва като радост или като страдание, една такава душа, която не може добре да се потопи в душите на другите хора, която не може да се пренесе добре в душите на други те хора, една такава душа чувствува, когато напредва в езотеричното развитие, самата себе си като бреме. Тя влачи себе си като една голяма тежест когато минава през едно езотерично развитие, но е останала безразлично към страданията и радостите на хората. И можем да бъдем сигурни, че езотеричното развитие остава нещо външно, засягащо само ума, че сме приели духовното като съдържанието на една готварска книга или на една външна наука, ако не изпитваме това чувство, ако не чувствуваме себе си като един товар, като едно бреме в нашето езотерично развитие, когато не сме развили същевременно едно съчувстващо сърце за всяко човешко страдание и за всяка човешка радост. Ето защо е много добре, ако през време на нашето окултно развитие сме разширили нашите човешки интереси, и няма нищо по-лошо от това, ако през време на напредващото езотерично развитие не сме усвоили разбиране за всеки вид човешко чувстване и човешко усещане и човешки живот. Естествено това съвсем не оправдава

принципа - трябва отново да го подчертаем -, че трябва да минаваме безкритично покрай всяка неправда по отношение на света. Обаче то обуславя друго: докато преди своето езотерично развитие човек може да изпитва определена радост да укорява някоя човешка грешка, в течение на езотеричното развитие той престава всъщност напълно да изпитва такава радост да укорява един човек. Кой не познава във вътрешния живот подигравателните, които така на драго сърце критикуват грешките на другите хора. Не че трябва да престане подходящото съждение върху човешките грешки, не че трябва да забраним при всички обстоятелства - да речем - едно такова дело, каквото Еразъм от Ротердам извърши със своята книга "Възхвала на глупостта". Не, може да остане напълно оправдано да бъдем остри и проникателни по отношение на грешките, които стават в света, обаче който минава през едно езотерично развитие, при него е така, че всеки укор, всяко порицание, което той трябва да произнесе или да постави в действие, му причинява болка, която нараства все повече и повече. И страданието изпитано от това, че трябва да порицава, то е нещо, което може да се яви също като един барометър на езотеричното развитие. Колкото повече човек изпитва радост, когато трябва да укорява някого, или да намира, че това, което става в света, е смешно, толкова по-малко той е узрял да напредва. И човек трябва да добие постепенно един вид чувство за това, че в него все повече се развива един живот, който го кара да гледа на глупостите и грешките на света с едно подигравашо се око и с едно изпълнено със сълзи око, с едно мокро и с едно сухо око. Това вътрешно разчленяване, това добиване на по-голяма независимост от това, което по-рано е било смесено, то е свързано с промяната, която етерното тяло на човека изпитва.

Ние разгледахме промените при физическото и етерното тяло на човека, доколкото човек изживява тези промени в течение на езотеричното развитие, което той се стреми да приеме. Ако искаме да изразим основния характер на тези промени можем да кажем: в течение на развитието човекът чувства все повече и повече своето физическо и своето етерно тяло вътрешно. По отношение на физическото тяло можехме да подчертаем, че отделните органи биват чувствувани все по-самостоятелни и по-самостоятелни, колкото повече човек напредва в езотеричното развитие, че те стават някакси независими едни от други. Бих могъл да кажа, че физическото тяло се чувства по-живо в себе си. За етерното тяло подчертахме, че то чувства себе си не само по-живо, но че то става въобще по-чувствително, че се прониква с един вид съзнание, защото започва да съчувства по един по-тънък начин протичането на външните събития. Подчертахме също, как в течение на езотеричното развитие човекът става все по-чувствителен относно протичането на пролет-

та, лятото, есента и зимата, как това протичане става за него нещо напълно изразено, така че редуващите се факти на времето се отделят повече едни от други отколкото в отделното течение на живота; че те се диференцират. Следователно можем да кажем: човекът започва един вид да съизживява процесите на външния етер.

Това е първото начало на едно действително освобождаване от своето тяло. С това човек става все по-независим и по-независим от своето собствено тяло, той започва действително да живее заедно с околната среда. Той става така да се каже самият той пролет, лято, есен и зима, като изживява вътрешно това; но чрез това, че живее във външния свят, той престава да живее в това, което е негово собствено тяло. Вчера ние подчертахме, че всичко това е свързано с добиването на една по-голяма чувствителност за това собствено тяло, той започва да чувства това тяло като една тежест, като една неволя; той забелязва, че всичко, което се отнася само за това собствено тяло, се превръща в един упрек. И с това за едно по-високо развитие е постигнато вече извънредно много, когато в такива представи и усещания, каквито бяха обяснени вчера, човек започва да не бъде вече в съгласие със своята собствена човешка личност. И когато изживява това във все по-висока степен, той е добил вече много за по-висшето, за духовното изживяване.

ШЕСТА ЛЕКЦИЯ

До сега ние проведохме нашите разглеждания повече от вътре навън. Днес аз ще се постарая да подкрепя по-нататък тези разглеждания чрез това, че първо ще се опитам да опиша становището, положението, като че човек е станал със своето астрално тяло и със своя Аз вече независим от физическото и етерното тяло. За междините състояния ще говорим в следващите дни. Следователно, за да бъде по-лесно разбран, ще поставя така да се каже хипотезата, че намирайки се в средата на своя сън човекът изживява момента, че става ясновиждащ вън от своето тяло и че може да насочи поглед обратно върху своето физическо и своето етерно тяло.

До сега ние направихме само няколко стъпки към това състояние, стигнахме до там, че един вид сме излезли вън от самите себе си и сме се научили да живеем за едно с годишните и дневните времена; сега искаме да обгърнем веднага с поглед състоянието, когато бихме имали за една страна физическото и етерното и от тях излъчени, както през време на сън, Азът и астралното тяло; и предполагахме, че бихме могли да насочим поглед обратно към физическото и етерното тяло. Тогава това, върху което насочваме обратно поглед, ще ни се яви в една свършено друга светлина, отколкото то ни се явява за обикновения живот. За обик

новения живот ние гледаме нашето материално тяло чрез наблюдение на науката и виждаме в него с право във физическо отношение венеца на земното творение.

Ние делим това творение на Земята, като говорим за едно минерално царство, за едно растително царство, за едно животинско царство и за едно човешко царство, и виждаме всички предимства, които са разлети върху различните животински групи, един вид съединени в този физически венец на творението, в човешкото тяло. Ние ще видим вече, че за външното физическо разглеждане това е до известна степен оправдано; чрез днешната сказка не трябва също да накараме хората да вярват, като че с това, което може да се предложи първо за ретроспективното разглеждане насочено върху физическото и етерното тяло, когато човек внезапно добива ясновидство посред съня - следователно не искаме да събудим вярата, като не с това би било дадено едно окончателно разглеждане върху физическото тяло. Трябва само да задържим така да се каже само един мигновен ясновидски поглед насочен към физическото тяло. За един такъв момент може да се получи следното: ние насочваме първо погледа обратно, гледаме нашето етерно тяло, което ни се явява като едно разчленено, организирано в себе си мъгливо образуване; едно мъгливо образуване, една мъглива форма с всякакъв вид течения, които по-късно ще опишем по-точно - една изкусна форма, която обаче се намира в непрестанно движение, която няма почивка на никое място; и след това насочваме поглед към това, което е положено в това етерно тяло, към нашето физическо тяло. А сега спомнете си, че казахме: собственото мислене трябва да бъде заличено.

Следователно, ние не си образуваме собствени мисли върху това, което виждаме. Това е преди всичко едно основно изискване за този ясновидски поглед, да се оставим напълно да бъдем вдъхновени от мировите мисли, които се вливат в нас. Следователно това, което виждаме тогава, него ние гледаме, обаче то действа преди всичко върху нашето чувство; то действа върху нашето чувство и върху нашата воля. Нашето мислене ни се явява така, когато действително сме постигнали това, за което бе говорено, като че сме го изгубили, искам да кажа нашето собствено мислене.

И така ние гледаме с чувството, което ни е оставило наше собствено, ние гледаме обратно това, което е положено в мъгливата форма, в постоянно раздвижената мъглива форма на нашето етерно тяло, а именно гледаме нашето физическо тяло. Тогава получаваме първо едно цялостно впечатление. Това цялостно впечатление е такова, че това, което виждаме създава в нас една безкрайна тъга, една ужасна тъга.

И трябва да кажем обични приятели, това настроение на душата, тази ужасна тъга не е зависима от една или друга човешка индивидуалност, а тя е нещо всеобщо. Не може да съществува такъв човек, който гледайки, както бе описано, отвън обратно към своето физическо тяло, както то е положено в етерното тяло, който да не бъде проникнат напълно от неизмерима тъга. Всичко, което сега описвам като впечатления, се отпечатва първо в чувството, а не в мисълта. Неизмерима тъга, едно напълно меланхолично настроение ни завладява, когато гледаме сега към мировите мисли, които се вливат в нас.

Тези мисли, които не са наши собствени, а са творчески тъчащи и действувачи през света мисли, осветляват това, ни казват, що е всъщност това, което виждаме. Те ни казват: всичко това, което виждаме тук, е последният отпадъчен продукт на едно съществуващо някога великолепие. И чрез това, което тези мисли ни казват, ние получаваме впечатлението: това, което имаме пред нас като наше физическо тялото е нещо, което някога е било нещо мощно и величествено, а сега е изсъхнало и се е свило, спарушело се е в себе си и сега ни показва в една малка, спарушена форма едно някогашно разпростряно великолепие. Като един последен втвърден във физическото спомен на едно прадревно великолепие ни се явява това, което е положено в нашето етерно тяло. Тогава ни се явяват нашите физически органи, които днес принадлежат на нашата храносмилателна система, на нашата кръвообръщателна и на нашата дихателна система; ние гледаме от вън, съзерцаваме ги духовно и ето те ни се явяват така, че ние си казваме: всичко това, което имаме пред нас във физическото тяло, това са продукти на свиването и спарушването, изсъхнали продукти на някога съществуващи живи същества; на такива живи същества, които са живели в един величествен заобикалящ свят и които сега са се спарушили и са изсъхнали. И в животът, който те имат днес в себе си, тези бели дробове, това сърце, този черен дроб и другите органи, в тях е само последния отпадъчен живот на един първоначален мощен вътрешен живот.

И това ясновидското гледане за нас постепенно се оформят тези органи в това, което те са били някога. Както една мисъл, за която си спомняме само много отдалече, когато положим усилия да я извлечем от паметта, израства до това, което тя е била някога, така израства онова, което носим в нас например бели дробове и което отначало се представя като последен спомен за едно прадревно великолепие - това израства. Обаче ние чувствуваме: то се простира в миналото както една сегашна мисъл за един далечен спомен, която след това се оформя в това, което е била някога. В нашето вижда не белите дробове израстват до имагинацията (образа) на това, което някога окултист е наричал като един постоянен

символ на човешката форма: до имагинацията на Орела. И ние добиваме чувството: тези бели дробове са били някога едно същество - което не може да се сравни с днешното животинско същество наречено орел, защото от друга страна то също е един упадъчен продукт на едно някогашно мощно същество, което окултизмът нарича орел.

Окултистът се превръща като в един космически спомен в орела, който е съществувал някога. И когато насочим поглед към нашето сърце, тогава чувствуваме, как то също се представя като един сбръчкан продукт, който е изсъхнал, свил се е, като един спомен за едно древно великолепието: тогава ние чувствуваме, как сме пренесени в миналото в прадревни времена до едно същество, което окултистът нарича лъв. И след това долните органи на това тяло ни се представят като един спомен за това, което Окултизмът нарича Телец, едно прадревно същество, което е живяло някога в една величествена заобикаляща среда, което е изсъхнало в еволюцията, сбръчкало се е и днес се представя като система на долните органи на тялото. /Виж рисунка № 3/

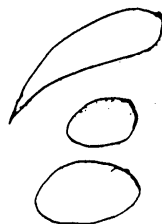

рис. 3

Така бих нарисувал схематично това, което е било някога и до което стигаме, когато гледаме ясновидски тези наши телесни органи от вън: Телец, Лъв, Орел един над друг. Така ние виждаме нещо, което е живяло като три величествени същества в прадревното минало. Сега искам да умалю това и да го нарисувам само схематично. Около тези основни органи можем също да видим нашите други органи в това, което те са били по-рано в прадалечното минало; и по този начин получаваме пред нашия ясновиждащ поглед нещо, което може да бъде сравнено почти с всички форми на земното животинско царство.

Ако сега още веднъж насочим поглед обратно върху това физическо тяло положено в нашето етерно тяло, и гледаме това, което в анатомията се нарича нервна система, тогава и тази нервна система ни се явява като един спарушен продукт, като изсъхнали продукти. Обаче, това, което

днес е вложено в нашето физическо тяло като нервна система, за поглеждания назад ясновидски поглед то се явява положено в нашето етерно тяло като сбор от чудесни растителни същества, които се преплитат по най-разнообразен начин през тези нарицаеми животински същества, така че ние виждаме разположения на растителни същества, които преминават на всички страни.

Цялата нервна система се превръща в сбор от прадревни растителни същества, така че на нас действително ни се представя нещо като едно мощно разпростиращо се растително същество и в него живеещи животински същества, за които току-що говорихме. Както казах, аз описвам това, което се представя на ясновиждащия поглед, който току-що бе охарактеризиран като раждащ се през време на сън, т.е. гледащ от вън положението етерното тяло физическото тяло.

Когато имаме пред нас всичко това, тогава ние си казваме (т.е. човек си го казва поради това, че мировите сили го осведомяват върху това и му изтълкуват това, което той има пред себе си), тогава ние си казваме: всичко това, което ти носиш като човек в себе си, то е един увехнал продукт, един спарушен продукт на това, което сега се явява пред тебе като в един космичен спомен. И сега се касае за това, да водим развитието до тази точка така, че да упражняваме непрестанен себеконтрол, непрестанно себепознание.

Себепознанието ни довежда до там, да можем да размислим чувствено: ти се намираш вън от твоето физическо тяло. Онова, което ти се яви като физическо тяло положено в етерното тяло се превърна пред твоя поглед в това, за което току-що говорихме. И това, което сега виждаш, то не съществува в настоящето, то трябваше да съществува в едно прадалечно минало, за да може да се роди това, което е твоето физическо тяло там долу. За да може да се роди този спарушен продукт, трябваше да съществува някога това, кое то ти виждаш сега пред себе си с ясновиждащия поглед. Затова физическото тяло прави първо това печално впечатление, защото го познаваме като нещо, което се е получило като последен увехнал продукт на едно някогашно великолепиe, което сега се е явило на ясновиждащия поглед.

Когато с размисля върху себе си сме стигали достатъчно далече, до тази степен на развитието, тогава забелязваме, че в това астрално тяло, което сега имаме вън от физическото и етерното тяло, ние никак не можем да сторим нещо друго, освен, така както се намираме в това астрално тяло, да познаем себе си като един абсолютен егоист, като едно същество, което не познава нищо друго освен само себе си, и ние се научаваме да познаем, че имаме достатъчно основание да бъдем тъжни (Моля Ви, като казвам това, да не бъде криво разбран. Аз описвам факти и Вие ще

видите, как фактите ще се разрешат винаги - бихме могли да кажем за чест на пълните с мъдрост ръководители на света. Но винаги трябва първо да познаваме фактите и в следващите дни ще стане ясно, за какво става дума). Защото сега в нас намира чувството да знаем, защо е станало това, защо всичко се е спарушело. А сега се касае за това: да, кой носи вината за това спарушване? Кой е направил, щото тази форма, която имаш ясновидски пред себе си, това чудесно растително същество със съвършените животински форми на себе си, да се превърне в днешния спарушен продукт на физическото тяло? И сега прозвучала като една вътрешна инспирация от самите нас: ти самият си днес, ти дължиш на обстоятелството, че си имал силата да пропиеш цялото това великолепие с твоето същество. Фактът, че твоето същество се е вляло като отрова в това древно великолепие, това е довело това великолепие до спарушване, каквото то е днес! Следователно ние самите сме тези, които сме направили това, и ние дължим възможността да бъдем едно такова Себе, каквото сме, на обстоятелството, че с нашето собствено същество сме влели зародишите на смъртта в това великолепие, пропили сме го, така че то се е спарушило.

Както бихте заразили едно мощно дърво, което расте величествено и което храни в себе си най-различни животни, които могат да бъдат хранени само от това дърво, както бихте заразили в една точка това дърво, така че то изсъхва от тази точка, увяхва и се спарушва до много малки размери и заедно с него умират всички същества, които са били хранени от него, така Ви се представя това, което е станало с това, което се разпростира пред Вашия ясновидски поглед и което се е спарушело стигайки до човешкото физическо тяло. Това е едно неописуемо впечатление, което е произведено от този момент по ясновидски начин на разглеждане. И човекът все повече и повече намира в своето астрално тяло да знае, как е станало това. В този момент между първичните животински същества, които той възприема тук, така да се каже на задния фон на градината му се явява - увивайки се - в своята прекрасна форма фактически Луцифер!

Тук ние се запознаваме първо чрез ясновидското разглеждане с Луцифер и знаем: о да, така беше със силите, които днес са се спарушили в човешкото физическо тяло, така беше с тези сили на времето, когато Луцифер се яви сред цялото това същество, което сега се предлага на твоето ясновиждане.

И сега знаем, че в онова прадалечно време, в което всичко това е било действителност, това което се явява на ясновиждащия поглед, човекът се е чувствувал живо сред всичко това: той се е намирал там вътре, това е било неговото царство. И в това царство Луцифер го привлече при се-

бе си, човекът се свърза с Луцифер - и последствието от това беше, че в силовите течения, които бихме могли да нарисуваме в такава линия, упражняват натиск върху човека, който се е свързал с Луцифер (всичко това показва на ясновидския поглед/, упражняват натиск в тази / Виж рисунка № 4 /области и напират напред навън.

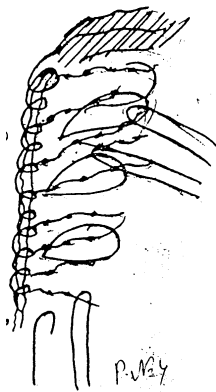

рис. 4

Тази област тук (горе отпред) получи отвори; спарушвайки се тези отвори са се превърнали в нашите днешни сетивни органи. Чрез тези отвори човекът, който по-рано е живял в тази област, е бил изтласкан навън, понеже се е свързал с Луцифер. И бивайки изтласкан навън, човекът живее сега в света вън от тази формация и тази формация се спаруши и е неговото физическо тяло.

Следователно, за да имате една схематична картина, представете си днешното физическо тяло на човека ставащо все по-голямо и по-голямо, като всички органи се увеличават, органите на храносмилателната система, на кръвообращателната и дихателната система превръщайки се в мощни животински същества в увеличение, а нервната система превръщайки се в растителни същества. В тази мощна формация представете си царуващ човека.

Сега от една страна се явява Луцифер; човекът бива привлечен от Луцифер, поради което след това напират съществата на висшите йерархии и изтласкват човека навън. Чрез това че човекът е бил изтласкан навън цялата формация постепенно се спарушва и се превръща в тясното пространство, което днес едно човешко тяло заема, и със своето съзнание, с цялото свое дневно съзнание, човекът е вън от своето тяло. Защото това е произвело положението, че човекът не знае това, което се намира вътре в него, за което по-рано е знаел, а той знае само за това, което се на-

мира вън от него. Той е бил изгонен през отворите, които днес са неговите сетива.

И днес той е в сетивния свят и това, вътре в което е бил в прадалечното минало, се е спарушело и е образувало неговата вътрешност, неговите вътрешни органи. Сега аз Ви дадох една представа, как чрез ясновидското виждане човекът стига до това, което Библията нарича РАЯТ. Така в школите на мистериите човешката представа е била фактически доведена до рая. "Къде се е намирал раят?", питат хората. Раят се е намирал в едни свят, който обаче днес не съществува вече в сетивния свят. Раят се е сбръчкал, спарушел се е, размножил се е; защото раят е оставил като свой последен възпоминателен остатък физическата вътрешност на човешкото тяло.

Само че човекът е бил изгонен навън той не живее в своята вътрешност. Той може да се научи да познава тази вътрешност само чрез ясновидство, както вече казахме това. Човекът знае за нещата намиращи се вън от него, той знае за това, което стои пред неговите очи, около неговите уши; иначе той би знаел, какво се намира вътре в него, обаче тази вътрешност е била нещо велико, било е раят. Опитайте се сега да добиете една представа за това, как фактически чрез това, че човекът е едно същество, което разпростира своето съзнание върху сетивния свят, превърнал го е в увехналия, спарушения продукт на своето вътрешно тяло. Тогава Съществата, които са изгласкали тук (виж рисунката № 4) първо човека, са си послужили с Ариман и неговите духове, дейността на които те са превърнали в добро, и са поставили крайниците, ръцете и краката, и тук лицето, което се оформили, като са дали възможност на човекът да си служи чрез ръцете и краката и чрез това, което прониква във вътрешността чрез неговите сетива, със спарушения рай.

Ние видяхме да застава пред нашия духовен поглед увеличеното до гигантски размери човешко физическо тяло, което в неговото днешно състояние е следователно спарушеният продукт на някогашния рай. Когато разглеждаме това, ние можем отново да добием до известна степен една представа за това, как всъщност напредва ясновидското виждане. Видяхме, как първо човекът става все по-чувствителен и по-чувствителен по отношение на своето физическо и етерно тяло. Сега с определен скок над пропастта разгледахме това, което се получава като впечатления, когато, намирайки се вън от своето физическо и етерно тяло човекът насочва поглед върху това физическо и етерно тяло. Аз казах, че етерното тяло е нещо подвижно в себе си; нищо в това етерно тяло, когато го гледаме обратно отвън, не е в покой, всичко е в непрестанно движение. Непрестанно става нещо; обаче колкото повече се научаваме чрез духовното обучение да гледаме върху това, което става в това етер

но тяло, толкова се увеличава също картината на тези процеси и всичко става смислено. Както физическото тяло се превръща така да се каже в пълната със смисъл градина на рая, така и това, което става в етерното тяло, се превръща в процеси пълни със смисъл.

Бихме могли да се опитаем да разкажем типично това, което виждаме като факти и процеси, когато насочва ме поглед към етерното тяло и се абстрахираме от физическото тяло. Както Ви описах, ние можем действително да видим ясновидски физическото тяло само тогава, когато намирайки се в дълбок сън бихме доби ли внезапно ясновидство; тогава физическото тяло би се разширило до тази форма както това бе показано. Обаче етерното тяло може да бъде видяно вече по-лесно; то може вече да бъде видяно, когато се опитаем да уловим в известно отношение бързо момента на заспиването, да го уловим така, че да не изпадаме в безсъзнание, а да останем известно време в съзнание, след като с астралното тяло и с Аза сме напуснали физическото тяло и етерното тяло.

Това насочваме поглед върху това етерно тяло и виждаме формено тези подвижни факти на етерното тяло като напълно живи сънища. Това ние виждаме разделени като от една дълбока пропаст от това, което става в етерното тяло. Обаче сега виждаме всичко не в пространствено, а във времево ставане, в процеси протичащи във времето. Следователно когато се намираме вече вън от нашето етерно тяло, ние трябва да чувствуваме тези изживявания, тези подвижни изживявания в етерното тяло, като че още веднъж се вмъкваме със съзнанието.

Следователно трябва да имаме това чувство, като че сме отделени от нашето етерно тяло чрез пропаст, която е изпълнена от етер, от общия миров етер; като че бихме се намирали вън, отвъд брега на етерното тяло и там стават най-разнообразни процеси. Следователно, понеже тук имаме работа с процеси, които всички стават във времето, ние се чувствуваме един вид като пътник, който отива към своето етерно тяло.

В действителност ние все повече и повече го напускаме, обаче в ясно-видското съзнание отиваме към него, към етерното тяло. Ние чувствуваме, как, приближавайки се до това наше собствено етерно тяло, нещо идва срещу нас, което ни отблъсква. Ние стигаме като до една духовна скала. След това става така, като че сме пуснати да влезем в нещо. Първо сме били вън, след това като че сме пуснати да влезем вътре в нещо: положението е такова, като че първо сме били вън и сега сме вътре, но не сме вътре както това би било през деня.

Всичко зависи от това, че с нашето астрално тяло и с нашия Аз се намираме вън и само гледаме вътре, т.е. сме вътре само с нашето съзнание. И сега ние забелязваме, какво става там вътре. И тук също по определен начин всичко е изменено, преобразено, както физическото тяло се беше

превърнало в рая; обаче това, което става там /етерното тяло/, е свързано още по-вътрешно с настоящите процеси в човека. Нека само помислим, какво означава сънят, какво означава това, човек да се намира "вън от физическото и етерното тяло". Защото ние предположихме, че ясновидката способност е предизвикана в този момент чрез това, че човек става внезапно ясновиждащ през време на съня или остава ясновиждащ при заспиването.

Нека помислим, какво нещо е сънят! Онова, което прониква със съзнание физическото и етерното тяло, се намира вън; там вътре стават сега само така да се каже вегетативни процеси, става всичко, което отново възстановява изразходваните през време на деня сили. Да, това ние възприемаме, виждаме, как от физическото тяло са възстановени силите, които са били изразходвани именно в мозъка. Обаче не така, както анатомът би виждал това, а ние виждаме, как човекът на физическия свят, с който то през време на дневната будност си служим за нашето съзнание, как този човек - напуснат наистина от нас, обаче ясно показващ, че той е наш инструмент - се намира един вид омагьосан в един замък, лежи омагьосан в един замък. Както нашият мозък лежи в черепния покрив като един символ, така ни се явява нашето човешко същество на Земята като едно омагьосано същество, живеещо в един замък.

Ние за ставаме срещу нашето човешко същество като срещу едно същество, което като че е пленено, затворено в скални стени. Символът, един вид отново свитият символ на това е нашата черепна обвивка. Отвън това ни се явява като една малка черепна обвивка. Обаче когато насочим поглед върху етерните сили, които стоят на основата, тогава това което е земен човек, ни се явява като намиращо се вътре в черепната обвивка и затворено в този замък.

И тогава от останалия организъм протичат нагоре силите, които поддържат този човек, който всъщност се намира в черепната обвивка като в един мощен замък. Там се струят нагоре силите. Първо се струи нагоре онази сила, която идва от разпространения в организма инструмент на човешкото астрално тяло; нагоре се струи всичко това, което разпалва и прави човека мощен чрез нервните нишки; всичко това се влива в земния човешки мозък: това ни се явява като мощния меч, който човекът си е изковал на земята.

След това нагоре проникват силите на кръвта тези сили на кръвта - ние чувствуваме постепенно, научаваме се да познаваме - тези сили на кръвта ни се явяват като това, което в същност наранява лежащия в магическия замък на черепната кутия мозъчен човек: силите, които в етерното тяло се издигат нагоре към земния човек, който лежи в магическия замък на мозъка, са като кървящото копие. И след това ние добиваме ед-

но познание. Това познание е, че можем да наблюдаваме, какво трябва да се струи нагоре към най-благородните части на мозъка. Преди това ние нямаме никакво понятие за тези процеси, нямаме никакво предчувствие.

Да, видите ли, тук аз се връщам от една друга гледна точка към това, което засегах вече тези дни. Човек може да се храни колкото иска от животинското царство: всичко това не е използваемо за определени части на мозъка, всичко това е само излишен товар. Други органи могат да бъдат хранени с това, обаче в мозъка съществува нещо, за което етерното тяло веднага отблъсква всичко, което идва от животинското царство. Даже етерното тяло отблъсква от една част на мозъка, от една малка благородна част на мозъка това, което идва от растителното царство, и допуска в една малка благородна част на мозъка само минералния екстракт; и тук то събира този минерален екстракт с най-благородни влъчвания на сетивните органи. Най-благородното на светлината, най-благородното на звука, най-благородното на топлината се докосва тук с най-благородните произведения на минералното царство. Защото от свързването на най-благородните впечатления на сетивата с най-благородните произведения на минералното царство се храни най-благородната част на човешкия мозък. От тази най-благородна част на човешкия мозък етерното тяло отделя всичко, което идва от растителното и от животинското царство.

След това всички неща, които човекът приема като своя храна, проникват нагоре, мозъкът има също по-неблагородни части; те се хранят от всичко, което протича нагоре и от което се храни именно организъмът. Само най-благородната част на мозъка трябва да бъде хранена от най-красивото слива не на сетивните впечатления и най-благородния пречистен екстракт на минералното царство. Тук ние се запознаваме с една чудесна космическа връзка на човека с целия Космос.

Тук ние поглеждаме в една част на човека, където пред нас се извършва това, как мисленето на човека при готвя чрез служащата на астралното тяло нервна система мечта за човешката сила на Земята; тук ние се запознаваме с това, което е примесено с кръвта и което допринася така да се каже за убиването именно на най-благородната част на мозъка. И постоянно тази най-благородна част на мозъка е подържана от сливането на най-тънките сетивни усещания с най-благородните произведения на минералното царство. И след това през време на съня, когато мисленето не е заето с мозъка, към мозъка се стичат продуктите, които са се образували по-нататък долу във вътрешността от растителното и минерално царство.

И така - когато човек проникне в своето собствено етерно тяло - това е така, като че той стига до една пропаст и вижда през тази пропаст в своето етерно тяло това, което то върши там. И всичко това се явява в мощни образи, които представят процеси на духовния човек през време на съня. Този Аз и астралното тяло, този духовен човек се потопява в замъка, който е образуван от това, което е предоставено само символично в черепната кутия, където лежи спящ, ранен от кръвта, човекът, по който се вижда, как мислите са неговата сила, - това, което трябва да се остави да бъде хранено от всичко, което прониква нагоре от царствата на природата, което в неговите най-благородни части трябва да бъде обслужвано от онази най-тънка храна, за която говорихме. Всичко това приведено в образи даде Легендата на Граала. И легендата на Граала ни съобщава за онази чудесна храна, която е приготвена от най-тънките действия на минералните екстракти, които са призвани да хранят най-благородната част на човека през неговия живот, който той прекарва физически на Земята; защото всичко друго би причинило неговата смърт.

Тази небесна храна е това, което се намира вътре в свещения Грал (който е една чаша. Бележка на преводача). И това, което става иначе, което се стича нагоре от другите природни царства, ние го наричаме достатъчно представено, когато се върнем назад към първоначално написаната Легенда на Граала, там където сме заведени пред една трапеца, на която е сложена първо една сърна. Проникването нагоре в мозъка, където постоянно витае Граалът - т. е. съдът, чашата за най-благородната храна на човешкия герой, когото иначе всичко друго убива и който лежи в замъка на мозъка - всичко това ни е представено в Легендата на Граала.

И това е представено най-добре в същност не при Волфрам, а то е представено още най-добре външно, екзотерично - защото почти всеки може да познае, ако му е било обърнато внимание върху това, как легендата на Граала е едно окултно изживяване, което всеки човек може да има отново всяка нощ - то е най-добре представено, въпреки осквернението, което също е станало, при Християн дьо Троай. И той достатъчно е посочил чрез някои загатвания, че е дал екзотерично това, което искал да каже; защото той се позовава на един свой учител и приятел, който е живял в Елзас и който му е дал същинската езотерична форма, която Християн дьо Троай превел в екзотерична.

Това е станало по времето, когато поради онзи преход, за който аз говоря в моята книжка "Духовното ръководство на човека и човечеството", е станало необходимо да бъде направено това. Малко преди това легендата на Граала е била предадена екзотерично в 1180 година. Днес подобни неща изглеждат на външния свят като едно фантазиране, защото за него като действително се явява само това, което се намира вън от

човека. Че човекът се оказва като венец на творението в един още по-висок смисъл, това той познава именно тогава, когато вижда своето физическо тяло в неговата първоначална великолепа големина, а своето етерно тяло вижда така, както то работи външно върху физическото тяло, за да събуди отново към живот това което е било умъртвено и парализирано от онова убождане, за което казах, че то идва от кръвта.

Върху това работи етерното тяло, за да го събуди отново и доколкото е възможно към живот. Той го запазва през време на човешкия живот въпреки че при самото му раждане е вече осъдено на смърт. То, етерното тяло, го запазва чрез това, че отхвърля от една малка част на човешкия организъм всичко, което идва от животинското и растителното царство, като взема само най-благородните впечатления на външния сетивен свят.

Чувствайки действително дълбоко това, то позволява фактически на човека да види тази благородна част на човешкия организъм като размножения свещен Граал. И с тези две указания аз исках днес да покажа, как имагинациите се явяват типично, как за действителното ясновидство гледането на физическото тяло постепенно преминава в имагинации. И към най-великите имагинации, които човек може да изживее, принадлежат, поне за земното време, имагинацията на Рая и тази на Граала.

СЕДМА ЛЕКЦИЯ

Вчера аз се опитах да обърна вниманието върху две легенди, върху легендата за Рая и легендата на Граала. Аз се опитах да обърна вниманието върху това, как тези две легенди представляват в същност окултни имагинации, които могат да бъдат действително изживени, когато настъпва един подходящ момент. Когато човек възприема съзнателно ясновидски независимо от своето физическо и етерно тяло - както той е в безсъзнание през време на съня - и се оставя да бъде подбуден за възприятия от своето физическо тяло, тогава се получава легендата за Рая; когато се оставя да бъде подбуден от своето етерно тяло, тогава се получава Легендата на Граала. Сега трябва да обърнем вниманието върху това, че такива легенди са дадени като поетични съчинения или като религиозни легенди и са направени достъпни по определен начин и в една определена епоха на човечеството. Първият произход на такива легенди, които срещаме под формата на поетически съчинения или на религиозни писания във физическата история на развитието на човечеството, идва именно от мистериите, в които тяхното съдържание е било установено чрез ясновидски наблюдения. И при съставянето на такива легенди е особено необходимо, да бъде положена най-голяма грижа, да бъде на-

лучкано точно онова съдържание и онзи тон, който са особено подходящи за епохата и за народа, на които те са дадени.

В сказките, които държахме, ние изнесохме, как чрез езотерично-окултно развитие човекът изпитва определени промени в своето физическо тяло и в своето етерно тяло. Ние ще разгледаме още по-точно астралното тяло и Себе-то и след това с няколко думи ще се върнем към физическото и етерното тяло. Така ние виждаме, че когато човек се подлага на това саморазвитие, за да напредне чрез приемането на духовните блага на мъдростта и на истината, той предизвиква чрез това промени в членовете на своя духовен и физически организъм. От изложението, което бе дадено от Акашовата Летопис за най-различните области на развитието, знаем, че също в течение за напълно нормалното развитие на човечеството тези различни членове на човешката природа претърпяват изменение по един естествен начин.

Знаем, че в Древно-индийската епоха, в първата културна епоха, която е последвала атлантската катастрофа, бяха взети под внимание процесите на човешкото етерно тяло; знаем, че след това през време на древно-персийската културна епоха бяха взети под внимание промените на човешкото астрално тяло, през време на египто-халдейската епоха промените на човешката сетивна душа и през време на гръцко-латинската епоха промените на разсъдъчната душа или чувстваващата душа. В нашата епоха стават промените на човешката Съзнаваща душа. А сега е важно това, че, когато на една епоха - да речем на онази епоха, в която Разсъдъчната или Чувстващата душа претърпява особени промени, когато фактите в тази Разсъдъчна или Чувстваща душа са особено важни - когато на една такава епоха се дава една легенда, тя се дава така, че се взема особено под внимание, държи се особено сметка за тази епоха.

В мистериите центрове, от които произхождат въпросните легенди, създаващите тези легенди си казват: легендата трябва да бъде устроена, че промените, които стават през време на нашата епоха в човешката разсъдъчна или чувстваваща душа да бъдат въоръжени против евентуални вредни влияния на тази легенда. Следователно не може да се касае за това, съответният човек принадлежащ на един такъв мистериен център, комуто се пада задачата да съобщи на света една такава легенда, да следва само своя вътрешен импулс, а той трябва да се съобразява с това, което му диктува неговата епоха. Именно когато правим съответни разглеждания в тази насока, ние ще разберем по-добре промените, които стават с човешкото астрално тяло, когато човек минава през едно езотерично окултно развитие.

Това астрално тяло живее отделено при езотерика или при онзи, който минава през сериозно антропософско развитие, който прави от духовно

то познание съдържание на своя живот. Обаче при обикновения човек не живее така разхлабено, свободно, така самостоятелно, както при описаното развитие на човека, при човека минаващ през едно езотерично развитие.

Това астрално тяло става по определен начин самостоятелно, то се отделя при онзи, който минава през такова развитие. То не преминава несъзнателно в един вид сънно състояние, но става самостоятелно, отделя се, преминава по друг начин през това, през което човекът преминава иначе в състоянието на сън. Чрез това астрално тяло идва в едно отговарящо за неговото състояние. При обикновения човек, който живее във в екзотеричния свят, това астрално тяло е свързано с другите тела. Другите тела упражняват върху него тяхното съответно влияние. Тогава отделното изпъкващо качество на един такъв член на човешкото същество не се проявява особено.

Обаче когато това астрално тяло е откъснато, тогава то проявява своите особености. И кои са особеностите на астралното тяло? Обични приятели, аз вече обърнах вниманието върху тази особеност, за ужас на някои от седящите тук. Тази особеност на човешкото астрално тяло на Земята е именно егоизмът. И когато астралното тяло проявява своето първично качество, независимо от останалите влияния, които идват от другите членове на човешката природа, това е именно егоизмът, стремежът, да бъде изключено в себе си и при себе си. Това се полага на астралното тяло. И за астралното тяло като такова би било зле и лошо, това би представлявало едно несършенство в него, ако то не би могло да проникне със силата на егоизма, ако не би могло да каже на себе си: аз искам всъщност да постигна всичко само чрез мене, искам всичко, което работя, да преработя в мене, искам да положа всичката грижа само върху мене. Това е правилното настроение на астралното тяло.

Когато вземем под внимание това, ние ще разберем, как езотеричното развитие може да причини, да предизвиква именно в тази насока отделни опасности. Понеже при езотеричното развитие астралното тяло по необходимост се освобождава, става независимо, може да се случи, щото такива хора, които - да речем без да съблюдават това, което истинската Теософия иска да даде, застават на почвата на една не особено сериозна Теософия, именно такива хора могат да развият в течение на езотеричния живот особено много това свойство на астралното тяло, егоизма.

Това наблюдение може да бъде направено в много теософски и окултни общества, макар и там да се проповядва като един морален принцип и постоянно да се повтаря безкористието, всеобщата човешка любов. Чрез естествено освобождение на астралното тяло в такива общества се

разцъфтява именно егоизмът. За наблюдателя на душите това е несъмнено от една страна напълно оправдано, от друга страна обаче то е нещо опасно, като се има предвид често изказвания принцип за всеобща човешка любов - отбележете добре, че аз не казвам "принцип", а общо изказания принцип. Защото при определени предпоставки на душевния живот човек казва най-драговошно и най-често това, което той най-малко притежава, за което забелязва, че то най-малко му липсва, и ние често можем да забележим, че принципи се подчертават най-много там, където те най-много липсват.

Без съмнение, всеобщата човешка любов трябва да стане в развитието на човечеството нещо, което да владее напълно душите, да живее в душите като нещо самопонятно, и по отношение на което имаме чувството: ти не трябва да го произнасяш така често от суетност, не трябва да го слагаш така излишно често в устата си. Точно както навсякъде познатата библейска заповед: не произнасяй напразно името на Бога. . . , така също трябва да стане една заповед на истинската човечност и хуманост: не произнасяй така често напразно, суетно изискванието за всеобща човешка любов, което трябва да съставлява основната черта на твоята душа. Защото ако мълчанието относно някои неща е едно много по-добро възпитателно средство отколкото говоренето, това важи особено при такива неща, при които мълчанието, тихото култивиране в сърцето е едно много, много по-добро средство за развитие на съответното качество, отколкото говоренето.

Но първо застъпването на този езотеричен принцип няма нищо общо с това, което току-що бе казано относно първичното свойство на астралното тяло: егоизъм, стремежът човек да бъде в себе си, при себе си, чрез себе си. Сега възниква въпросът, как е възможно да видим в една правилна светлина това - нека спокойно употребим израза - явяващо се отначало отвратително свойство и качество на астралното тяло, то да иска да бъде един абсолютен егоист?

Нека постъпим така, че да изходим от прости факти на живота. В обикновения живот съществуват вече случаи, където егоизмът се разширява, и където трябва да считаме като едно необходимо устройство на живота факта, че егоизмът се разширява. Погледнете например основната черта на някоя майчина любов и опитайте се да разберете, как тук егоизмът се разширява от майката върху детето. Можем да кажем: колкото повече проникваме в малко образованите народни маси и - бихме могли да кажем - наблюдаваме лъвския начин, по който майката защитава своето дете, толкова повече забелязваме, как за майката едно нападение срещу нейното дете означава едно нападение срещу самата нея. Нейното Себе е разширено върху детето и това е така, че майката не чувствава

едно нападение срещу самата нея повече, отколкото едно нападение срещу нейното дете. Защото това, кое то тя чувства в нейното Себе, тя го пренася върху детето и ние не бихме намерили нищо по-добро за устройството на света, освен когато егоизмът бива пренесен по такъв начин от едно същество върху другите, и едното същество причислява другото същество към самото себе си и именно затова разширява своя егоизъм върху него.

Следователно ние виждаме, че егоизмът престава да развива своите сянкoви страни, когато самото същество се разширява, когато това същество пренася своето чувство и мислене в едно друго същество и го счита като принадлежащо към него. Чрез това, че от една страна майките разширяват техния егоизъм върху детето, те проявяват чрез това претенцията, че детето е тяхна собственост; те го считат като нещо напълно съпринадлежащо, като част от самите себе си, правят това така, както го прави астралното тяло; всичко, което стои във връзка с мене, чрез мене, към мене, с мене. Можем да видим нещо подобно даже в по-тривиални случаи отколкото при майчината любов. Да вземе един човек, който има дом, двор, ниви и работи на тях; да предположим, че този човек има странната прищявка да обича своя дом, своя двор, своите ниви и своите работници така както обича своето собствено тяло, че той би считал тези неща като едно продължение на неговото тяло и че би обичал двора, дома, нивите и своите хора заедно така, както някоя дама обича, при определени предпоставки, своята дреха като нещо, което принадлежи на нейното собствено тяло. В такъв случай собственото тяло се разпростира така да се каже върху заобикалящата среда.

Когато грижата на съответния човек се простира върху заобикалящата среда така, че той защитава всичко това, за което става дума, и отклонява всяко нападение от него, като че това би било неговото собствено тяло, тогава - трябва да кажем - положението е такова, че цялата тази сфера е облечена с неговия егоизъм и това е извънредно благоприятно за гореспоменатите неща.

При известни обстоятелства това, което наричаме любов, може да бъде много егоистично. Нека разгледаме живота. Да опитаме да проверим, колко често това, което наричаме любов, е егоистично. Обаче един егоизъм, който е разпространен извън дадено лице и се простира върху заобикалящия свят, може да бъде също много безкористен, т. е. то може да защитава това, което му принадлежи, и да се грижи за него извънредно много. Именно при един такъв случай можем да се поучим, че животът не се оставя да бъде закован в понятия. Ние говорим за егоизъм и алтруизъм и можем да съставим много красиви системи с такива понятия като егоизъм и алтруизъм. Обаче фактите опровергават такива сис-

теми, сгромолясват ги. Защото когато егоизмът разпростира своите интереси върху заобикалящия свят така, че счита този заобикалящ свят като принадлежащ на самия него и полага големи грижи за него, тогава егоизмът се превръща в безкористие. И когато алтруизмът става така, че иска да ошастливи целия свят само с това което на него му харесва, кога то иска да натрапи на целия свят с пълна сила своите мисли и чувства и иска да премине към принципа: "щом не искаш да бъдеш мой брат, тогава ще ти счупя черепа", тогава алтруизмът може да бъде твърде егоистичен. Действителността, която живее в сили и факти, не може да бъде прикована и оградена с понятия, и една голяма част от онова, което се изпречва на прогреса на човечеството, се крие в това, че в незрелите глави и незрелите духове постоянно и постоянно се ражда вярата, че действителността може да бъде затворена в понятия.

Астралното тяло трябва да бъде охарактеризирано с това, че то е един егоист. Последствието от това е, че всяко развитие, което освобождава астралното тяло, трябва да държи сметка за това, интересите на човека да се разширят, да стават все по-широки и по-широки. Да, ако нашето астрално тяло трябва да се освободи по правилен начин от другите членове на човешката природа, тогава интересът на нашето астрално тяло трябва да се разпростре върху цялата Земя и върху цялото човечество.

Интересите на човечеството на Земята трябва действително да станат наши собствени интереси. Нашият интерес трябва да престане по някакъв начин да бъде свързан само с нашата личност. Всичко, което засяга човека, не само в нашето време, но което е засегнало човека някога в цялото развитие на Земята, трябва да събужда нашия най-дълбок интерес. Ние трябва да дойдем в състояние да считаме като едно продължение на нашето собствено същество не само онези, които са сродни по кръв с нас, не само това, което съставлява наш дом, двор, и земя и е свързано с нас, а всичко, което съставлява развитието на Земята, да направим от всичко това наша собствена работа.

Когато в нашето астрално тяло имаме интерес за всички работи и дела на Земята, когато всички работи на Земята са наши собствени работи, тогава можем да се изоставим на егоистичността на нашето астрално тяло. Това е необходимо обаче: интересите на човечеството на Земята да станат наши интереси. Разгледайте от тази гледна точка двете легенди, за които аз говорих вчера! Когато тези легенди са дадени на едно човечество, те са дадени при вземането предвид, че човекът трябва да бъде издигнат над всеки личен интерес до общия земен интерес. Легендата за рая води човека непосредствено до онази изходна точка на развитието на Земята, когато човекът не беше влязъл още в своето първо възплъщение или когато той току-що навлизаше в това първо възплъщение, когато

Луцифер пристъпи към него, когато той още стои пред общото развитие, когато фактически може да приеме в своите собствени гърди всички интереси на човечеството. В разказа за рая се крие мислимо най-великата легенда на възпитанието, мислимо най-големият проблем на възпитанието. Този разказ издига човека до гледната точка на цялото човечество, което отпечатва във всяко човешко сърце един интерес, който може да говори на всяко човешко сърце. Когато образите на легендата за рая, така както ние се опитахме да ги разберем, проникват в човешката душа, това действа така, че астралното тяло се прониква от тях и под влиянието на това човешко същество разширило своя кръгзор на цялата Земя астралното тяло може да превърне в свой интерес всичко това, което сега влиза в неговата сфера. То се е възпитавало за това, да може да счита интересите на цялата Земя като свои собствени интереси. Опитайте се, обични приятели, да разгледате с цялата сериозност и с цялото достойнство това, което се крие в една такава легенда като универсална педагогическа сила, какъв духовен импулс се крие в една такава легенда.

Същото е и с Легендата на Граала. Докато легендата за рая е дадена така да се каже за човечеството на Земята, доколкото това човечество се обръща назад към своя произход, към изходната точка на земното развитие, докато легендата за рая е дадена следователно за това, да могат хората да се издигнат на хоризонта на цялото развитие на човечеството, - легендата на Граала е дадена за това, за да може човек да се потопи в най-дълбоката вътрешност на астралното тяло. Защото когато това астрално тяло е изоставено на самото себе си, то става един егоист гледа само на своите първични най-собствени интереси.

Когато става въпрос за интересите на астралното тяло, човек може да се заблуди само в две направления. Тези две направления са направлението към Амфортас и, преди Амфортас да дойде до своето пълно спасение, към Парцивал. По средата стои правилното развитие на човека, доколкото се касае за неговото астрално тяло. Астралното тяло се стреми следователно към това, да развие в себе си силите на егоизма. Обаче когато внася в този егоизъм лични интереси, тогава то бива разяждано; докато би трябвало да се разшири над цялата Земя, то един вид се спарушва в отделната личност. Това не трябва да става! Защото ако стане, чрез действието на личността, която намира своя азов израз в кръвта, цялата човешка личност бива наранена: човек се заблуждава в посока на Амфортас. Основната грешка на Амфортас се състои в това, че в сферата, в която астралното тяло трябваше да добие своето право да бъде егоист, че в тази сфера той внася онова, което още може да съществува в човека като лични страсти и желания. Когато човек внася в сферата, в която

астралното тяло би трябвало да се освободи от личните интереси, своите лични интереси, той става неизлечим, тогава той става ранимият Амфортас.

Но и другото направление също може да доведе до нещастие и то не води до нещастие само тогава, когато съществото, което е изложено на това нещастие, е потопено в такава невинност, както Парцивал. Парцивал вижда в замъка на Граала, как свещеният Граал е пренесен няколко пъти покрай него. Той допуска една грешка. Всеки път, когато свещеният Граал е пренесен покрай него, на устните му стои въпросът, за кого всъщност е тази храна. Обаче той не запитва и накрая угощението завършва, без той да е запитал. Ето защо той трябваше да се оттегли от това угощение, без да има възможността да навакса нещо вече пропуснато. Положението е действително такова, като че още не напълно узрелият човек би получил за момент ясновидство през нощта, когато би бил отделен като от една пропаст от това, което се съдържа в замъка на негово то тяло и би хвърлил един поглед във вътрешността; след това обаче - без да е добил съответното познание. . . т.е. когато не би задал въпроса - всичко би се затворило отново за него. Когато след това би се събудил, той не би могъл да влезе отново в замъка. Какво пропуска в същност Парцивал?

Ние чухме, какво разкрива свещеният Граал. Той съдържа това, от което физическият инструмент на човека на Земята трябва да се храни, като чист минерален екстракт, който е добит от всички хранителни средства и който се съединява с най-благоприятната част на човешкия мозък, с най-благоприятните сетивни впечатления, които влизат в нас чрез сетивата. Да, на кого трябва да бъде подадена тази храна? Когато от екзотеричното поетическо изложение проникнем в езотеричното мистериозно изложение, тогава ни се показва, че тази храна трябва да бъде подадена в същност на онзи човек, който е добил едно разбиране за това, което прави човека узрял да се издигне постепенно действително съзнателно до това, което е този свещен Граал. Чрез какво добива човек способността да се издигне съзнателно до това, което е свещеният Граал?

В поетичната творба "Легендата на Свещения Граал" е посочено почти с пръст, за кого е в същност свещеният Граал. Когато се задълбочим в мистериозното изложение на легендата на Граала, тогава това ни се показва особено ясно. В първоначалната легенда на Граала владетеля на замъка е един цар на рибарите, един цар на рибарски народ. Друг един също беше заедно с един народ на рибари само че той не е искал да бъде цар на тези рибари, а нещо свършено различно между тези рибари, който е пренебрегнал да царува като цар над тях, който им е донесъл нещо различно от това, което би и им донесъл един цар - Христос Исус. Следо-

вателно посочва ни се, че заблудението при царя на рибарите - защото това е всъщност Амфортас в първоначалната легенда -, че това заблудение при царя на рибарите е онова, което отива към едната страна. Той не е, така да се каже, напълно достоен да получи действително изцелението на Граала. Той не е достоен затова, защото иска да владее с насилствени средства над своя народ от рибари, не оставя да царува между този народ само духът. Парцивал не е още достатъчно вътрешно отворен, за да запита по един самосъзнателен начин: за какво служи Граалът? - Какво е нужно сега? - При царя на рибарите беше нужно той да убие своите лични интереси и да разшири своя интерес така широко, както интереса на всеобщото човечество при Христа Исуса.

При Парцивал е нужно той да издигне своя интерес над чисто невинното гледане към вътрешното разбира не на това, което е едно също нещо във всеки човек което се полага на цялото човечество, дарът на свещения Граал. Така между Парцивал и Амфортас или първоначалния цар на рибарите витае по един чудесен начин по средата идеалът на Тайната на Голгота. И по един нежен начин ни се показва именно на решаващото място в легендата, че от една страна царят на рибарите беше внесъл много личен елемент чак до сферата на астралното тяло, а от друга страна стои Парцивал, който може да занесе горе още много малко общ мирен интерес, който има още много наивно, много малко чувство към общия интерес на свата. Това е имен но също извънредно голяма педагогическа сила на легендата за Граала, че тя можеше да действа по този начин в душите на учениците на свещения Граал. Чрез това те имаха пред себе си като една везна: от едната страна това, което беше Амфортас, а от другата страна това, което беше при Парцивал.

Чрез това учениците на Граала знаеха, че трябва да бъде установено равновесие. Когато астралното тяло следва своите първични собствени интереси, то бива издигнато до онзи хоризонт на всеобщата човечност, който бива постигнат, когато се превръщат в истина думите: там, където са събрани двама в мое име, аз съм посред тях. . . независимо къде в земното развитие се намират тези двама.

Моля Ви именно в тази точка да не вземате това, което е само една част, за едно цяло, а да съедините напълно днешното и утрешното разглеждане. Защото едната само част може да предизвика криво разбиране – обаче абсолютно необходимо е в тази точка човешкото астрално тяло да бъде повдигнато в неговото развитие до хоризонта на човечеството по един напълно особен начин, така че общите интереси на човечеството да станат негови интереси, така че то да се чувства обидено, ранено, тъгуващо в самото себе си, когато някъде е ранено самото човечество. За целта е необходимо, щото човекът, когато той постепенно стиг

не до това, неговото астрално тяло да се освободи, да стане независимо от другите членове на човешка та природа чрез езотеричното развитие, то да се въоръжи и защитава първо именно против всякакви влияния на други астрални тела. Защото когато астралното тяло става свободно, то не е вече защитено чрез физическото и етерно тяло, които са един вид укрепен замък за астралното тяло. То е свободно и става проникваемо; тогава силите, които съществуват в другите астрални тела, могат лесно да действуват в него. Тогава астралните тела по-силни от него могат да добиват влияние върху него, ако то не може да се въоръжи чрез собствени сили. Би било фатално, ако някой би стигнал до свободното манипулиране на своето астрално тяло и би останал така невинен относно връзката на астралното тяло, както е от начало Парцивал. Това не трябва да се получи, защото тогава всички възможни, изхождащи от другите астрални тела влияния биха действували върху неговото астрално тяло.

Видите ли, обични приятели, в известно отношение също и във външния езотеричен свят може да има значение това, което току-що посочих. Хората живеят по лицето на Земята в определени отделни религиозни системи. Тези религиозни системи имат своите култове, имат своите ритуали. Тези ритуали заобикалят човека с онова, което са изцяло имагинациите, които са приети с помощта на астралното тяло от висшите светове: в момента когато една такава религиозна общност приема един човек, той се намира сред имагинации, които освобождават неговото астрално тяло през време, когато върху него действуват ритуалите.

Когато един човек участва в един религиозен ритуал, неговото астрално тяло се освобождава до известна степен поне за кратки мигове. И колкото по-силен е ритуалът, колкото повече подтиска той влиянията на етерното тяло и на физическото тяло, колкото повече този ритуал работи с такива средства, които еманципират астралното тяло, толкова повече астралното тяло е разхлабено в неговата връзка с етерното и физическото тяло през време на съответната церемония.

Ето защо - простете ми израза, би могло да изглежда, че аз употребявам този израз с известна подигравка, но това не е никаква подигравка -, ето защо за един човек не е никъде по-опасно да спи освен в една църква, защото и без това през време на съня астралното тяло се отделя от физическото и етерното и защото това, което действува в ритуала, което става в ритуала, се загнездва именно в астралното тяло. Защото това, което съставлява ритуала, то е взето от духовните светове с помощта на астралното тяло. Следователно така нареченото спане в църквата, което в някои области е една много любима работа за много хора, трябва в същност да се избягва.

Тук става въпрос повече за църкви, които имат един ритуал, а по-малко за онези религиозни общности, които съобразно с възгледите на новото време са изоставили определен ритуал или се ограничават да упражняват до един минимум такъв ритуал. Тук аз не казвам тези неща с някакво предпочитание или неpreferиране на това или онова религиозно изповедание, а чисто в светлината на обективните факти. Следователно, когато човек е еманципирал астралното тяло от другите членове на човешката природа, върху него могат да влияят импулсите, силите, които са добити също с помощта на астралното тяло. И тук съществува също възможността, щото една личност, която е стигнала до свободно използване на нейното астрално тяло, когато тя е станала по-силна от една друга личност, която също може да еманципира по определен начин своето астрално тяло, първата личност може да добие извънредно голямо влияние върху втората. Тогава може да стане буквално едно пренасяне на силите на астралното тяло на по-силната личност върху по-слабата. И ако тогава наблюдаваме по-слабата личност с помощта на ясно-видската способност, тя носи всъщност в нейното астрално тяло напълно образите и имагинациите на по-силната астрална личност.

Вие виждате, колко много е необходимо моралът да расте върху една почва, на която трябва да се развива Окултизмът. Защото естествено Окултизмът не може да бъде развиван, без човек действително да се стреми да еманципира астралното тяло от другите членове на човешката природа. Най-вредното и най-пагубно то е обаче, когато на полето на Окултизма по-силните личности се стремят по някакъв начин към власт за техните интереси и техните лични намерения. Оправдани са да действуват на окултното поле в същност само онези личности, които се отказват напълно от това, да имат някакви лични интереси, и най-високият идеал на онзи окултист, който иска да постигне нещо оправдано, е той да не иска да постигне нещо чрез своята личност. Идеалът на такъв окултист е, да заличи по възможност своите лична симпатия или антипатия от всичко, което иска да направи.

Ето защо, който има симпатии или антипатии за това или онова и иска да действува окултно, той трябва да проявява тези симпатии и антипатии грижливо така да се каже само за неговото най-частно поле. Обаче той не трябва да проявява нищо от тези лични симпатии и антипатии в полето, на което трябва да се разцъфтява едно окултно движение. И колкото и парадоксално да звучи всъщност това, все пак можем да кажем: най-безразличното за един окултен учител е всъщност за него неговото собствено учение, най-безразличното нещо е учението, което в крайна сметка той може да даде действително според своя талант и темперамент. Това учение ще има за него едно значение само тогава, когато с

него не е свързано в същност нищо лично, а неговият интерес е само това учение да помогне на душите. Ето защо никой окултен учител не ще натрапи някога нещо от своите познания на една епоха, когато знае, че тази част на познанията не е годна за тази епоха, че тя би могла да бъде годна само за една друга епоха. Всичко това се има предвид, когато се говори за своеобразната природа на астралното тяло под влиянието на окултното развитие.

В нашата епоха, още когато тя се подготвяше и както тя се е развила, съществува още едно усложнение. Каква е в същност нашата епоха? Нашата епоха е тази на развитието на съзнателната душа. Нищо не е така много свързано с егоизма, който се проявява в тесните лични интереси, както Съзнателната душа. Ето защо в никоя друга епоха не съществува едно такова изкушение, личните интереси да бъдат смесени с общите интереси на човечеството, както в нашата епоха. Тази епоха трябваше постепенно да свие така да се каже интересите на човечеството в човешкия Аз, а именно в онази част на човешкия Аз, която е Съзнателната душа. Ние виждаме как към нашата епоха човешките интереси се събират и напират към точката на Аза, към точката на егоистичността. В това отношение е извънредно много поучително, ако се запитаме дълбоко сериозно, дали нещо такова, каквото например още свети Августин е написал в своите изповеди, би могло да бъде възможно някога в древна Гърция. Това би било абсолютно изключено.

По своята природа гъркът беше такъв, че неговият интерес стоеше в определена хармония с външното, така щото външните интереси бяха същевременно вътрешни интереси и вътрешните интереси се простираха към външното. Вземете цялата гръцка култура! Тя е такава, че навсякъде можем да предположим още определено свързване на човешката вътрешност с външното. Ние разбираме гръцкото изкуство, гръцките автори на трагедии, гръцките историци и философи само тогава, когато знаем, как при гърците душевното естество още беше разлято във външното, и външното се съчетаваше като самопонятно с вътрешното. А сравнете сега това с нещо подобно като изповедите на св. Августин. Всичко живее за него; той търси, рови, изследва вътре в себе си.

Опитайте се да проследите тук цялата лична индивидуална особеност навсякъде в съчиненията на Августин. Вие ще намерите тази особеност. Трябва да кажем: Августин живее дълго преди настъпването на нашата епоха; обаче той я подготвя. Той е духът, в чиито съчинения ние намираме зазоряването, първото зазоряване на нашата епоха, която е скроена цялата според Съзнателната душа. Във всеки ред от съчиненията на Августин можем да видим това, и за едно по-тънко чувствуване всеки ред

на Августин се различава от всичко, което беше възможно в древна Гърция.

А сега, когато знаем това: Августин живее срещу епохата, заниманието на човека с неговата собствена вътрешност се превръща в един характер на тази епоха вече даже във физическото тяло, тогава можем да разберем, че онзи, който, както Августин, има наред с това по-широки интереси и насочва своя поглед към целия ход на развитието на човечеството, че такъв човек изпитва едно истинско настръхване, един истински трепет, когато при него идва едно човешко същество, при което може да се долови, че при определено развитие нагоре трябва да стигне по един естествен начин до егоизма. Августин се нахвърля чисто и благородно и велико към егоистичността. Можем да кажем: той насочва безкористно към егоизма. Обаче той попада в епохата, в която човечеството се беше откъснало от великите интереси на външното. Нека помислим, как още в третата следатлантска епоха всеки египетски човек насочваше своя поглед нагоре към звездните светове и прочиташе в звездите човешки съдби! Как душата беше свързана с всеобщите интереси.

Естествено това можеше да се постигне само тогава, когато човекът беше още способен да поддържа в старото елементарно ясновидство своето астрално тяло отделено от физическото тяло. Ето защо Августин трябваше да настръхне, когато срещу него застана един човек, който един вид му напомняше: с едно по-високо развитие расте същевременно егоизъм! Това може да разбере, това чувствуваше той, това му дава инстинктът: той живее срещу епохата на егоистичността. Когато срещу него застана един човек, който представлява едно по-високо развитие над онова във физическото тяло, той чувствува: човечеството отива към егоизма. И същевременно той не може да разбере, че този човек още носи със себе си от миналото един всеобщ човешки интерес.

Опитайте са да добиете това чувство, как Августин стои, според неговото собствено признание, срещу един човек, а именно срещу Манихейския Епископ Фаустинус - защото него описах аз. Когато стоеше срещу този епископ, Августин почувствува това, което един човек може да почувствува, който отива така да се каже към епохата на егоизма по един благороден начин и иска да защити само чрез вътрешната сила тази епоха против егоизма и който трябва да се отвърне от един човек, какъвто беше епископът на манихеите Фаустинус. Той се отвърна от него, защото този човек представляваше за него онова, което му се явява като нещо, което не трябва да бъде докоснато. Защото той крие в себе си нещо, което никога не може да намери разбиране в екзотеричен живот за епохата на егоистичността. Следователно срещу църковния отец Августин застана епископът на манихеите Фаустинус; срещу него, който оти

ва към епохата на съзнаващата душа, застава едно човешко същество, което е запазило връзката с духовния свят по начина, по който нещо подобно може да бъде запазено в едно окултно мирово течение, и с това срещу Августин застава едно астрално тяло с неговото основно качество. Поради това Августин настръхва и от неговата гледна точка той с право настръхва.

Нека отидем няколко столетия по-нататък. Тогава пред нас застава в Университета от Париж един човек, който е станал малко познат в литературата, защото това, което е написал, не дава никаква представа за неговата личност. Това, което той е написал, изглежда педантично, обаче лично той трябва да е действувал величествено. Лично той изглежда да е действувал преди всичко така, че е внесъл така да се каже в заобикалящия го свят нещо като едно обновяване на гръцкия светоглед.

Той е бил истински човек на ренесанса. Той умира в 1518 година и е действувал до тогава в университета от Париж. Тази личност се е държала така да се каже към същността на гърцизма - макар и много по-екзотерично -, както епископът на манихеите Фаустинус се е държал към манихейството, което наред с много други неща е съдържало в своите предания преди всичко всички добри и велики страни на третата след атлантска, на Египто-халдейската епоха. Следователно съществува този епископ на манихеите Фаустинус, когото срещаме във връзка с Августин и който чрез това, че е такъв, пази в себе си именно окултните подоснови на Третата следатлантска културна епоха.

В 1518 година в Париж умира един човек, който носи в себе си - макар и екзотерично - определени страни на подосновите на Четвъртата следатлантска културна епоха. Чрез това той беше страшен, злокобен за онези, които действуваха тогава около него в традиционното Християнство. Калугерите го считаха като техен смъртен враг, обаче той направи голямо впечатление върху Еразъм от Ротердам, когато този последният престоя в Париж. Само че на Еразъм от Ротердам му се стори, като че външният заобикалящ свят не е подходящ за онова, което живееше вътре в тази забележителна душа. И когато Еразъм отново отпътува от Париж и отиде в Англия, той написа веднъж на този, който междувременно беше станал негов приятел, дано може да се освободи веднъж от своето физическо тяло, в което царува подагратата, и да отлети по въз духа в Англия, защото там би могъл да намери достатъчно почва във външния заобикалящ свят за това, което чувства в своята душа. Фактът, че тази личност, която е действувала тогава, е могла да направи да възкръсне гръцкото чувствуване, гръцкото усещане, изпъква за нас особено много, когато обгърнем с поглед отношението на тънко умния Еразъм от Ротердам към тази личност.

Така живееше - бихме могли да кажем - в изходната точка на епохата на егоистичността тази личност, която почина в 1518 година в Париж, така живя тя като враг на тези, които искаха да приспособят живота на човешките души към епохата на егоистичността и които изпитваха един вид настръхване спрямо една такава душа, която можа да действа така затова, защото искаше да възкреси магически една друга епоха, в която човекът е стоял близо до егоистичността на астралното тяло, а именно Гръцката епоха. Тази личност подействува особено симпатично на Еразъм от Ротердам. Тя носеше името Фаустус Андрелинус.

В XIV-то столетие хората в средна Европа имаха работа с една личност, която е представена като един странствуващ певец, за която съответната народна книга разказва, че се е отвърнала от традиционното богословие. След това тази личност не е искала да се нарича никакъв богослов, а се е наричала световен човек и лекар, сложила е за известно време Библията под чина и се е занимавала с изучаването на природата. Но също изучаването на природата именно в една епоха, когато е станал преходът от всичко възможно старо към всичко възможно нова, е било така, че то довеждало до човека астралната егоистичност също както манихейството, също както гърцизмът. Така донесе близо астралната егоистичност това, което тогава стоеше на разделната граница на старата алхимия и на новата химия, на старата астрология и на новата астрология.

Това своеобразно проблясване и блещукане на естествената наука между старото и новото становище, то доведе човека близо до една така астралност, при която той трябваше да се обясни с егоистичността, след като беше сложил Библията под чина. Нищо чудно, че това правеше да настръхват онези, които с техните предания искаха да се справят с епохата на егоистичността, когато Съзнаващата душа беше навлязла вече напълно в нейното изгаряне. И в средна Европа се роди легендата за третия Фауст, за Йоханес Фауст, наречен също Георг Фауст, който е бил една действителна историческа личност.

И XIV-то столетие спой цялото потрепване, цялото настръхване пред егоистичността на астралното тяло, като съчета тримата Фаустовци, този на Августин, този на Еразъм от Ротердам и този на средна Европа, в една фигура, в онази фигура в средноевропейската народна книга, която след това стана също Фауст на Марлоу. От този Фауст Гьоте направи с едно пълно обръщане своя Фауст, в който иска да обясни, че съществува възможността да не настръхваме пред носителя на това, което донесе някому близо астралността, а да го разберем по-добре, така че той може да ни покаже едно развитие, така че можем да изкажем думите: ние можем да го спасим.

Цели епохи се обясняват с въпроса на егоистичността на астралното тяло и в цели легендарни поетически съчинения, даже и в историята се откликва настръхването на човека пред егоистичността на астралното тяло и копнежът на човек да реши по правилен начин проблема на това астрално тяло така, както отговаря на мъдрото ръководство на света и на езотеричното развитие на отделната душа.

ОСМА ЛЕКЦИЯ

Когато пристъпим към процесите в астралното тяло и в Себе-то на човека, доколкото тези процеси биват изживявани, изпитани чрез едно окултно развитие, описанието става тогава все по-трудно. Защото в изживяването на тези членове на човешката природа ние се отдалечаваме много от това, което сме свикнали да изживяваме във всекидневното си изживяване.

В обикновения душевен живот е така, че ние чувствуваме като наш вътрешен живот живота в астралното тяло в преливащи и отливащи страсти, афекти, инстинкти, желания и пр. Ние чувствуваме като наш вътрешен живот също онова, което намира своя израз в обхващането, събирането и всички изживявания на Аза. Обаче това, което изживяваме по този начин, то не е нищо друго освен отражението на нашето Себе и на астралното тяло в етерното и в Аза; това не е никакво съзнателно изживяване на астралното тяло и на Себе-то. И чрез това, което имаме в обикновения душевен живот, ние не можем въобще да добием никаква истинска представа за същинското изживяване на висшите светове в астралното тяло и в Себе-то.

Ето защо, когато описваме тези неща, ние трябва да прибегнем до един такъв начин на изложението, което е природосъобразно на тези висши светове, трябва да пребегнем до имагинации. И тези имагинации биват изживени също в действителността. Обаче Вие не трябва да си представяте, обични приятели, че виждането един вид вторачването в ясновидските имагинации е единственото, което човек изживява. То не е главното. Главното е това, което човек изпитва вътрешно при това, през което душата минава като процеси и вътрешни изпитания, когато тя стои срещу тези имагинации.

И така е именно също по отношение на такива важни и мощни имагинации, каквито е онази, която бе описана в имагинацията на рая. Който действително изживява тази имагинация на рая, който следователно може да я има пред себе си като едно постижение на висшето изживяване, той се чувствува стоящ в едно вътрешно душевно вълнуване, чувствува се обхванат от едно вътрешно душевно вълнуване и чувствование, как може да се заблуди към споменатите вчера две направления. Той

чувствува, как е привличан, живо привличан от всички страсти, а факти, които продължават да действуват от личния живот, който е водил някога на физическото поле - защото като стотици и много стотици магнетични привличащи сили действуват все по-силно и по-силно личните интереси, които човек постепенно е усвоил на физическото поле.

От друга страна обаче той чувствува още нещо друго. Колкото повече се приближаваме, колкото повече и по-ясно може да се вижда тази имажинация на рая, толкова по-голяма мощност добиват тези сили, които привличат човека надолу към личните интереси, и това, което те произвеждат в него, е; те все повече и повече заличават за него тази имажинация на рая, или по-добре казано, те не я оставят да се роди правилно, човек бива като зашеметен, заглушен. Това, което човек влече със себе си като лични интереси, афекти, чувства, усещания и т.н., това са все толкова стотици и стотици магнетични сили, които от друга страна са зашеметяващи, замайващи средства.

И когато човек се постарее да доведе своето себевъзпитание до там, че да наблюдава все по-вярно своето астрално тяло, - естествено когато човек има тази имажинация на рая, той се намира вън от своето физическо и етерно тяло, следователно той е в своето астрално тяло и в своя АЗ -, когато човек е обхванал природата и характера на астралното тяло, той знае вече: астралното тяло е егоистът.

И на това място, което човек постига чрез своето самовъзпитание, астралното тяло е оправдано да бъде такова, ако в своите егоистични интереси то не се ограничава в своята личност, която тогава е привличана от стотици и стотици сили, а когато усвои като свои всеобщите интереси на човечеството и на света.

На това място на окултното развитие човек чувствува като една противовес срещу егоизма на астралното тяло нещо друго, което възниква все повече и повече, колкото повече се раздвижват егоистичните сили в освободилото се астрално тяло. Човек чувствува все повече самотност, ледена самотност. Това принадлежи също на изживяването от човека вътрешно вълнуване, тази ледена самотност. И тази ледена самотност действува така, че тя излекува човека от надмощието на егоизма и той се е възпитал правилно, ако в тази точка на окултното развитие може да чувствува наред със стремежа да бъде всичко чрез себе си и за себе си също и ледената самотност, която го обзема.

Да има човек това чувство е също така важно, както и да се приближава постепенно до имажинацията на рая. И когато тези две сили, егоизмът, който се разширява обхващайки интересите на света, и ледената самотност действуват заедно, тогава човек се приближава все повече и повече до имажинацията на рая. И когато тази имажинация се е явила със съот-

ветната оживеност, когато тя действително застава пред човека, тогава е дошъл също моментът, когато човек изживява по един напълно правилен начин срещата с Пазача на Прага.

Трудно е да охарактеризираме наведнаж този Пазач на прага - аз сторих това на различни места на нашите разглеждания. Днес ще бъде по-малко важно да охарактеризираме този Пазач на прага, отколкото вътрешно изживяване при човешките тела и при човешкото Себе. Следователно, човек стига до имагинацията на рая, т. е. тази имагинация става все по-жива и по-жива и когато след това срещне Пазача на прага, той чувства много силно описаните магнетични сили - и когато стои пред Пазача на прага, той чувства себе си - и това е едно страшно потресаващо чувство -, той се чувства като обвързан, окован, като затворен.

Защото всички тези магнетични сили, които привличат човека в личното, упражняват сега най-силното влияние; и само когато човекът е стигнал достатъчно далече в своето развитие, когато ледената самотност е станала негов възпитател така, че той е в състояние да направи свои действителните интереси, интересите на света, тогава той може да мине покрай Пазача на Прага. И тогава той може да почувства това, което можем да наречем: човек се съединява с имагинацията на рая, става едно с нея.

Той се чувства тогава вътре в нея. Това изживяване, да се чувства вътре, е все едно човек да се чувства оправдано в процесите на света, така че той може да си признае: да, ти можеш да проявиш твоите собствени интереси, защото те са сега интересите на света. Но ако човек не мине покрай Пазача на прага, ако не е добил още достатъчно общи интереси, тогава неговите лични интереси го привличат назад и тогава настъпва това, което в Окултизма се нарича: човек не може да мине покрай Пазача на прага. Тогава тези лични интереси затъмняват имагинацията на рая; тогава човек добива само отделни части от тази имагинация, добива неясни впечатления, а непълни впечатления, и той като че е отново изтръгнат назад в личния живот.

Но тогава може да се случи така, че човек е добил до известна степен възможността да има ясновидски изживявания. Тези ясновидски изживявания са тогава само истински изживявания-майа, илюзорни изживявания, те могат да бъдат само погрешни. Защото те са навсякъде проникнати и замъглени от личните интереси. Само чрез едно такова изживяване на човека му става разбираемо, става му така да се каже сериозно, как личните интереси трябва да са преминали в интересите на света, ако той иска действително да вижда нещо вярно в духовния свят. Фактичeskи положението е такова, че по-рано не можеше да вярва това, тъй като

личните интереси говорят против това вярване. Обаче той вижда, забелязва това едвам на описаното вече място.

Ние се намираме така да се каже, обични приятели, на едно рисковано място на описанието на окултните отношения. Въпреки това ще се опитаме да назовем и следващите стъпки по един такъв начин, така както те се получават от опитността на окултиста и както трябва да бъдат предадени, когато трябва да държим сметка за това, че слушателите се стараят да усвоят тези неща в тяхната душа, да ги обработят по-нататък. Защото тези неща не могат да бъдат предадени в сухи, абстрактни понятия. Трябва да стараем да прерисуваме това, което се предлага на ясно-видския поглед. Но това ясновидско гледане не трябва да се разбира така, че то може да бъде нарисувано така да се каже с една вдървена схематична необходимост

А това, което аз ще нарисувам, е отново едно типично изживяване както изживяването на рая, и човек трябва да има това изживяване, за да може след това да познае, що е всъщност познание и що е всъщност окултно виждане. Преди това той не може да има никакво правилно понятие, искам да кажа никакво изживяно понятие за окултното виждане. Но човек може, когато му са описани такива неща, да разбере даже и такива неща, ако приложи един здрав човешки разсъдък, един здрав човешки ум.

Обаче това трябва да бъде веднъж описано, както то може да бъде описано именно от виждането. Аз предполагам хипотетично, че един човек е минал покрай Пазача на прага, че е осъществил своето съединение с имагинацията на рая, че се е почувствувал в тази имагинация така, като че тя е станала сега негово собствено по-голямо астрално тяло, астрална обвивка. Следователно така, че той още чувствава своето собствено астрално тяло на себе си, чувствава точно това, като знае: това астрално тяло е свързано с моето Себе.

Обаче фактът, че това астрално тяло е разширило своите интереси към всичко, което засяга нещата и съществата на райската имагинация, това трябва да чувствава той. Когато човек е отпразнувал това съединение с имагинацията на рая, той може да има приблизително следното впечатление: той ще чувствава своето собствено астрално тяло като принадлежащо нему, и когато достатъчно е почувствувал това, което току-що бе описано като ледена самотност, това чувство ще бъде в него една сила, и това чувство на ледената самотност ще го предпази от това, да гледа само себе си, когато е отпразнувал съединението с имагинацията на рая. Чрез това той ще си създаде един вид органа, да вижда други същества. Неговият окултен поглед ще падне първо върху едно друго същество, което ще му направи едно особено впечатление чрез това, че ще изглежда толкова подобно на него, като че е той самият Той самият се

чувствува в своето Себе и в своето астрално тяло. Другото същество ще му се яви също снабдено с едно Себе и с астрално тяло. Това иде от там, че качествата и силите, които човек донася със себе си за един такъв момент, произвеждат той да може да вижда именно едно такова същество, което се представя в неговото Себе и в неговото астрално тяло. Сега човекът ще почувствува следното - и това чувствуване е произведено от ледената самотност, която той се е научил да понася.

Неговото астрално тяло ще се представи в неговите силови действия така, като че то иска да се разлива нагоре. Ако бих искал да нарисувам това схематично, бих го нарисувал ей така - но, както казах - аз правя само една /Виж рисунка № 5/ схематична рисунка: аз рисувам Себе-то като ядро на една комета и астралното тяло като една развяваща се нагоре

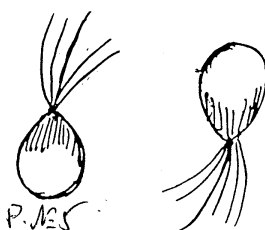

рис. 5

кометена опашка. Но това е схематично; защото човек вижда едно същество - и гледката е много по-сложна отколкото гледката на собственото същество като физически човек. Другото същество, което той гледа, той го вижда също в неговото Себе. . . както казах, това е едно типично изживяване и то трябва да се разбира така, че просто погледът пада първо върху едно такова същество - но човек чувствува: това същество не стои в една такава сфера на ледената самотност, както той самият, и чрез това то показва астралното тяло като насочено надолу. Да изживее човек това, е извънредно важно: да чувствува самия себе си като в едно астрално тяло, което се разтваря нагоре, разгръща своите силови действия нагоре, разлива ги нагоре, и другото виждайки го като едно себе, чието астрално тяло разгръща своите сили надолу.

Сега по отношение на това типично изживяване в себесъзнанието възниква нещо като: ти си в неизгодно положение, имаш по-малка стойност отколкото това друго същество. Ценното у друго то същество е това, че то може да отвори своето астрално тяло надолу, да разлее своите сили надолу, - това е ценното при това същество. И човек получава впечатлението: аз съм напуснал физическия свят, силите, които се разливат надолу от астралното тяло на другото същество, отиват долу във физическия свят и действуват там като благородни сили.

Накратко казано, човек има впечатлението, че стои пред едно същество, което може да изпраща надолу на Земята като един благодатен духовен дъжд онова, което то е постигнало в духовния свят. А самият той не може да насочи своето астрално тяло надолу, то се стреми нагоре. Човек получава чувството, че чрез това той е по-малко ценен, понеже не може да насочи своето астрално тяло надолу. И по-нататък той получава чувството: това съзнание, което е възникнало в мене, трябва да ме доведе до едно духовно деяние. Назрява едно духовно решение. Духовното решение, което назрява, е това, да пренесе своята самотност при второто същество и да може да стопли своята студенина на топлината на другото същество, да се съедини с това друго същество.

За момент той има впечатлението, като че сега съзнанието угасва, като че е произвел един вид умъртвяване на своето собствено същество, един вид изгаряне на собственото същество. Тогава настъпва това, което можем да наречем: в себесъзнанието, което се чувствуваше вече като угаснало, нахлува нещо, с което човек се запознава едвам сега: инспирацията. Човек се чувствувва вдъхновен. Това е като един разговор, който сега се води с едно същество, с което човек се запознава само за това, защото то му позволява да получи инспирацията.

Ако човек е в състояние действително да разбере това, което това същество изпраща в него като вдъхновяващ глас, като инспириращ глас, той би могъл да преведе това, което това инспириращо същество казва, в следните думи: понеже си намерил пътя до другия и си съединил с неговия жертвен дъжд, ти можеш да се върнеш на земята с него, в него и на земята аз ще наредя да бъдеш негов пазач. И човек има чувството, че чрез това е приел в своята душа нещо безкрайно важно, че е можал да чуе тези думи, думите на Инспирацията.

В духовния свят съществува едно същество, което е по-ценно от него, което може да разлее благославящо, благодатно своята астралност надолу. Че той може да се съедини с него и, когато слезе долу, може да бъде негов пазач, само чрез това впечатление човек се научава да разбира, как като физически човек, който ходи по Земята, той се отнася действително със своето физическо и етерно тяло към това, което е било импрегнирано в неговото Себе като висши сили и в неговото астрално тяло. С това което човекът има като физическо тяло и етерно тяло, той е пазачът на онова което трябва да се развие все по-далече и по-далече към висшите сфери. И едвам сега той в същност във вътрешното изживяване едно правилно, истинско разбиране на отношението на външните обвивки, на външните тела към вътрешното същество на човека, когато чувствувва външното същество като пазач на вътрешното. / Виж рисунка № 6 /

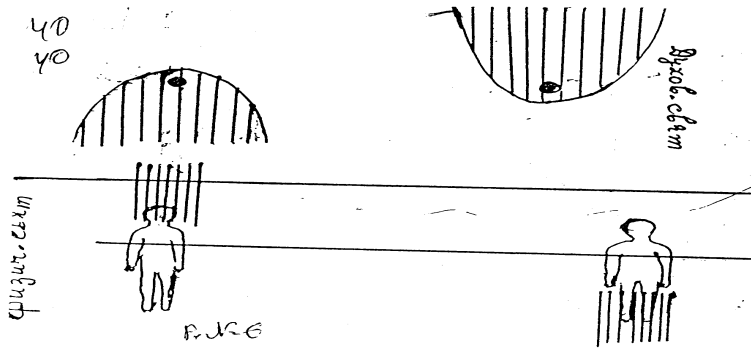

рис. 6

Но сега, когато човек е минал покрай Пазача на прага, това изживяване, което описах тук, не остава единственото, а то е последвано от едно друго. Първо аз Ви описах чисто ясновидското и инспиративно изживяване, което човек може да има, когато е излязъл вън от своето физическо и етерно тяло и е стигнал до там да може да се съедини с имагинацията на рая. Към това той е получил също онази инспирация, която единствена му дава едно понятие за отношението на телата към Себе-то. Обаче когато човек е минал покрай този Пазач на прага, към това впечатление се присъединява едно второ; минавайки покрай Пазача на прага, се открива погледът във физическия свят. Аз тегля тази черта като гранична линия разделяща висшите духовни светове от физическия свят, така че там горе би била областта на духовните светове и долу тази на физическия свят. Сега човек гледа така да се каже долу във физическия свят и там се явява един друг образ, образът, който показва как самият човек стои като човек тук долу на Земята. Той забелязва на себе си своето астрално тяло, което сега се показва като един огледален образ, като едно отражение, то е насочено надолу, не иска да развие силата да се стреми и тече към духовния свят. То остава така да се каже прилепено към физическото поле, не се издига нагоре. Преживяващият това вижда също и другото същество в неговия огледален образ, в неговото отражение, чието астрално тяло се стреми нагоре. Той има чувството: това астрално тяло се стреми в духовния свят. Той вижда себе си, вижда другото същество, има чувството: ти още веднъж стоиш там долу; на мястото на другото същество там долу стои един действителен друг човек; това е един човек, който е по-добър от тебе. Неговото астрално тяло се стреми нагоре, отива нагоре подобно на един дим. Твоето астрално тяло се стреми към Земята, отива подобно на дим надолу. Човек добива чувството за Себе-то, което живее вътре в него, като гледа надолу, и получава ужасното впечатление: в тебе дреме едно решение, едно ужасно решение - решението да убиеш другия, когото ти чувствуваш

като по-добър от тебе. Той знае, че това решение не идва от самото Себе, не идва напълно от Себе-то; защото Себе-то се намира там горе. Това е едно друго същество, което говори там долу от него. Но това друго същество дава решението да убие другия. И сега човек отново чува гласа, който преди това беше влял в него Инспирацията, но сега той е като един страшен отмъстителен глас: къде е твоят брат? И от това Себе се разлива гласът противоположен на предишния. По-рано Инспирацията беше тази: чрез това, че ти се съедини с благославящи сили надолу и аз ще те направя пазач на другото същество. А сега от това същество, което човек познава като самия себе си, се изтръгват думите: аз не искам да бъда пазител на моя брат. Първото решение да убие другия, след това протестът против гласа, който беше вдъхновяващ: понеже ти искаш да съединиш своята студенина с топлината на другото същество, аз те поставям пазител на това същество. . . Протестът: аз не искам да бъда този пазител.

Когато човек е имал това имагинативно изживяване, обични приятели, тогава той знае, за какво всичко може да бъде в състояние една човешка душа и знае преди всичко едно нещо: че, когато тази душа бъде обърната в нейната противоположност, най-благородните неща на духовните светове могат да се превърнат в най-ужасните неща на физическия свят. Той знае, че в основата на човешката душа чрез обръщението, чрез изопачението на най-благородната воля за пожертвуване, може да се роди желанието да се убие своя себеподобен.

От този момент човек знае, какво трябва да се разбира с историята, с разказа за Каин и Авел (Абел), предаден в Библията. Обаче само от този момент, защото разказът за Каина и Авела не е нищо друго освен предаването на едно окултно изживяване, а именно онова, за което току-що говорих. Ако писателя на разказа за Каина и Авела би могъл да напише онова, което е станало с човека в момента на разказа за рая, от други основания отколкото тези, които са съществували в течение на развитието на човечеството, той би описал първото /виж рисунка № 6/, горното изживяване.

Така той започва разказа за рая и описва огледалния образ, отражението; защото така чувствуваше Каин по отношение на Авела, преди в развитието на Земята да настъпи моментът, който е посочен чрез разказа за рая, така чувствуваше Каин по отношение на Авела, както току-що бе посочено тук. И след изкушението, след изгубване на онова виждане чрез имагинацията за рая, волята за пожертвувателност при Каин премина в това, което се явява тук долу. И желанието на душата да убие другия, действително се е превърнало в действителност. И викът, който ни е съобщен в Библията: аз не съм пазител на моя брат? Този вик е от

ражение на другата инспирация: аз искам да те поставя тук долу на земята за пазител на другия. Именно от това описание Вие ще може те да прецените, че такива типични преживявания са действително пълни със значение. Защото те установяват определена връзка между това, което ние можем да бъдем днес, и най-общите интереси на човечеството. Обаче същевременно те ни показват напълно ясно, как в това, което можем да преживеем при тях във вълнуващия се нагоре и надолу душевен живот, главното е: да почувствуваме, как развитието на човечеството е направило този колосален скок от това, което ви описях като първата, така да се каже предиземна имагинация, до това, което е представено в разказа за Каина и Авела като събитие на човечеството след изгонването на рая, след онова изгонване, чрез което стана невидим Пазачът на прага за човека. Запознаването с този скок в развитието на човечеството, това ни показва всъщност първо, какво е този човек, този земен човек. Защото когато човек проникне напълно с чувството това, което сега бе разказано, той научава постепенно, как този земен човек, така както той е поставен на Земята, е обръщането на това, което е бил някога. И човек сигурно знае, какво би станал, ако не би настъпило нещо друго. Ако човекът би се развил в това земно развитие без всичко друго, тогава той би знаел, чие отражение е това на Земята. Той не можеше да знае първо това. Всъщност едвам в нашата епоха е дадено хората да могат да знаят, чие отражение е разказът за Каин и Авел: че той е отражение на една велика жертва.

Тази възможност е дадена за нашата епоха. Всичко, което е било горе, което е съществувало преди рая, бе загъмнено, когато с други думи хората бяха изпъдени от рая. И това можа да стане само благодарение на факта, че физическото тяло и етерното тяло на човека бяха проникнати сега с такива сили, че човекът не извършва това, което се получава като огледален образ, като отражение. Защото без никакво съмнение човекът би извършил това, ако той би чувствувал всичко, което се намира в астралното тяло. Физическото тяло и етерното тяло заглушават човека до степен, че желанието в него да убие другия не става факт. Помислете само, какво е казано с това просто изречение: чрез това, че добрите напредващи божествено-духовни същества дадоха на човека физическото и етерното тяло така, че той не може да вижда ретроспективно, чрез това върху желанието за война на всички против всички е разлято същевременно един вид заглушаване. Това желание не се раздвижва в душата, защото физическото тяло и етерното тяло са били подготвени така, че това желание да бъде заглушено.

Човек не може да вижда своето астрално тяло, ето защо също това желание остава непознато за него, той не го изпълнява. Видите ли, когато ис

каме да опишем взаимодействието на астралното тяло със Себе-то, когато искаме да опишем действително това взаимодействие, тогава трябва да опишем неща, които не само остават фактически скрити за човешката природа, а трябва да останат скрити. Но какво е станало чрез това, че това желание и други такива желаниа, които са насочени към унищожението, към разрушението на човешкото и на други неща на физическото поле, на човешкото съвместно съществуване на Земята, са заглушени? Тези желаниа са били отслабени. Човешката душа ги чувства само в една отслабена форма. И това слабо чувство на тези желаниа, които биха били нещо толкова ужасно, ако човек би ги проявил, каквито те са в същност, това е действително човешкото земно познание.

С това аз изказвам първо дефиницията, що е човешко земно познание. Това човешко земно познание представлява затъпените инстинкти на разрушението. Шива /индийският бог на разрушението. Бележка на преводача/ затъпен до такава степен, че той не се проявява, направен е така да се каже като изтърган плат, изцеден е до човешкия мисловен свят. Това е Майа (илюзията) на вътрешността, това е познанието на човека. Така познанието трябваше да бъде отслабено, съответно така трябваше да бъдат отслабено първоначалното ужасно нещо, в което царува Ариман - защото първоначално Ариман е този, който възбужда това желание -, за да бъде отслабена силата на Ариман да такава степен, че човекът да не прояви Аримана в своите действия и да не стане по този начин постоянен служител на Шива. Толкова много трябваше да бъде отслабено това, което съставлява сбор от тези сили, за да царуват те в човека само така, че той да може да се пренася със своите понятия и идеи в другите същества.

Когато човек се стреми да проникне едно друго същество с едно понятие, когато той се стреми да потопи представата в едно друго същество, тогава тази представа, потопена в същността на едно друго същество, е притъпеното оръжие на Каин, което бе забодено в Авела. И фактът, че това оръжие бе притъпено по този начин, това направи възможно, що-то онова, което внезапно бе превърнато в неговата противоположност, да премине в еволюцията. И така човекът минава в бавна еволюция през едно все по-напредващо засилване на познанието, за да развие това, което не трябваше да прояви във физическия свят, защото там то би се превърнало в разрушителен инстинкт, да го развие постепенно - първо в предметно знание, след това в имажинативното познание, което прониква все повече в другите същества, в тяхната същност, в инспиративното познание, което прониква още по-дълбоко в същността на другите същества, в интуитивното познание, което прониква напълно в другите същества, обаче живее духовно в другите същества. Така ние се

стремим постепенно да разберем, що е в същност това Себе. Астралното тяло, разгледано според неговата най-вътрешна природа, е егоистът, големият егоист; Себе-то е нещо повече от големия егоист, то не иска само себе си, а иска да се пренесе също в другите същества. И познанието, такова каквото то е добито на Земята, е тази притъпена жажда на Себе-то да премине в другите същества, да разпростре всичко, което е самото то, не само в себе си, а над и вън от себе си в другите същества. То е повишение на егоизма над и вън от самия себе си.

Когато обгърнете първо с поглед този произход на познанието, тогава Вие ще разберете, как навсякъде съществува възможността човек да злоупотреби с това познание; защото в момента, в който това познание се заблуждава, греша, то се превръща веднага в злоупотреба, когато това познание е едно действително познание в Себе-то. Само чрез това, че човек напредва, прави все по-духовно и по-духовно това проникване в другия, въобще в другите неща и същества и изхождайки от разширеното до световните интереси астрално тяло стига до там, да се откаже от всяко проникване в други те същества, ако не оставя тези други същества незасегнати в тяхното собствено устройство, ако не поставя интересите на другите същества по-високо от своите собствени интереси, само чрез това човек узрява да проникне в познанието. Иначе той не може да познае без това едно същество от йерархията на Ангелите, ако не е сигнал до там, вътрешността на Ангелите да го интересува повече отколкото неговата собствена вътрешност. Докато човек проявява по-голям интерес за своето собствено същество отколкото за съществото на Ангелите, той не може да познае Ангелите.

Следователно човек трябва да се възпитава първо за интересите на света и след това за интереси, които отиват още по-далече, така че другите същества да имат за него по-голямо значение отколкото самият той за себе си. В момента, в който човек се стреми да доведе своето Себе по-нататък в окултните изживявания и въпреки това собственото Себе остава за него по-ценно отколкото другите същества, които той иска да познае, в този момент е налице заблудението. И тук, когато проследите този ход на мислите, Вие стигате всъщност до една действителна представа върху това, което е черната магия. Защото черната магия започва там, където окултната дейност е внесена в света, без съответния човек да е в състояние да разшири първо своите интереси до интересите на света, без той да може да цени интересите на другите повече от своите собствени интереси.

Такива неща могат да бъдат дадени в същност само така като се дадат подбудите за представите, защото те имат твърде голямо значение, поради което не би могло да се даде нещо повече освен една подбуда. Аз

искаха да покажат, как човек може да стигне постепенно до там да познае това, което живее в нашата вътрешност като астрално тяло и като Себе, според неговата истинска форма, а не в Майя /илюзията/. Защото така, както човек изживява своето астрално тяло, то не е истинското астрално тяло, то астрално тяло такова, каквото се отразява в етерното тяло. И това, което човекът нарича своето Себе, не е истинският Аз, то е Азът, какъвто той се отразява във физическото тяло. Човек изживява само огледални образи, отражения на своята вътрешност. И ако той би изживял без необходимата зрялост формите на собственото астрално тяло и на своя АЗ в него биха се родили разрушителните инстинкти, той би се превърнал в едно агресивно същество, в него би се родило удоволствието да вреди на другите.

Макар и пътищата, по които върви черната магия, да са твърде различни, целта, която те постигат, има нещо от съюзяването с Ариман или с Шива. И ние се научаваме да познаваме астралното тяло и Аза в тяхната действителна форма само благодарение на това, че знаем: ние можем да се осмелим да ги познаем само тогава, когато утвърждаваме (казваме "да") необходимостта те да бъдат развити и направени достойни, да бъдат това, което трябва да бъдат. Най-вътрешната природа на астралното тяло е егоизъм; обаче идеалът трябва да бъде той да смее да бъде егоист, защото интересите на света стават негови собствени интереси. Идеалът трябва да бъде (относно Аза), да можем, да смее да се потапяме в другите същества, защото е налице волята, да не търсим в другите същества с нашите интереси и самите себе си, а да считаме другите същества по-ценни от самите нас. Самовъзпитанието трябва да стигне до там, да чувствуваме този горен образ в цялото негово окултно морално значение; този образ; това, което сме ние самите, да го преобразим постепенно така, че собствените афекти, собствените инстинкти, желания и страсти да не могат вече да ни сгриват, а с вживяването в астралното тяло да се вживеем в ледената самотност и с това да се отворим за топлината. Това ще рече: да се отворим за топлия интерес, който се разлива от другото същество и да искаме да се съединим с благославящите сили, които излизат от това друго същество.

С това ни е дадена същевременно изходната точка за едно постепенно издигане до висшите йерархии в тяхната истинска форма. Иначе ние не стигахме нагоре в Същевата на висшите йерархии, ако не сме в състояние да застанем достойно срещу тази Имагинация и тази Инспирация, както те бяха описани, и да издържим на техния насрещен образ, т.е.: възможностите в дълбините на човешката природа, когато тя бе изхвърлена от духовните светове долу във физическия свят. Ако не искаме да гледаме двойния образ Каин и Авел под нас и представителя на нашето

висше Себе, но посредника между нас и висшите йерархии, ние не можем да се издигнем нагоре.

Обаче тогава, когато сме в състояние да развием в себе си това чувство, което е посочено тук, ние изживяваме нашето Себе и от него получаваме достъп до йерархиите на висшите чинове.

ДЕВЕТА ЛЕКЦИЯ

Познавах някога един сега отдавна починал поет; този човек ми каза веднъж във втората половина на 80-те години на 19-то столетие, че изпитва страх пред бъдещето на човечеството, че изразът на неговия страх беше може би малко парадоксален, обаче този страх и с посоката, която искаше да покаже със своя парадоксален израз, той изпитваше сериозна горчивина - беше някакси песимистично настроен, защото изпитваше този страх. Този човек каза именно, че му се струва, като че развитието на човечеството към бъдещето става в такава посока, в която човекът ще развие предимно все повече и повече своята глава и всичко останало при човека ще се атрофира по отношение на главата.

Както казах, тази представа му причинява сериозна горчивина и той я изрази парадоксално така: страхувал се, че умственото, интелектуалното същество на човека може да вземе някога надмощие, че главата ще бъде като една огромна сфера и хората ще се търкалят тогава като кълба по земята. Този поет изпитваше една сериозна горчивина с този свой страх; защото той си представяше, че ние живеем в епохата на интелектуализма, на развитието на интелектуалните сили, които имат техния израз в главата, и че тези интелектуални сили ще нарастват все повече и повече, така щото човекът отива към едно бъдеще, което събужда малък копнеж за него. Естествено това е едно напълно парадоксално изказване и бихме могли да кажем по определен начин: също и страхът, който му вдъхваше неговия песимизъм, е по определен начин парадоксален. Но както често се случва с ума, така и в този случай: умът на човека именно, той има тенденцията да се изроди, да прави изводи, когато е налице някое наблюдение.

Можем да наблюдаваме това доста често както във външния екзотеричен живот, така също и в областта на Антропософското Движение. Достатъчно е само да хвърлим поглед наоколо във външния екзотеричен живот и ще забележим, че опитностите, действителните наблюдения, които човекът е направил в течение на различните времена, са предизвикали винаги извънредно голям брой теории и хипотези. Колко много хипотези в течение на развитието на човечеството са потънали така да се каже без стойност в пропастта!

В теософско-окултната област можем да забележим, че някой, който има окултно обучение, който следователно има в известен смисъл ясно-видски сили, съобщава това или онова от действителното ясновидско наблюдение и че след това теоретиците идват и измислят всевъзможни схеми и теории: построяват се нещата. Често пъти наблюдението е малко, но схемите и теориите, които се построяват върху него, обхващат цели светове. Това е именно винаги лошото, че съществува една такава тенденция на ума.

Ние имаме тази тенденция в един още приличен смисъл при прословутата книга "Екзотеричен Будизъм" от Синет. На основата на тази книга стоят няколко действителни окултни факти, те се намират в средната част на книгата, отнасят се за средното развитие на Земята. По-нататък обаче върху това е изграден един схематизъм от цикли и раси и това се върти и търкаля само около себе си по един все повече или по-малко същ начин. Това са изводи, теории, които са направени от малкото действителни, отговарящи на фактите данни, които също се намират в тази книга. Така беше също и при моя поет. Той имаше на заден план един вид несъзнателна инстинктивна имагинация, която му казваше нещо, което е вярно, бихме могли да кажем, е отчасти вярно, едно зрънце вярно, и от това той направи един център, т.е. преувеличи го до безкрайност. Такива неща се случват често пъти в света. Но коя е истината с този въпрос?

Истината е тази, че фактически за нашата настояща епоха, за нашия сегашен земен цикъл човекът е обхванат по отношение на своята глава в определена еволюция, че цялата формация на главата, цялото развитие на главата ще претърпи в бъдеще изменения. Ако насочим поглед към едно много далечно бъдеще на Земята, трябва действително да си представим, че формата на човешкото чело, формата на човешки нос, формата на човешката брада ще претърпят съществени изменения, че по определен начин ще спадне всичко останало, което човек носи на себе си като земен организъм. Но разбира се от само себе си отношението на развиващата се по-нататък глава към останалото тяло през време на Земната епоха никога не ще бъде това на едно търкалящо се кълбо. Следователно това трябва да се приеме като отговарящо на истината само в един много, много тесен размер. В замяна на това през време на по-стари епохи на развитието на Земята, преди средата на Атлантската епоха, изменяем беше останалият организъм на човека, беше обхванат следователно в един вид формиращо развитие. От средата на Атлантската епоха насам организъмът на човека вън от главата се е изменил относително малко - относително малко -, напротив преди Атлантската епоха човекът е минал по отношение на останалия организъм през големи

изменения. От това ще можете да направите извода, - който сега обаче е правилен, защото той не е нищо друго освен изразено в думи наблюдение -, че колкото по-далече отиваме в миналото в Атлантската, в Лемуруската епоха, човекът е изглеждал съществено различно от днес, даже и за неговия собствен поглед. И през Лемурийската епоха човекът е изглеждал напълно различно от това което той е днес.

Онзи изглед, който човекът е имал за самия себе си през последната Лемурийска епоха, се предлага сега по определен начин на човека, когато той постепенно се приближава до онова ясновидско впечатление, което води до това, което вече охарактеризирахме: той води до имагинацията на рая. Аз Ви казах наистина нещо, което е правилно -, че на тази имагинация на рая отговаря едно съвършено изображение на човешкото същество, на физическото човешко тяло, така да се каже като самия рай. Човекът един вид се разрежда, разделя се; настоящето човешко тяло се явява разширено по начин, както това бе описано; обаче в онова време, когато действително беше времето, в което човек може да отиде чрез ясновидството, когато има пред себе си имагинацията на рая, в това време настъпи един скок напред, един мощен скок напред. И чрез този скок, който също може да бъде наблюдаван чрез ясновидската способност, се сви относително бързо това, което бихме могли да наречем разширението на човешкото същество и се превърна в това, което беше след това изходната точка на човека за следващото развитие. Въпреки това непосредственото след времето, на което отговаря имагинацията на рая, човекът беше в неговата форма твърде различен от това, което днес е станало от този човек.

И всъщност всичко това, което в онова време заобикаляше човека в царствата на природата, беше твърде различно от това, което днес заобикаля човека в природата. В сказките, които държах тук, аз вече Ви казах, че човекът би могъл да стигне до тази имагинация на рая, когато през време на състоянието на сън би станал внезапно ясновиждащ и би насочил поглед върху своето физическо и етерно тяло и би се оставил пробуден за съответната имагинация чрез своето физическо тяло и своето етерно тяло. Общо взето можем да кажем, че човекът трябва да е изминал много нещо в езотеричното развитие, ако иска да стигне до тази имагинация на рая. Той трябва да победи много неща, много от това, което е необходимо, за да превърне личните интереси в интереси на човечеството и света.

Когато от най-дълбокия сън - сънят има разбира се различни степени - когато от най-дълбокия сън - човек премине в един по-малко дълбок сън стане ясновиждащ, тогава се получава това, което в развитието на Земята е станало така да се каже действителност по-късно: състоянието, ко-

ето показва, как е изглеждал човекът в древната Лемурийска епоха, след като беше направил големия скок напред. Следователно можем да кажем: съществува една възможност да виждаме това в минало време на земята, чрез това, че човек се отделя със своето себе и своето астрално тяло от физическото и етерното тяло и насочва поглед обратно върху тези тела. Тъй като - бихме могли да кажем - някому идва на помощ природното устройство, понеже през нощта човекът се намира вън от своето физическо и етерно тяло, той може така да се каже да използва това природно устройство и може да устрои упражнението така, че да се събуди от сън обаче да не се върне в своето физическо и своето етерно тяло, да се събуди като в едно друго съзнание и да насочи тогава поглед върху физическото тяло. От това можете да разберете, че това виждане, за което сега току-що говорих, предлага единствената действителна възможност да познаем, как е бил устроен човекът в прадалечното минало. Ще мине дълго време, обаче ще дойде веднъж времето, когато хората ще могат да знаят следното, когато кажат: колко странни са били тези хора на 19-то и 20-то столетие! Те са вярвали тогава, че могат да познаят произхода на човека чрез външно изследване на природата, вярвали са, че могат да направят извода от това, което съществува като животински същества в заобикалящия ги свят на физическото поле, че могат да направят такива изводи относно прадедите на човека.

Обаче сега на човешкото, на действителното развитие на човешкото познание се показва, че може да се стигне до един действителен възглед върху произхода на човека на Земята, върху неговата форма чрез ясновидско наблюдение; че никога не може да се получи по друг начин едно разбиране за това, какъв е бил например човекът в лемурийската епоха, освен чрез ясновидско наблюдение, освен чрез едно ретроспективно виждане, когато човек се остави да бъде подбуден от впечатленията на собственото физическо и етерно тяло. Тогава се показва обаче - така ще знаят хората в бъдеще -, че човекът никога не е бил подобен на никое от живеещите сега в 19-то и 20-то столетие около човека животински форми. Защото формите, които човекът е имал в миналото и които се показват на неговото ясновидско съзнание по посочения начин, се различават от всичко това, което заобикаля човека като животински форми в 19-то и 20-то столетие. Даже и самите изрази, които ние употребихме - Телец, Лъв и т. н. - са употребени само сравнително. Особено смешно е - ще кажат хората на бъдещето - да видим, как хората на 19-то и 20-то столетие свързват отивайки нагоре родословното дърво на човека с маймуноподобни същества.

Защото тогава, в Лемурийската епоха маймуни съвсем не са съществували във формата, в която те са се явили по-късно на Земята, те са се ро

дили първо от слизачи надолу и отпаднали, изродени човешки форми в много по-късно време*. */ Намек също за книгата на А. Базант: "Човекът от къде, къде и накъде". / За насочения в миналото ясновидски поглед едва в средата на Атлантската епоха могат да бъдат въобще намерени такива животински същества, които могат да бъдат сравнени с живеещите днес маймуни.

Колкото по-нататък отиваме в миналото на развитието на човечеството, толкова повече виждаме също, че нашата форма в далечното минало е достъпна само за ясновиждащия поглед, когато гледаме нашето Себе през време на съня. И така се получава също, че когато човек насочва поглед върху самия себе си, той се научава да познава своето физическо тяло в една безкрайно много по-тънка - бихме могли да кажем - по-етерна телесна форма, обаче не в смисъла на днешния етер на физиците. Така се явява тогава човекът на себе си.

Неговата форма е по-скоро подобна на един жив сънищен образ отколкото на формата от плът и кръв, като каквато се явява човекът днес. Така ние трябва да се запознаем с представата, че Азът и астралното тяло, когато те се намират във от човешкото същество, едва ли виждат главата. Тя става подобна на сянка, не изчезва, обаче става напълно подобна на сянка. Напротив по-ясен става останалия организъм на човека. Той става също подобен на сянка, но става така, че човекът не изглежда наистина на себе си да е от плът и кръв, но има ясно впечатление, че има един мощен организъм. Ще Ви се види парадоксално, обаче това отговаря на истината: когато човек вижда себе си с ясновидското съзнание през време на съня, той изглежда на себе си в определени моменти така, т.е. неговото физическо тяло и неговото етерно тяло му изглеждат така за неговото Себе и неговото астрално тяло, че напомня напълно за формата на кентавъра! Само че онова, което при кентавъра се явява като човешко продължение нагоре, което показва човешкото лице, е изцяло подобно на сянка; напротив това, което не съвпада с някаква днешна животинска форма, което обаче напомня в известно отношение за животинските форми, то добива мощ и човек си казва: за духовния поглед това е по-силно, по-гъсто даже от днешната форма от плът и кръв. Аз засегнах вече веднъж тези неща в един цикъл от сказки; обаче естествено вие трябва да се запознаете с това, че всички тези имагинации освен имагинацията на рая са течни и те могат да бъдат описани от различни страни. Аз бих могъл също така да представя един друг изглед и Вие ще видите, че той отговаря само на една друга гледна точка на развитието и тогава ще стигнем до формата на сфинкса.

Редуващото се развитие на човека се представя именно в различни аспекти, в различни изгледи. Много по-правилни, много по-верни митоло-

гичните образи, така наречените митологични символи, отколкото фантастичните умствени комбинации, които днешната наука си съставя. Следователно през нощта ние ставаме една твърде своеобразна форма. Но сега ни става ясно и нещо друго. Когато обгърнем с ясновиждащия поглед това продължение надолу напомнящо за едно животинско същество /при кентавъра Бележка на преводача/, тогава ние се запознаваме с нещо, за което добиваме едно напълно определено впечатление. И аз още вчера казах: тези впечатления, тези вътрешни изживявания са всъщност най-важното. Образите са важни, обаче вътрешните изживявания са още по-важното. Ние добиваме едно определено впечатление, така че след това знаем: това, което всъщност през деня те тласка към твоите чисто лични интереси и, което внася в душата ти чисто лични интереси, то иде от това, което ти виждаш през нощта един вид като животинско продължение.

През деня ти не виждаш това животинско продължение, но то съществува в тебе като сили. Това са силите, които те теглят надолу и те съблазняват към твоите лични интереси. И когато човек развие това впечатление все повече и повече, той стига до там да познае, кой е всъщност действително Луцифер в нашата еволюция. Колкото повече насочваме по-далече в миналото ясновидския поглед към времето, което отговаря на имагинацията на рая, толкова по-красива става формата, която в същност напомня за животинското само за по-късното време. И когато отидем в миналото даже до райското състояние, където положението се представя така, че животинското продължение на човека е откъснато от самия човек и размножено в Телец, Лъв, Орел, тогава можем да кажем, че тези форми, които назоваваме с тези имена за онези древни времена, могат да бъдат в известно отношение за нас също символи на красотата. Тези форми стават все по-красиви и по-красиви. И когато след това отидем по-нататък в минало миналото, във времето, за което говорихме вчера, когато описахме впечатлението на жертвата, ние стигаме във времето, когато така да се каже формата на Луцифер ни се явява в една величествена красота, само така, както той искаше да се запази в еволюцията от старата Луна към Земята.

От описанието, което дадох в моята книга "Тайната Наука", можете да видите, че на старата Луна на човека бе дадено астралното тяло. Това, което ние носим в нашето астрално тяло, е играло главно една голяма роля на старата Луна. Ние го охарактеризирахме обаче като егоистичност, като егоизъм. На старата Луна в човека трябваше да бъде посаден този егоизъм и понеже човекът получи на старата Луна своето астрално тяло, то егоизмът обитава именно в неговото астрално тяло. И понеже Луцифер е запазил своята лунна същност, той пренесе в Земята като

вътрешно качество на своята красота егоизма. Ето защо той е от една страна духът на красотата, от друга страна духът на егоизма. И това, което можем да наречем неговата вреда, неговото беззаконие, би било само това че това, което принадлежеше за човека - ако мога да употребя този израз - само на Луната, а именно да проникне, да се импрегнира с егоизъм, че той пренесе и посади това на Земята. Чрез това обаче, както често пъти споменах, на човека бе дадено именно възможността да стане в самия себе си, в своята вътрешност едно затворено в себе си, свободно същество. Човекът никога не би станал това, ако Луцифер не беше пренесъл егоизма от Луната на Земята. Така ние се научаваме да познаваме Луцифера във вътрешното изживяване така да се каже като нощен дух. И с онази промяна, която става с нашето Себе и с нашето астрално тяло през време на нашето окултно развитие, е свързано това, че ние се чувствуваме през нощта в обществото на Луцифер.

Ако оставите Вашата представа да бъде на повърхността, Вие ще намерите може би отначало, че е наистина фатално нещо, щом, когато стане ясновиждащ и заспива, човекът забелязва, че през време на нощта той идва в обществото на Луцифер. Но ако размислите по-точно, скоро ще разберете, че е по-умно човек да се научи да познава Люцифера, че е по-добре ако той знае, че се намира в неговото общество, - отколкото да вярва, че не се намира там и че го има само действащ невидимо с неговите сили в себе си. Това той има също през време на деня. Лошото се състои не в това, че Луцифер е до нас; защото ние постепенно се научаваме да го познаваме като дух, който донася свободата. А лошото се състои в това, да не го познаваме. Но по определен начин, след като човекът го е виждал при неговото изкушение в Лемурийската епоха, той не трябваше да го вижда по-нататък; защото към онова първично изкушение в лемурийската епоха биха настъпили след това чисто частични изкушения.

Ето защо онова божествено-духовно Същество, което работеше за напредъка на човека, трябваше да тегли една завеса пред нощното виждане. С това обаче за човека бе изгубено също всичко, което той би могъл иначе да вижда през нощта. И сънят покрива пред човека света, в който той се намира от заспиването до събуждането, сънят закрива този свят с тъмнина. В момента, в който завесата би била изтеглена, завесата, която покрива нощта с тъмнина, ние бихме намерили, че Луцифер е до нас. Ако човекът би бил достатъчно силен, това не би му причинило никаква вреда. И понеже отначало той не можеше да бъде достатъчно силен в смисъла на развитието на Земята, тази завеса трябваше да бъде дръпната над съня през нощта. И след първичното изкушение, което остави като свое последствие възможността за човешката свобода, не трябваше

да настъпят други изкушения чрез непосредственото виждане на Луцифер от заспиването на човека до неговото събуждане.

Но съществува един еквивалент, една равностойност. Човек не може да вижда именно Луцифера през нощта, ако не може да вижда през деня неговия другар, Ариман. И така за човека, който е стигнал така далече в развитието на своето Себе и на своето астрално тяло, дневното, което произвежда виждането на нещата през време на будното състояние, става различно от това, което то е за наивния човек. Човек се научава да познава, че той застава по друг начин пред нещата отколкото е заставал пред тях по-рано преди развитието на своето Себе и на своето астрално тяло. Човекът се научава първо да вижда определени впечатления като действия на ариманическите същества, които иначе приема в абстрактен смисъл. Така той се научава да познава, че желанието, не онова, което идва от вътре - това последното е луциферическо -, но това, което идва от вън, това, което събужда желанието на човека от вън, което следователно ни привлича в нещата и съществата около нас, така че ние следваме това привличане от личните интереси, следователно всичко това, което ни съблазнява към удоволствието отвън: човек се научава да познава това като ариманическо впечатление. След това той се научава да познава като ариманическо впечатление всичко това, което ни вдъхва страх от вън, което събужда страх у нас от вън.

Това са два полюса - бих могъл да кажа: наслада и страх. Около нас е така нареченият материален и така нареченият духовен свят. Материалният свят както и духовният се явяват на външната дневна будност в майа (илузия). Външният свят на сетивата се явява в майа; защото хората не виждат, че навсякъде, където те са възбудени от външните неща и същества към наслада, надничат навън Ариман и предизвикват наслада на душата. Обаче онова, което например материалистите отричат, че действителната духовност е навсякъде в материята, това произвежда страха; и когато материалистите забелязват, че страхът идва при тях от подосновите на тяхната душа, от астралното, те се заглушават, тогава те измислят материалистичните теории, и дълбоко вярно е това, което поетът (Гьоте) казва: народът не вижда никога дявола - именно Аримана - даже когато той ги държи за яката. Защо се провеждат например събрания на материалистите? За да призват дявола.

Това е вярно в буквалния смисъл, само че хората не го знаят. Навсякъде, където днес се провеждат събрания на материалистите и се застъпват красиви теории, според които съществува само материя, - там Ариман държи народа за яката и не съществува никакъв по-благоприятен случай днес за проучването на дявола, освен когато се отиде в материалистични или монистични събрания. Така Ариман придружава човека, когато той

е минал през определено развитие в своето астрално тяло и в своето Себе, придружава го на всяка стъпка. Когато човек започва да го вижда, той може да се пази от него, тогава той вижда, че Ариман лъже от съблазните на насадата и от впечатленията на страха.

Отново поради незрялостта на хората Ариман трябваше да стане скрит, т.е. върху неговото същество бе хвърлено едно було.

Това стана по малко различен начин отколкото при Луцифера. То бе направено така, че външния свят бе потопен за човека в майа, в илюзия, като бе направен да вярва, че вместо Ариман, който надзърта навсякъде, навън в света съществува материя. Навсякъде на мястото, където човекът сънува материя, там в действителност е Ариман. И най-голямото изкушение в материалистичната теория на физиката, са материалните атоми; защото тези последните не са в действителност нищо друго освен силите на Ариман.

Но човечеството като цяло се намира в едно развитие, в една еволюция. И тази еволюция става така, че човекът развива отивайки към нашето бъдеще все повече и повече силите на интелектуализма. Чрез това неговата глава ще приеме външно пластично една друга форма. В известно отношение началото на това развитие към интелектуализма бе дадено в зората на новите естествени науки, от около 16-то столетие насам. Това интелектуално развитие, когато то ще се задълбочи все повече, ще упражни голямо влияние върху Себе-то и върху астралното тяло на човека.

Настъпи едно време, когато хората още имаха традиция на старото ясновидство, - то съвпадна именно със зората на новите естествени науки. . . това беше именно 16-то столетие: тогава хората знаеха, че ще дойде едно бъдеще, когато хората ще станат способни да виждат действително все повече и повече Ариман, поради по-високото развитие на Себе-то и на астралното тяло.

След това, понеже именно в първото време интелектуалното развитие се опълчи с всичката сила против възприятието на духовното, тогава настъпи едно затъмнение. Обаче 16-то столетие можа да обърне вниманието в образа на придружачия Фауста Мефистофел, който не е нищо друго, освен Ариман, че всъщност Ариман ще стане по съзнателен начин все по-опасен и по-опасен за бъдещето развитие на човечеството, че така да се каже Ариман ще стане все повече и повече един вид съблазнител, един вид изкусител на човешкия род.

В първото време това се показва само чрез факта, че хората все още имаха един спомен за старите духовни форми. Сега това бе забравено от общото човечество, обаче в бъдеще на човека ще се наложи вече познанието, че през целия негов буден живот той е придружен от Ариман –

Мефистофел. На това отговаря обаче естествено насрещния образ, а този образ е, че човекът отива към едно бъдеще, при което на всяко събуждане пред съзнанието му бързо ще преминава като един сън - и след това той ще получи едно все по-ясно и по-ясно впечатление, че неговия ношен другар е бил Луцифер.

От това Вие виждате, че чрез окултното развитие на своето Себе и на своето астрално тяло човекът може да предчувствува нещо от това, което ще настъпи в бъдещето на човечеството, ще може да предчувствува нещо от обществото, от дружеството на Луцифер и на Ариман. Чрез определена закономерност в развитие то през време на Лемурийската епоха при човек дойде първо Луцифер, след това по-късно, като последствие на луциферическото влияние, дойде влиянието на Ариман. В бъдеще ще бъде обратно: ариманическото влияние ще бъде първо силно и след това към него ще се присъедини луциферическото влияние.

Влиянието на Ариман ще действа предимно в будното състояние, влиянието на Луцифер предимно през време на съня или във всички състояния, които са наистина подобни на съня, но са съзнателни, във все повече и повече развиващите се ясновидски състояния на човешката душа. Ето защо, понеже Ариман трябва да навлезе във външния сетивен живот на човека в будното състояние, човекът се нуждаеше първо от защитата против Ариман за будното състояние.

Такива защитни импулси са давани много, много столетия в развитието на човечеството, преди да се яви съответната опасност. Докато сега все още не е налице пълното съзнание за Ариман-Мефисто при общото човечество, защитният импулс е настъпил в началото на нашето летоброене с явлението на Христос в земното развитие. Фактът, че Христос се яви веднъж във физическо тяло в земното развитие, това беше предварително положената грижа поглед човекът да може да бъде въоръжен чрез приемането на Христовия Импулс против необходимото влияние, което ще дойде от Ариман-Мефисто.

За да бъде човек въоръжен по-късно, когато ще бъде налице влиянието на Луцифер, което влияние ще дойде за едно друго съзнание: против това човекът ще бъде въоръжен чрез явяването на Христос в етерно тяло, за което също аз говоря, че то приближава. Както някога Христос се яви във физическо тяло и от това излезе по-нататък Импулсът, така също Христос ще бъде виждан в етерна форма още от това 20-то столетие, първо за малък брой хора, след това за все по-голям брой.

И така ние виждаме, как чрез един вид равновесие, чрез един вид подържане равновесието на импулсите, се произвежда напредващото развитие на човека. Онова, което е описано в разказа за изкушението в Евангелията, как Христос стои срещу Луцифер и Ариман, в едното Евангелие

така, в другото по друг начин - аз описах веднъж това -, е свидетелство за това, че чрез Христовия Импулс, чрез Импулса на Тайната на Голгота човекът може да намери правилното бъдещо развитие. Присъщо е на едно действително развитие на Себе-то и на астралното тяло човекът да може да получи в това изменено Себе и в това изменено астрално тяло впечатленията относно това, как стои работата с Ариман, как стои работата с Луцифер и как стои работата с Христос в развитието на човечеството. И едно правилно развитие на Себе-то и на астралното тяло води до едно такова познание на трите обуславящи развитието на човека Импулса.

Обаче едно правилно развитие включва една насочване на егоистичността на астралното тяло към всеобщите интереси на човечеството и на света. И като отрова действа, когато в онези области на неговото ясновидско наблюдение, където той би трябвало да наблюдава само пропит от всеобщите интереси на човечеството и на света, човек внася лични интереси и лични възжеления. Тогава ясновидското наблюдение не се получава истина, а се явяват имагинации, които са лъжливи, неправилни, които са само отражения на личните интереси и на личните възжеления. Тогава може да се случи понякога, щото един ясновидец, който е още нацяло изпълнен от личните възжеления и интереси, да стори нещо като следното: аз получих едно писмо, в което някой ми пишеше, че трябва да ми съобщи нещо, което аз трябва да зная, а именно, че той е преродения Христос в едно физическо тяло, че неговият адрес е Лондон и т.н., че Мария се е преродила в едно физическо тяло, че нейният адрес е този на неговата племенница. . . улицата тази и тази. Че апостол Павел се е преродил; това бил неговият шурей, чийто адрес също беше посочен в писмото. И по този начин цялото общество, което е описано в Евангелия та, се е преродило в онова родство и в споменатото писмо бяха дадени отделните адреси. Бих могъл да покажа всекиму това писмо. То е един документ, колкото и смешно да изглежда, за пренасянето на личните интереси в онези висини, където трябва да царува интересите на човечеството и на света.

Но сега трябва да ни бъде ясно, че, когато някой се заблуждава относно своите абстрактни умствени познания, всъщност с тази грешка той поставя нещо, което може лесно да се контролира, нещо, което скоро може да бъде отстранено от света, въпреки че познанието на човека има онзи ужасен произход, върху който аз обърнах вчера вниманието. Понеже познанието на човека, както то се проявява в нашия буден дневен живот, съдържа такива разредени и изтънени импулси, че човек може да развие по отношение на тези разредени импулси пълна свобода, затова никой не трябва да се оставя заслепен от това, което човешкият инте-

лект измисля като глупости, те за кратко време могат да бъдат излекувани.

Но да предположим, че в ясновидското гледане се стига по описания начин до невярна имажинации. Тогава тези неверни имажинации действуват по определен начин психически заразяващо, те заразяват така, че различават именно здравия човешки разсъдък и интелектуалност, правят ги да угаснат. Следователно те вредят в един съвършено друг размер, отколкото чисто интелектуалните глупости. Ето защо, когато човек се опита да проникне с формите на здравия човешки разсъдък всичко това, което се добива в полето на Окултизма, той постъпва правилно. Когато човек предава направо имажинацията и не се старае да я оправдае по този начин, както именно ние се стараем в този цикъл от сказки, - и предава само такива имажинации, които са неверни, като чисти имажинации - тогава той измамва именно онова в другия, което би трябвало да се разбунтува за отхвърлянето на такива имажинации.

И винаги може да се случи така, че - докато този, който разпространява глупости на ума, лесно предизвиква критика - някой, който разпространява лъжливи имажинации, отнема с тях на другите, които вярват в него, именно възможността за критика, т. е. заслепява ги за необходимото отхвърляне на съответните имажинации.

От това можем да видим, как в същност в момента, в който познанието надхвърля това, което е определено за хората в естествения ход на развитието, как в този момент, в който човекът се издига до ясновидското познание, е безусловно необходимо неговото развитие да върви към всеобщите интереси на човечеството и на света. Това е нещо, което ще бъде признато във всяко време в истинския Окултизъм. Да се твърде обратното, че би могло да съществува едно здраво влизане в духовните светове, следователно едно здраво развитие на човешкото астрално тяло и на човешкото Себе независимо от разширението на човешките интереси на света и на човечеството, следователно обратното твърдение на това, което бе направено тук, би могло да произхожда само от едно лекомислено отношение към Окултизма.

Това трябва да считаме като много важно, когато говорим за промените, които стават с астралния човек и с неговото Себе при висшето духовно развитие.

ДЕСЕТА ЛЕКЦИЯ

Видяхме, че чрез сериозното водене на езотеричното или окултно развитие с 4-те главни членове на човешкото същество стават промени, и можем да отбележим, че в нашето описание главната стойност бе поставена върху вътрешната промяна на тези членове на човешката природа,

върху онези промяна, която бива изживявана във вътрешността. Трябва добре да различаваме тази изживяна във вътрешността промяна от онова описание, което може да бъде дадено за погледа на ясновидеца навън. Това е естествено нещо друго. При същинското езотерично развитие е първо важно, че човек знае, какво става вътре в него и какво стои пред него, когато той минава през едно окултно развитие. Интересно, макар и не толкова важна, е промяната, каквато тя става видима за ясновидското наблюдение. И тук, характеризирайки нещата накратко, можем да кажем: това, което човек възприема вътрешно като един вид добиване на по-голяма подвижности на една по-голяма независимост от отделните части на физическото тяло, то се показва за ясновидския поглед, който следователно не изживява вътрешно промяната с физическото тяло, а гледа на тази промяна отвън, то се показва чрез това, че физическото тяло на един човек, който е обхванат в окултното развитие, някак си се разделя, разцепва се; и чрез това, че то се разцепва, ясновидският поглед го чувства като разделящо се, като разпадащо се. За ясновидския поглед физическото тяло фактически израства при една личност, която напредва все повече и повече в окултното развитие. И можем да кажем: когато имаме работа с някого, който е обхванат в едно действително окултно развитие, ние го виждаме така, че, когато го срещаме в определено време, онова, което ясновидският поглед вижда като физическо тяло, има определена големина; когато го срещнем отново след години, това физическо тяло е израснало, станало е значително по-голямо. Съществува следователно един такъв растеж на физическото тяло над обикновената физическа големина. Но това е свързано с факта, че това физическо тяло е станало повече сякоподобно. Обаче тогава забелязваме: когато съответният човек се е развил, той ни показва едно все повече увеличено физическо тяло; но тогава то е съставено от отделни части, тези отделни части ни се представят в онова, което в окултния живот се нарича имагинация.

Физическото тяло на една обхваната в окултното развитие личност ни се показва все повече като един сбор от имагинации, от вътрешно живи и подвижни образи. И тези образи са или стават по-скоро все по-интересни, защото тези образи не са какви да е. Когато съответният човек се намира в началото на окултното развитие, те са отначало не особено важни; те са най-малко важни когато ясновидският поглед наблюдава неразвита още окултно човек.

Когато наблюдаваме неразвита още окултно човек, ние виждаме определен брой образи, имагинации. Това, което е физическата материя, то изчезва за ясновидещия поглед и на негово място се явяват имагинации, обаче те са така вмъкнати едни в други, че не показват приятни,

вътрешно блестящия изглед на едно лице, което е обхванато в окултно-то развитие, а се показват като затъмнена материя. Но те се оказват също при неразвятия човек, а именно като части, и всяка част се отнася към нещо в Макрокосмоса. Главно можем да наблюдаваме 12 такива части. Всяка такава част е в същност една картина; една картина на една част на великия свят.

Когато имаме всичките 12 заедно, ние имаме впечатлението, че някой непознат художник е създал миниатюрни образи от Макрокосмоса - 12 на брой - и е съставил от тях човешкото физическо тяло. Когато личността е обхваната в окултното развитие, тогава този образ става все по-голям и по-голям, но също и вътрешно по-приятен и по-приятен, става светещ отвътре. Това иде от там: при една личност, която не е обхваната в окултно развитие, макрокосмосът е изобразен в него само в неговия физически аспект; обаче при една личност, която минава през едно окултно развитие, в образите се показват все повече и повече също духовното съдържание, показват се образите на духовните същества на макрокосмоса. Така на нас окултното развитие ни се представя също така, че обхванатата в едно окултно развитие личност се превръща от един само физически микрокосмос в един духовен микрокосмос. А това значи, че тя показва в себе си не само образите на планетите и на слънцата, а и тези на Съществата на духовните йерархии, на висшите йерархии.

Тази е разликата между едно лице, което не е обхванато в окултно развитие, и едно такова, което се намира в окултно развитие. И колкото повече човек напредва в своето окултно развитие, показват все по-висши йерархии. Следователно когато гледаме човешкото физическо тяло на окултно развития човек, ние се научаваме така да се каже да познаваме състава на света. Така изглежда физическото тяло на човека за ясновидският поглед.

ЕТЕРНОТО ЧОВЕШКО ТЯЛО показва при едно не намиращо се в окултно развитие лице хода на развитието на света, това, което се редува във времето. То показва, как планети и слънца или също отделни човешки култури на Земята или също отделни човеци се изменят чрез техните възплъщения, как изглеждат в редуващото се развитие. Следователно, етерното тяло е всъщност разказвачът. То разказва хода на развитието на света. Докато физическото тяло на човека е като един сбор от картини, нарисувани от един художник, етерното се оказва като един вид разказвач, който разказва историята на света в своите собствени вътрешни процеси. И колкото повече един човек е обхванат в едно окултно развитие, толкова по-далече нагоре се простират разказите. Един човек, който е относително малко обхванат в окултно развитие, показва за ясновидския поглед в своето етерно тяло може би няколко поколения, ко-

ито са го предхождали във физическото наследство, - защото това развитие се показва още също в етерното тяло на човека. Колкото повече една личност напредва в окултното развитие, толкова повече е възможно в нейното етерно тяло да бъдат видени култури на човечеството, отделни възплъщения на едни или други индивидуалности, даже да се издигнем до космическото развитие и до участието на Духовете на висшите йерархии в космическото развитие.

АСТРАЛНОТО ТЯЛО на човека може да бъде видяно за обикновеното наблюдение така да се каже само чрез неговия сянков образ, чрез мисловни, волеви, чувствени изживявания. То става все повече и повече един израз на онова, което представлява стойността на човека по отношение на неговото съществуване в Космоса. Моля Ви да приемете това описание, това изложение като твърде особено важно Астралното тяло на един човек обхванат в едно окултно развитие става все повече и повече израз за стойността на човека в Космоса.

Ние описахме, как стигаме до това, че в неговата първична същина астралното тяло е един вид егизъм, как обаче окултното развитие трябва да победи този егизъм чрез това, че интересите на личността стават интереси на света. Ако наблюдаваме астралното тяло на една личност обхваната във високо развитие, тогава ще видим в това астрално тяло, според това, дали то се оказва тъмно или мрачно или се показва вътрешно ясно блестящо, дали то се проявява в пронизително крещящи тонове или в хармонични мелодични звуци. От това ще видим, дали съответният човек е насочил своето развитие така, че е останал свързан със своите лични интереси на света в свои лични интереси

Това е, което може да се получи при астралното тяло на една човешка личност обхваната в едно висше развитие, че ако развитието е вървяло съгласно истинския окултен морал, ние можем да видим по него, колко чудесен става човекът чрез това, че е разрешил хоризонта на своите интереси от личната област в общочовешката област и в общите интереси на света. Астралното тяло става все по-лъчезарно все повече наподобява едно слънце, чрез това, че човек се научава все повече и повече да превърне общите интереси на човечеството и на света в свои собствени интереси.

Себе-то на човека показва, колко човек напредва повече в своето развитие, все повече тенденцията да се разцепи, да се раздели. То изпраца така да се каже съдържанието на своето съзнание навън. Това съдържа ние и съзнанието прави посланически пътувания в света. Когато човек иска например да познае едно Съществуване от йерархията на Ангелите, тогава не е достатъчно той да приложи познавателни сили от обикновено естество. Ако той иска действително да го познае, тогава трябва да мо-

же да пренесе своето съзнание, т. е. трябва да може да отдели силите на своето Себе и да пренесе една част от своето себесъзнание в сънищата на съответното същество от йерархията на Ангелите. С каквото и същество да се запознаем, ние можем да се научим да го познаем само като пренесем нашето себесъзнание в съответното същество. Този е стремежът на Себе-то да излезе от себе си, да се пренесе в другото същество и това, което е живяло първо само в самия човек, да го оставим да живее по-нататък в другото същество. Този стремеж се показва на една пониска степен на човешкото същество, на степенята на обикновеното човешко съществуване, в определен стремеж да отстрани от самия себе си своето съзнание. Той се показва в необходимост от сън.

И това, което тласка душевно човека към сън, то е напълно същият импулс, който при висшето развитие на съзнанието не води в несъзнателния свят на съня, а в съзнанието на Ангелите или на Духовете на Формата или на по-висшите йерархии. Така ние можем да изкажем парадоксалните думи: що значи, човек да се научи да познава един от Елохимите, един от Духовете на Формата? - Това значи, той да се е развил така далече, че да бъде в състояние да премине със своя сън в съзнанието на Елохима и да се събуди в Елохима със съзнанието на този Дух на висшите йерархии. Това значи познаване на едно по-висше Същество: благодарение на по-висшите сили развити в него да отдаде своето съзнание, както го отдава в съня, но да го отдаде благодарение на по-висшите сили развити в него така, че това съзнание да се събуди и да му просветне като съзнание на това по-висше същество.

Така, при едно правилно окултно развитие астралното тяло става като едно слънце, което излъчва своите мирови интереси. Обаче когато едно Себе добива едно високо развитие, то става като планетите, които са въртят около това слънце на астралното тяло и които в тяхното въртене през света срещат други същества и като срещат други същества, донасят от тези други същества известия за познаващото същество на човека. Така при един човек обхванат в окултното развитие и Себе-то предлагат фактически образа на едно слънце - това е астралното тяло -, заобиколено от неговите планети - това е един брой от размноженията на Себе-то, които са изпращани в други същества, за да може човек чрез това, което се отразява към него чрез него чрез неговото размножено Себе от тези други същества, да познае същността на тези други същества.

И чувството, което човек има при познаването на членовете на висшите йерархии в тяхното вътрешно същество /чрез физическото и етерно тяло ние се научаваме да ги познаваме в тяхното външно същество; вътрешно ние се научаваме да ги познаваме чрез астралното тяло и Себе-

то, ние влизаме чрез астралното тяло и Себе-то така да се каже в общение с тези същества на висшите йерархии/, чувството, което имаме, е: като че в нашето астрално тяло би трябвало да станем едно слънце и да отделим, да отцепим едно себе, което има заложбата да се потопи в Йерархията на Ангелите; да отдадем от нас едно друго себе, което има заложбата да се потопи в йерархията на Духовете на Формата. Едно четвърто себе се потопява в йерархията на Духовете на Движението, едно пето се потопява в йерархията на Духовете на Мъдростта и на волята, едно шесто се потопява в йерархията на Херувимите и едно седмо в йерархията на Серафимите. Възможно е, обични приятели, когато човекът е издигнал 4-те членове на своето същество до една висока степен на развитието, той да стигне действително до такова изживяване, което сега бе охарактеризирано. Това е възможно; обаче наред с това, че човекът стига до едно такова развитие на своето Себе, каквото аз сега токущо посочих, той може да стигне до едно още по-високо развитие на своето Себе.

Чрез това, че Себе-то отделя от себе си 7 Себе-та, чрез 8-то, което остава, той минава през едно по-високо развитие. Следователно, моля Ви, гледайте нещата така: ние имаме първоначално Себе на човека, което му е дадено преди той да е минал през едно окултно развитие. Сега той минава през едно такова развитие и благодарение на това този човек изпраща от себе си 7 Себе-та. С това, което му е било дадено първоначално, той можа да изпрати от себе си 7 Себе-та, но за изпращането на тези 7 Себе-та от себе си той трябваше да развие една вътрешна сила.

Благодарение на факта, че това Себе извърши това, то се е издигнало с една степен по-високо. Сега аз Ви моля да помислите, че процесът който описах тук в неговата крайност, се извършва постепенно. Човекът, който минава през едно окултно развитие, не е веднага едно свършено слънце в своето астрално тяло, заобиколено от планетите на неговото Себе, а той постига първо едно несвършено слънчево съществуване, несвършени развития на своите планетарни Себе-та. Всичко това става постепенно. С това обаче върви също бавно и постепенно развитието на обикновеното Себе преминаващо в по-висше Себе. Когато това развитие е стигнало до определена точка, когато следователно Себе-то стига по-високо и по-високо, тогава постепенно се предлага възможността човек да вижда миналите прераждания.

Следователно тук аз Ви отбелязвам точката, която дава възможност човек да вижда в миналите прераждания. Това е развитието на Себе-то над самото себе си, така че то се издига над себе си чрез сили те, които му дават същевременно възможността да вижда висшите йерархии. Следователно бихме могли да кажем: чрез своето окултно развитие човекът

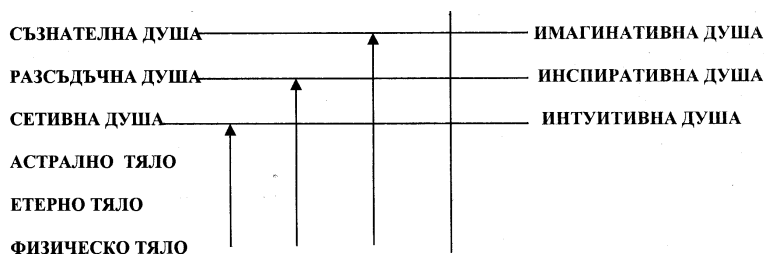
става по отношение на неговото Себе и неговото астрално тяло подобен на звездите, подобен на една звездна система за ясновиждащия поглед. С това, обични приятели, аз Ви описах повече или по-малко онова, което се получава за външното ясновидско гледане на една друга, минала през окултното развитие личност, на една личност станала ясновиждаща, докато през изминалите дни Ви описах повече вътрешните изживявания.

Необходимо е да опишем още нещо важно, което трябва да разшири повече един направен вече намек. Следователно, когато човек развива своето астрално тяло и своето Себе, той стига, както виждате, до там, да вижда изпълнен със Същества на висшите йерархии - Ангели, Архангели, Архаи и т. н. - един свят, който по-рано е бил празен за него. Сега Вие можете да зададете въпроса: изменят ли се също и природните царства около човека?

И действително природните царства се изменят твърде много. Видите ли, аз Ви казах преди, че за ясновидеца физическото тяло се явява още при обикновената личност като сбор от картини, които стават вътрешно все по-лъчезарни, колкото повече личността напредва в нейното развитие. Но какво е положението при животните? Да, когато гледаме животните с ясновиждащ поглед, тогава тяхното физическо тяло също се превръща в имагинации и тогава ние знаем: тези животни не са това, което те изглеждат в майа, а те са имагинации, т. е. те са имагинации мислени в едно съзнание. Кой мисли, кой ги представя следователно животните като имагинации? Животните, също растенията в техните външни форми - растенията обаче по-малко отколкото животните и най-малко минералите - са имагинации на Ариман.

Нашите физици търсят материалните закони във външните природни царства. Окултният познавач констатира все повече и повече, че външните природни царства, доколкото те се представят като материални същества, са имагинации на Ариман. Ние знаем, че на основата на животните стоят групови души. Груповите души не са имагинации на Ариман, а отделните индивидуални животни във външни форми са имагинации на Ариман. Когато имаме следователно царството на лъвовете, тяхната групова душа принадлежи така да се каже на добрите духовни Същества и борбата на Ариман против добрите духовни Същества се състои именно в това, че той отпечатва груповите души на животните в отделните индивидуални форми на животните и им отпечатва своите имагинации. Отделните форми лълове, каквито те ходят реално навън по Земята, са извлечени от груповите души чрез Ариман. Така на нас постепенно ни се показва също и за обикалящият свят преобразяващ се в нещо съвършено различно от това, което той изглежда в майа, в илюзия.

Сега, за да можете да изведете мислите нагоре като една стълба, мисли, които се разкриха в течение на този цикъл от сказки, искам да Ви дам още една схема, една схематична рисунка. Първо искам да начертая тук в ляво това, което можем да наречем разчленението на обикновения човек: физическо тяло, етерно тяло, астрално тяло, Сетивна душа, Чувстваща или Разсъдъчна душа, съзнателна душа, Духовно-Себе, Дух-Живот и Човек-Дух. Така познаваме ние разчленението на човека. Вътрешността на човека е Сетивната душа, после Чувстващата или Разсъдъчната душа, после Съзнателната душа, след това Духовно Себе. Аз не записвам по-висшите членове, понеже сега не се нуждаем за случая от тях, можем само да си ги представим.

Този състав на човека се показва външно така, че телесната част съществува в долните членове, това, което се изживява душевно, в трите средни членове, и Духовното Себе съвсем не съществува още в обикновения човек, а съществува в една бъдеща перспектива.

Когато човек минава през едно окултно развитие, първо се касае за това, че определени неща в самата душа биват подтиснати. Ние видяхме, как важното се състои особено в това, човек да стигне до там да заличи външните сетивни впечатления. Това е първото изискване за окултното напредване на човека, той да заличи външните сетивни впечатления. Чрез това, че човек заличава външните сетивни впечатления, се изменя онзи член на неговата душа, който се развива предимно чрез действието на външните сетивни впечатления. Това е Съзнателната душа. Разберете добре: Съзнателната душа се намира понастоящем в нейното главно развитие, защото се разчита главно на външните сетивни впечатления. Фактът, че Съзнателната душа се засилва вътрешно най-много чрез и под впечатленията на сетивата. Вие не трябва да смесвате това с другия факт, че сетивните впечатления са опосредствувани чрез Сетивната душа.

Когато се касае за окултното развитие, трябва да имате предвид, под какви влияния Съзнателната душа се засилва най-много. А това става

под влиянията на външните сетивни впечатления. Когато тези външни сетивни впечатления биват заличени, Съзнателната душа бива заглушена, понижена в нейния живот. Така че следователно - (отдясно искам да отбележа това, което отговаря на душевните членове в окултно развиващия се човек) Съзнателната душа в окултно развиващия се човек ще трябва да отстъпи назад. Следователно разбира се това, което в обикновения живот на човека води до там, той да подчертае своя Аз, което го води до там, да подчертае преди всичко този Аз във всички възможни области. . .

В нашето време този Аз е подчертаван вече в областта на мисленето. Ние не можем да чуем нещо по-често, освен: това е моето становище, аз мисля това или онова. Като че важното е това, което този или онзи човек мисли като че важното не е повече това, що е истината. . . Вярно е, че сборът на трите ъгъла на един триъгълник е равен на 180 градуса и е безразлично, какво становище заема човекът към това Вярно е, че йерархиите се делят на три пъти по три нагоре от човека и е безразлично, какво становище заема човекът относно това. Следователно това, което е подчертаване на Аза, отстъпва назад; В замяна на това Съзнателната душа, която по-рано служеше предимно за културата на Аза, се изпълва постепенно с това, което наричаме имагинация.

Можем именно да кажем: при окултно развиващия се човек Съзнателната душа се превръща в имагинативна душа.

След това от изложенията дадени през миналите дни знаем, че трябва да бъде изменено, преобразено самото мислене, което се развива предимно в Разсъдъчната или Чувстващата душа. Ние чухме, как мисленето трябва все повече и повече да се откаже да развива собствените мисли, както трябва все повече и повече да подтисне собственото мислене, как човешката личност трябва да подтисне собственото мислене. Когато човек успее да подтисне това, което в обикновения живот е направил от своята Разсъдъчна или Чувстваща душа, тогава на мястото на това, което живее като обикновено мислене, като разсъдливост и също като обикновен чувствен живот в човека на физическото поле, идва Инспирацията, тогава Разсъдъчната или Чувстващата душа се превръща в инспиративна или в инспирирана душа (Вдъхновена душа). Вдъхновените произведения на културата са били инспирирани, вдъхновени в преобразената Разсъдъчна душа.

Сетивната душа бива постепенно заличена чрез това, че човек побеждава главно астралното тяло, че прави от интересите на света своите собствени интереси и чрез това се издига все повече и повече над личното усещания. Чрез това Сетивната душа, всички вътрешни импулси, вътрешни страсти и афекти се превръщат в Интуиции. И на мястото на

Сетивната душа се явява интуитивната душа. Така, че сега ние можем да отбележим тук откъсно окултно развития човек, за когото казваме: той се състои от астрално тяло, етерно тяло и физическо тяло, обаче вътрешно се състои от интуитивна душа, инспиративна душа, имагинативна душа, която след това преминава в духовното Себе.

И сега от схемата, която предава правилно фактите на окултното наблюдение, от резултатите на сказките можете да задържите, как чрез степенята на своето развитие, чрез степенята на своето морално развитие човекът влияе върху своето окултно развитие. Какво представлява следователно един човек, който е изцяло изпълнен от лични афекти, от лични страсти, който действуват, бихме могли да кажем, под впечатлението на човешките инстинкти? Един такъв човек живее още напълно в своята Сетивна душа. Той не смекчава, не обуздава своите инстинкти чрез понятията на ума, а още по-малко чрез развитието на своята Съзнателна душа, на своето съзнание. Ако сега на схемата отбележим в средата моралното развитие с тази черта (малката стрела), той се е развил само до Сетивната душа.

Следователно може да се яви случаят, щото един човек да бъде развит само до Сетивната душа, т.е. оставя да владеят в него напълно неговите лични желания, инстинкти и т. н. Да предположим, че един такъв човек се издигне чрез окултното развитие. Последствието ще бъде, че той превръща своята Сетивна душа в Интуитивна душа и има определени интуиции. Обаче тези интуиции не се представят като нещо друго, освен като преобразования на неговите собствени лични нагони, желания и инстинкти. Един човек, който е достигнал със своето морално развитие до Разсъдъчната душа, т.е. който е усвоил чисти понятия, общи понятия, които обгръща в своето сърце по определен начин общи световни интереси, той ще превърне поне своята Чувстваща душа в Инспиративна душа и може да стигне до определени вдъхновения, инспирации, макар и неговата ясновидска сила да не е напълно чиста.

Само когато човекът е стигнал със своя Аз действително до Съзнателната душа, тогава той развива първо преобразуването на своята Съзнателна душа в Имагинативна душа, а другото се получава така да се каже като едно самопонятно последствие, понеже той е минал вече през другите стадии. Ето защо в нашето време едно съответно действително ясновидство трябва да бъде насочено към това, да постави на човека задачата, да води своето морално развитие по такъв начин, че първо да заличи своите инстинкти, желания от лично естество, от личното същество и да се издигне до становището на общите интереси на света; след това един такъв човек трябва да се старае да обхване себе си действително като Аз, но да се обхване като Аз в Съзнателната душа. Тогава Сетивната

душа, Разсъдъчната и Съзнателната душа ще могат да бъдат превърнати без опасност в Интуитивна душа, в Инспиративна душа и в Имагинативна душа.

Когато разглеждаме обикновеното съзнание на физическото поле, Сетивната душа е най-богатата душа. За щото колко много инстинкти и нагони се крият в една душа, в една човешка душа, когато тя стои още толкова ниско! На какви ли нагони и желания не е способна една такава душа! Малко по-бедна е една човешка душа относно чувственото и умственото съдържание, обаче най-бедна е тя като Съзнателна душа, спарушена до съзнанието на Себе-то, следователно така да се каже до една точка. Бихме могли да кажем: фигурата, която ни представя човешката душа в нейното естествено състояние на физическото поле, би представлявала един вид насочена нагоре пирамида (виж двата триъгълника) - долу на основата сборът от инстинкти, желания и страсти, горе на върха точката на съзнанието. Една обратна пирамида представлява развитата душа на истинския ясновидец: една пирамида, която има своята основа горе, а именно всички възможни имагинации, които човек може да си

образува и които изразяват там всичко, което може да ни изобрази съдържанието на света, а долу като връх онова, което дава висшето отделно съзнание на човека. Обаче тази схема е така да се каже меродавна още в един друг смисъл. Аз вече посочих това в новите издания на моята книга "Теософия", че можем да кажем: Сетивната душа е така да се каже временно преобразеното астрално тяло. Така щото тук можем да поставим заедно физическото тяло, след това етерното тяло, след това астралното тяло. Временно преобразеното астрално тяло е сетивната душа на физическото поле; временно преобразеното етерно тяло е Разсъдъчната или Чувстващата душа и временно преобразеното физическо тяло е Съзнателната душа. Следователно в настоящия цикъл на развитието на човечеството ние имаме Съзнателната душа локализирана първо във физическото тяло, т.е. така, че тя си служи с физическите инструменти /органи/. Разсъдъчната душа в етерното тяло, т. е. тя си служи с движенията на етерното тяло. Сетивната душа има като съдържание инстинктите, желанията и страстите и си служи със силите, които са локализирани в астралното тяло. Чувстващата или Разсъдъчната душа, която има вътрешните чувствени сили, вътрешните сили на състраданиято

АСТРАЛНО ТЯЛО	СЕТИВНА ДУША	- ИНТУИТИВНА ДУША
ЕТЕРНО ТЯЛО	РАЗСЪДЪЧНА ДУША	- ИСПИРАТИВНА ДУША
ФИЗИЧЕСКО ТЯЛО	СЪЗНАТЕЛНА ДУША	- ИМАГИНАТИВНА ДУША

например като съдържание, си служи с етерното тяло; Съзнателната душа си служи с мозъка на физическото тяло. Когато в този смисъл Сетивната душа бива преобразена в Интуитивна душа, Вие трябва да си представите съобразно с това, че Интуитивната душа има свой инструмент в Астралното тяло на човека. Инспиративната душа е преобразената Разсъдъчна или Чувстваща душа. Тя има свой инструмент в Етерното тяло на човека. И Имагинативната душа, преобразената Съзнателна душа има свой инструмент във Физическото тяло на човека. А сега сравнете това, което дадох тук като схема, с това, което изнесох по-рано, тогава ще забележите, че в тази схема имате един образ на спомена, на паметта. Аз Ви изложих, че за ясновиждащия поглед физическото тяло се превръща в имагинации, които са картини на Макрокосмоса. Вие виждате тук на схемата как Имагинативната душа изпълва физическото тяло. В действителност Имагинативната душа се потопява във физическото тяло, прониква го, така че ясно виждащото съзнание вижда органите на физическото тяло проникнати от все по-висши имагинации, които са отпечатани от вътрешността на тази личност във физическото тяло. В обикновения човек съществуват определен брой имагинации, които са отпечатани в органите на неговото тяло от висшите духовни Същества. При високо развития човек в членовете (частите, органите) на физическото тяло към имагинациите, които се намират там първоначално, се прибавят онези, които той отпечатва от своята собствена вътрешност в членовете на своето тяло. Така че органите на физическото тяло на една окултно развита личност стават все по-богати и по-богати.

В тази схема аз не искам да Ви дам нищо друго, освен един вид бележка, която обхваща това, което описах в сказките. Обръщам вниманието Ви особено върху това, че от тази схема винаги ще можете да запазите спомена за това, че Сетивната душа, Разсъдъчната или Чувстващата душа и Съзнателната душа се обръщат, така щото не Съзнателната душа се превръща в Интуитивна душа, а в Имагинативна душа, и не Сетивната душа в Имагинативна душа, а в Интуитивна душа. С това, обични приятели ние дадохме една скица за това, което може да бъде дадено в течение на тези наши сказки на тема: измененията на човешките тела и на човешкото Себе в течение на едно сериозно водене на духовнонаучното или езотерично развитие. Вие видяхте, как започнахме при малките, едвам доловими изменения на физическото тяло, които следващият окултното развитие възприема първо леко: отделните членове на физическото тяло стават един вид вътрешно по-живи и по-живи, докато ина-

че само цялото физическо тяло ни се явява като нещо живо. След това видяхме, как стават определени изменения, които представляват мощни факти на вътрешния живот: онези изменения на астралното тяло и на Себе-то, които дават онези мощни имагинации, чрез които можем да се чувствуваме като пренесени в началото на нашето земно развитие на човечеството, даже и още по-далече в миналото - който водят до имагинацията на рая и на тази на Каина и Авела. Вие видяхте, как фактически във физическото тяло се ражда като една действителност един вид сила, която го прави способно да се раздели така да се каже - то все пак остава цяло, не се подава на това разделяне, защото тук в нашия цикъл на човечеството окултното упражнение не може до отиде така далече и не трябва да отиде така далече, че да доведе до увреждането на физическото тяло. Но съществува още една сила на окултното развитие, която води до възможността във физическото и етерното тяло да се развият вътрешни разрушителни сили, и в същност това е винаги налице, когато човекът е имал срещата с Пазача на прага. Даже тази среща с Пазача на прага не е никак възможна, без човек да стои пред опасността да посади в известно отношение разрушителни сили в своето физическо и етерно тяло.

Обаче всяко правилно окултно развитие създава същевременно противоположните средства и тези противоположни средства са дадени в това, което намирате в моята книга "Тайната Наука" под названието "шестте окултни допълнителни упражнения" - концентрацията на мисълта, т. е. силно напрежение на мислите, концентрирано обхващане на мислите; развитие на определена инициатива на волята, определена равномерност, определена симетрия на удоволствието и страданието, определена положителност в отношението към света, определено безпристрастие. . . Който развива тези качества наред с окултното обучение, наред с окултните упражнения, при него се развива от една страна един вид стремеж на физическото тяло и на етерното тяло към сломяване, т. е. стремежът тези тела да приемат с окултното развитие зародиши на смъртта; обаче този стремеж бива в еднакъв размер отстранен, така че той никога не се осъществява, когато човек развива тези качества или пък чрез своето морално развитие е добил достатъчно качества, които се равняват на тези гореизброени шест качества. Аз се стремях да Ви дам нещо повече от едно описание, а именно да събудя във Вашите сърца едно чувство за това, което е окултното развитие, и да Ви покажа, колко разнообразно действа окултното развитие в човешкото същество и изменя това човешко същество.

Вие можахте да предчувствувате и да почувствувате, че човекът бива изправен пред някои потресаващи и носещи също опасност положения,

когато минава през едно окултно развитие. Обаче наред с някои неща, които може би още при теоретичния начин на разглеждане вдъхваха лек страх, пред душата трябваше да бъде извикана мисълта, която премахва всякакъв страх от опасност, която събужда просто ентузиазъм, сила на волята в нашата душа: мисълта, че ние съучаствуваме поне отчасти в работата върху исканата от боговете еволюция, като се развиваме по-нататък чрез нашата воля. Който може да обгърне тази мисъл в цялото величие, в цялото нейно ентузиазиращо и разпалващо значение, кой то знае да обгърне тази мисъл така, че да направи, щото еволюцията, окултното развитие да му се яви в най-красивия смисъл като негово задължение, който може да почувствува това, той чувствува началото на това, което наред с всичката опасност, наред с всичката борба, наред с всички заблуждения, наред с всички пречки - е свързано с цялото развитие на отиването към блаженството на духовните светове. Защото когато човек чувствува тази мисъл за ентузиазиращата сила на идеала на развитието, той може вече да започне да чувствува блаженството на развитието. Но това блаженство означава: да признае това развитие, този окултен напредък като една необходимост. Такова ще бъде бъдещето на такива духовно-езотерични движения, каквито е нашето, че духовното развитие на човешките души ще бъде считано все повече и повече като една необходимост и че изключването, враждебното становище спрямо духовното развитие - ще означава човек да се свърже с отпадъчните продукти на земното, които водят гибелно в собствената земна тежест, с отпадането от исканата от Боговете еволюция на Вселената.